

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Програма за опазване на околната среда на община Стамболово за периода 2023 – 2028 г.

с. Стамболово 2022 г.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Съдържание

Списък на използваните съкращения	4
Въведение	5
I. ПОЛИТИКИ, НОРМАТИВНА УРЕДБА И ПРИНЦИПИ ПРИ ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	11
1. Европейски политики и законодателство.....	12
2. Законодателна рамка за опазване на околната среда в България	19
3. Рамкови национални документи, свързани с опазването на околната среда	22
II. ПРИРОДОГЕОГРАФСКА И ТЕРИТОРИАЛНО-АДМИНИСТРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА	28
1. Обща характеристика и профил на общината.....	28
2. Географски особености и природни ресурси	32
2.1. Релеф и геоложка характеристика	32
2.2. Климат	34
2.3. Хидрология.....	41
2.4. Почви.....	47
2.5. Полезни изкопаеми.....	49
III. ЕКОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	50
1. Анализ на състоянието на околната среда.....	51
2. Фактори на въздействие	52
3. Защитени територии и биоразнообразие – НАТУРА 2000 и зелена система.....	54
4. Защитени местности и зони	60
5. Горски фонд	73
6. Въздух.....	75
IV. SWOT АНАЛИЗ	76
1. Промисленост и селско стопанство	78
2. Развитие на туризма	81
3. Човешки ресурси.....	83
4. Инфраструктура.....	84
5. Околна среда.....	85
6. Здравеопазване и социални услуги.....	88
7. Култура и спорт.....	89

V. ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА В ОБЛАСТТА НА ЕКОЛОГИЯТА ЗА ПЕРИОДА 2023-2028 Г.	93
1. Визия	93
2. Приоритети	94
3. Стратегическа рамка	97
4. Специфични цели и мерки	102
VI. ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ 2023-2028 г.	114
VII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА	141
1. Провеждане на открита, ефективна и прозрачна политика за опазване на околната среда	141
2. Цели на плана	143
3. Мерки, включени в плана:	144
VIII. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА И ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ	149
1. Отговорно длъжностно лице	149
2. Контрол	149
3. Схема на следене изпълнението на програмата	149
4. Актуализация на програмата	150
5. Информирание на РИОСВ и местната общност за изпълнението на програмата	150
6. Изпълнение на ПООС	150
IX. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	152
X. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА	161
1. Мониторинг	161
2. Контролен орган	162
3. Оценка	163
4. Ползите от изпълнението на ПООС	165
Използвани източници на информация	167
Приложение 1	174
Раздел „Лечебни растения“ към ПООС на община Стамболово	174

Списък на използваните съкращения

АИС	Автоматична измервателна станция
АПИ	Агенция пътна инфраструктура
БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
ВИК	Водоснабдяване и канализация
ДБ	Държавен бюджет
ДГС	Държавно горско стопанство
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЗВ	Закон за водите
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗЧАВ	Закон за опазване на чистотата на атмосферния въздух
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ЗС	Заинтересовани страни
ЗТ	Защитени територии
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗЛОД	Закон за лова и опазване на дивеча
ЗЛР	Закон за лечебните растения
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КР	Комплексно разрешително
МЗ	Министерство на здравеопазването
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НСИ	Национален статистически институт
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ООН	Организация на обединените нации
ПООС	Програма за опазване на околната среда
ПЧП	Публично-частни партньорства
ПДК	Пределно допустима концентрация
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПВТ	Подземно водно тяло
РКООНИК	Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Регионална инспекция по околна среда и води
РСУО	Регионално сдружение за управление на отпадъците
СРП	Системи за ранно предупреждение
ФПЧ	Фини прахови частици
ХВП	Хранително-вкусова промишленост

ХМС

Хидрометрична станция

Въведение

Опазването на околната среда е сред най-важните приоритети на съвременното общество, тъй като са идентифицирани следните основни глобални проблеми, които заплашват човечеството:

- Екологията, която сама по себе си е най-важния проблем;
- Замърсяването на въздуха и климатичните промени;
- Изсичането на горите;
- Ерозия на почвите;
- Пренаселеност;
- Кризата с водните ресурси;
- Енергийните проблеми;
- Изчезване на някои животински и растителни видове;
- Безопасност на храните и замърсяванията с химически вещества.

За решаването на тези проблеми, за опазване на природните богатства и за осигуряването на здравословна околна среда за живот, труд и отдих на населението, е необходимо да се провежда целенасочена и комплексна екологична политика от всяка държава. Нейните задължителни елементи са изграждането и усъвършенстването на законодателството и нормативната уредба и наличието на институции, осигуряващи постоянен контрол и оценка на състоянието на околната среда, вземане на управленчески решения и тяхната реализация.

Законовите разпоредби в сферата на опазването на околната среда имат многопосочен характер, поради което те са практически ефективни само когато са подкрепени с конкретни форми на реализация. Една от тези конкретни форми е изготвянето на програма за опазване на околната среда приложима на местно ниво, при която се интегрират икономическите и социалните цели и се планират дейностите в екологичната област.

За начало в създаването на общинските програми за опазване на околната среда се счита Първата конференция на министрите по околна среда през 1991 г., на която е взето общо решение да се създаде Обща програма за опазване на околната среда за страните в Европа, която да послужи като рамка за по-добра координация на усилията за възстановяване и опазване на околната среда на национално и международно ниво.

Концепцията за устойчиво развитие, приета от ООН за околна среда и развитие, в Рио де Жанейро през 1992 г., формулира новите принципи за организиране на дейностите в обществото.

Освен това срещата на високо равнище за Земята постави основите на много ключови международни споразумения в сферата на околната среда:

- „Програма 21“ - план за действие за устойчиво развитие;
- Декларацията от Рио за околната среда и развитието;
- Декларацията на принципите за управление на горите и горското стопанство;
- Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК);
- Конвенцията на Организацията на обединените нации за биологичното разнообразие;
- Конвенция на Организацията на обединените нации за борба срещу опустиняването.

Приетият план за действие на ООН „Дневен ред 21“, отразява много важна роля на местните власти в процеса на вземане на решения за околната среда – те са най-близо до хората, най-близо до проблемите и в много случаи най-близо до решенията. Да се признае, че устойчивото развитие е както предизвикателство, така и необходимост за развиващите се и развитите държави, без съмнение е сериозна стъпка в правилната посока.

Програмите за опазване на околната среда на различните нива на управление са едно от основните средства за изпълнението на тези глобални цели отразени в стратегическите документи. Определенията дадени в справочната литература описват една такава програма, като изложение на основните цели и задачи на дадена организация в определена област, в случая в областта на околната среда. В много случаи понятието „програма“ се отъждествява

с план за работа и план за действие. В този смисъл **всяка общинска програма за опазване на околната среда, би могла да се дефинира, като целенасочено планиране на дейностите в областта на околната среда за определен период от време.** Това е и необходимият инструмент, с който се цели да се постигнат подобрения в областта на околната среда.

Устойчивостта е общия елемент в действията на страните-членки на Европейския съюз, която се проявява в множество различни области. Чрез провеждането на модерна селскостопанска и морска политика, целенасочено финансиране за действия в областта на климата и опазването на околната среда, интегриране на свързаните с климата аспекти в бюджета и по-засиленото интегриране на целите относно околната среда бюджетът на ЕС е фактор за постигането на устойчивост с която се съобразяват всички страни-членки.

Настоящата „Програма за опазване на околната среда на община Стамболово за периода 2023 – 2028 г.” е разработена на основание чл. 79, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и е основен инструмент за реализиране на националната екологична политика на местно ниво. Програмата има за цел да продължи действалата през изтеклия програмен период Програма за опазване на околната среда на Община Стамболово и постигане на съответствие с актуалните законови изисквания в областта на околната среда. ПООС е разработена в съответствие с Указанията на Министерство на околната среда и водите от месец ноември 1999 г., относно структурата и съдържанието на общинските програми за опазване на околната среда и Закона за местното самоуправление и местната администрация, чл.17, ал. 1, т. 8 съгласно, който „Местното самоуправление се изразява в правото и реалната възможност на гражданите и избраните от тях органи да решават самостоятелно всички въпроси от местно значение, които законът е предоставил в тяхна компетентност в сферата на опазването на околната среда и рационалното използване на природните ресурси и чл. 21, ал.1, т.12 според, която „Общински съвет приема стратегии, прогнози, програми и планове за развитие на общината, които отразяват и европейските политики за развитие на местните общности”.

Програмата за опазване на околна среда на община Стамболово е средство за постигане целите на Закона за опазване на околната среда и се разработва в съответствие с принципите за опазване на околната среда, а именно:

- Принципът на предпазните мерки;
- Принципът за устойчиво развитие;
- Принципът на предотвратяването;
- Принципът за предимство на предотвратяването на замърсяване пред последващо отстраняване на вредите, причинени от него;
- Йерархия на управлението на отпадъците;
- Принципът за участие на обществеността;
- Принципът за информираност за състоянието на околната среда;
- Принципът Замърсителят Плаща;
- Принципът за съхраняване, развитие и опазване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие;
- Принципът за възстановяване и подобряване на качеството на околната среда в замърсените и увредените райони;
- Принципът за интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики за развитие на икономиката и обществените отношения;
- Принципът за достъп до правосъдие по въпроси, отнасящи се до околната среда;
- Национален принцип на самостоятелността;
- Принципът на близост;
- Най-добри налични техники;
- Отговорност на производителя;
- Интегрирано управление на отпадъците;
- Опазване на ресурсите;
- Най-добър цялостен резултат за околната среда и оценка на жизнения цикъл на отпадъците.

Основната цел на настоящата програма е запазване доброто състояние на околната среда, подобряване системата за управление на отпадъците и постигане устойчиво решаване на екологичните проблеми в община Стамболово.

Останалите стратегически цели на програмата са:

СЦ 1 Опазване състоянието на околната среда, чрез устойчиво управление на територията и създаване на условия за подобряване здравето и качеството на живот на местното население.

СЦ 2 Опазване на биологичното разнообразие и културно историческото наследство в общината и създаване на условия за чисти производства, екологично селско стопанство и туризъм.

СЦ 3 Надграждане на административния капацитет на местно ниво за ефективно управление на околната среда и повишаване екологичната култура на гражданите.

Програмата за опазване на околната среда е съобразена с националните, регионални и общински приоритети в икономическото развитие и опазването на околната среда, които са действащи към момента на изготвяне на програмата. По-важните от тях са:

- Дългосрочна стратегия за смекчаване на изменението на климата до 2050 г. на Република България;
- Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране (2010-2020 г.);
- Национална стратегия за управление и развитие във водния сектор;
- Програма за прилагане на Директива 91/271/ЕС за пречистване на отпадъчни води от населените места;
- Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.;
- Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.);
- Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха, България 2020-2030 г.);
- Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.);
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.;
- Програма за опазване на околната среда на Община Стамболово за периода 2014 – 2020 г.

Основните задачи, които се поставят с програмата, са свързани с опазване на околната среда, с бъдещите действия за намаляване на вредните последици от човешката дейност,

както и изготвяне на Програма за действие и План за действие и организация управлението на програмата, които съдържат мерки за изпълнение и възможностите им за финансиране.

Решаването на възникналите екологични проблеми ще се основава на принципите на устойчиво развитие, предотвратяване на замърсяванията, последващо отстраняване на възникналите вреди, прозрачност в процеса на вземане на решения, съхраняване на биоразнообразието и приоритетните местообитания за идните поколения и търсене на отговорност от замърсяващите околната среда граждани, производители и потребители. Настоящата програма ще бъде базирана основно на принципа на устойчивото развитие. Концепцията за устойчиво развитие възниква като резултат на осъзнаването на необходимостта от прилагането на конструктивни идеи за преодоляване на негативните явления в съвременното общество, застрашаващи човечеството от екологична катастрофа и социална дезорганизация. В този смисъл тя е своеобразен отпор на съществуващите в обществото норми, съдържащите се в тях образци и модели на поведение.

Програмата за опазване на околната среда е динамичен и отворен документ. Тя ще бъде периодично допълвана съобразно настъпилите промени в приоритетите на общината, в националното законодателство и други фактори от стратегическо значение. **Съгласно нормативните изисквания е осъществено информиране на заинтересуваните физически и юридически лица за изготвянето на „Програма за опазване на околната среда на Община Стамболово за периода 2023-2028 г.“ чрез публикуване на съобщение в официалния сайт на общината. В срока 01.10.2022-15.11.2022 г., е обявена възможност за събиране на предложения, които да могат да се включат в проекта на документа. В определения срок не бяха постъпили писмени бележки, виждания и препоръки от страна на гражданите относно предпочитаните инициативи водещи до реализирането на местната екологична политика.**

На 16.11.2022 г. на официалния сайт на общината бе публикуван изготвеният проект на ПООС на Община Стамболово 2023-2028 г. за срок от един месец. Целта бе да се запознае обществеността с проекта на програмата. В обявения срок на осигурения обществен достъп до програмния документ в Общинска администрация няма постъпили мнения, препоръки по така изготвената програма.

~~На 17.12.2022 г. беше направено обществено обсъждане, на което бяха изразени различни мнения на гражданите и бяха направени конкретни предложения, които бяха включени в програмата.~~

~~С Решение № компетентният орган РИОСВ-Хасково е преценил, че за „Програма за опазване на околната среда на Община Стамболово за периода 2023-2028 г.“ не е необходимо извършване на екологична оценка.~~

~~Съгласно становище на РЗИ-Хасково с изх. № не се очаква здравен риск при осъществяване на програмата, при спазване на действащата нормативна база.~~

~~Съгласно становище на Басейнова дирекция „Източноевропейски район“ с изх. № реализацията на „Програма за опазване на околната среда (ПООС) на Община Стамболово за периода 2023-2028 г.“, няма вероятност да окаже значително въздействие върху водите и водните екосистеми, при спазване на забраните и ограниченията, свързани с действащата нормативна уредба, както и при съобразяване с действащите планове за управление на водите ПУРБ и ПУРН.~~

I. ПОЛИТИКИ, НОРМАТИВНА УРЕДБА И ПРИНЦИПИ ПРИ ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Националното законодателство на Р България, регламентира конкретни изисквания към опазването на околната среда и към предприетите политики за защита на компонентите на околната среда. Те са хармонизирани с изискванията и приоритетите на ЕС, както и с неговите стратегически документи.

От средата на 21 век насам ЕС прие поредица стратегии и планове за действие в областта на биологичното разнообразие. Последната от тези стратегии — Стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г. — е насочена към опазване на природата и обръщане на тенденцията на влошаване на състоянието на екосистемите. Стратегията има за цел да се гарантира, че до 2030 г. биологичното разнообразие в Европа ще поеме по пътя на възстановяването. Тя съдържа над 100 конкретни действия и ангажименти, които целят да подобрят средата. Стратегията на практика е предложението на ЕС за неговия принос към международните преговори по глобалната рамка за биологичното разнообразие за периода

след 2020 г. Тя е основната част от Европейския зелен пакт, което ще допринесе и за подпомагане на екологичното възстановяване след пандемията от COVID-19.

Европейската политика в областта на опазване на околна среда се основава на принципа на предпазните мерки, превантивните действия и отстраняване на замърсяването при източника, както и на принципа „замърсителят плаща“. Многогодишните програми за действие за околната среда определят рамката на бъдещите действия във всички сфери на политиката в областта на околната среда.

Членове 11, 191, 192 и 193 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС). ЕС има правомощия да предприема действия по всички въпроси на политиката в областта на околната среда като замърсяването на въздуха и водата, управлението на отпадъците и изменението на климата. Правомощията му за действие се ограничават от принципа на субсидиарност и от изискването за единодушно съгласие в Съвета по въпроси от фискален характер, въпроси, свързани с градското и териториалното планиране, земеползването, количественото управление на водните ресурси, избора на енергийни източници и структурата на енергийните доставки.

1. Европейски политики и законодателство

В продължение на повече от 40 години програмите за действие за околната среда гарантират предвидими и координирани действия при реализацията на европейските политики за околната среда и климата.

8-ата програма за действие за околната среда

На 29.март 2022 г. Съветът прие 8-ата програма за действие за околната среда (ПДОС), която задава рамката за изготвянето и изпълнението на политиките в областта на околната среда до 2030 г. Приемането е предшествано от постигането на предварително споразумение с Европейския парламент през декември 2021 г. и представлява последният етап на процедурата на нейното приемане.

8-та ПДОС си поставя за цел да ускори екологичния преход по справедлив и приобщаващ начин, а дългосрочната ѝ цел до 2050 г. е „Да живеем добре в пределите на нашата планета“.

Шестте тематични приоритетни цели на 8-ата ПДОС са свързани с намаляването на емисиите на парникови газове, адаптирането към изменението на климата, модела на

растеж с възстановяване, амбицията за нулево замърсяване, опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и намаляването на основните последици за околната среда и климата, свързани с производството и потреблението.

8-ата ПДОС има следните шест тематични приоритетни цели:

- а) необратимо и постепенно намаляване на емисиите на парникови газове и увеличаване на поглъщанията от естествени или други поглъщатели в Съюза, за да се постигне целта за намаляване на емисиите на парникови газове до 2030 г. и неутралност по отношение на климата до 2050 г., определени в Регламент (ЕС)¹;
- б) постоянен напредък в повишаването на капацитета за адаптиране, укрепването на устойчивостта и намаляването на уязвимостта към изменението на климата;
- в) напредък към модел на растеж с възстановяване, чрез който на планетата се връща обратно повече, отколкото се взема, отделяне на икономическия растеж от използването на ресурси и влошаването на околната среда и ускоряване на прехода към кръгова икономика;
- г) амбиция за нулево замърсяване за нетоксична околна среда, включително въздуха, водата и почвите, както и защита на здравето и благоденствието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия;
- д) защита, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и увеличаване на природния капитал, по-специално по отношение на въздуха, водата, почвите и горите, прясната вода, влажните зони и морските екосистеми;
- е) насърчаване на екологичната устойчивост и намаляване на основните видове натиск върху околната среда и климата, свързани с производството и потреблението, по-специално в областта на енергетиката, промишленото развитие, сградите и инфраструктурата, мобилността и продоволствената система.

Тъй като политиката в областта на околната среда е силно децентрализирана, мерките за изпълнение на приоритетните цели на 8-ата ПДОС следва да се предприемат на различни равнища на управление, т.е. На европейско, национално, регионално и местно равнище, с

¹ COM (2020) 80 final.

подход на сътрудничество за многостепенно управление. Следва да се укрепят интегрираният подход към разработването и изпълнението на политики, за да се увеличат максимално синергичните ефекти между икономическите, екологичните и социалните цели и същевременно да се обръща специално внимание на потенциалните компромиси и нуждите на уязвимите групи. Освен това прозрачното участие на неправителствени участници е от важно значение, за да се осигури успехът на 8-ата ПДОС и да се постигнат нейните приоритетни цели.

Засиленото сътрудничество с партньорските държави, доброто международно управление в областта на околната среда, както и полезните взаимодействия между вътрешните и външните политики на Съюза са от ключово значение за постигане на целите на Съюза в областта на околната среда и климата.

Европейски директиви и конвенции, регламентиращи опазването на околната среда:

- **Директива 2008/99/ЕО** относно защита на околната среда чрез наказателно право;
- **Директива (ЕС) 2018/851** на Европейския парламент и на съвета от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците Рамковата Директива за отпадъците се прилага от 12 Декември 2010 г. и въвежда нови разпоредби с цел стимулиране на предотвратяването на образуване на отпадъци и рециклирането като част от йерархията на отпадъците, изясняването на ключови понятия, като дефинициите за отпадък, оползотворяване и обезвреждане, както и установяване на подходящи процедури, приложими за странични продукти и край на отпадъка.
- **Директива 2000/60/ЕС**, установяваща рамката за действията на Общността в областта на политиката за водите.
- **Директива 2009/28/ЕО** за енергията от възобновяеми източници, която определя задължителна цел за 20% дял на възобновяемите източници на енергия в потреблението на енергия в ЕС, разбита в задължителни на национално равнище подцели, като се вземат предвид различните начални точки на държавите членки.
- **Директива 96/62/ЕО** относно оценката и управлението на качеството на околния въздух. Целта на директивата е да формулира основните принципи на една обща стратегия, която трябва:

- да определи и установи цели за качеството на околния въздух в Общността със съответните срокове за тяхното постигане, разработени с цел избягване, предотвратяване или ограничаване на възможните вредни въздействия върху човешкото здраве и околната среда;
- да направи оценка на качеството на околния въздух в държавите-членки на базата на общи методи и критерии; - да събере съответната информация за качеството на околния въздух и
- да осигури достъпността на тази информация за обществеността, посредством система от алармени прагове,
- да поддържа качеството на околния въздух 19/137 в местата, където то е добро, и да го подобрява в останалите случаи.

През 2001 г. ЕС въведе своята първа **стратегия за устойчиво развитие**, като по този начин въведе измерение, свързано с околната среда, в своята Лисабонска стратегия. В отговор на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие, приета на Общото събрание на ООН през септември 2015 г., през 2016 г. Комисията публикува съобщение, озаглавено „Следващи стъпки към устойчиво европейско бъдеще — Европейски действия за устойчивост“, в което се очертава как целите за устойчиво развитие (ЦУР) да бъдат включени в приоритетите на политиката на ЕС.

В **Европейския зелен пакт** се посочват дългосрочните амбиции на ЕС да стане първият климатично неутрален континент с устойчива икономика до 2050 г. Той се прилага чрез ключови политически средства като Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г., стратегията „От фермата до трапезата“, стратегията на ЕС за адаптиране към изменението на климата и новата стратегия на ЕС за горите до 2030 г. Пактът се подкрепя и от други документи, например плана за действие за кръгова икономика, стратегията за химикали и плана за действие за нулево замърсяване.

ЕС е ангажиран с опазването и възстановяването на биологичното разнообразие.

Първото законодателство на ЕС за опазване на природата беше първоначалната Директива за птиците, приета през 1979 г., която беше кодифицирана и заменена през 2009 г. с Директива 2009/147/ЕО. Директивата осигурява цялостна защита на всички видове диви птици, естествено живеещи в ЕС.

През 1992 г. беше приета Директивата за местообитанията (Директива 92/43/ЕИО), за да се помогне за запазване на биологичното разнообразие, като бяха защитени над 1 000 животински и растителни вида и над 200 типа местообитания, и беше въведена мрежата от защитени територии „Натура 2000“ в цяла Европа. Специалните защитени зони и специалните защитени територии, включени в мрежата „Натура 2000“, понастоящем (2021 г.) възлизат на около 18 % от сухоземната площ на ЕС и 9 % от моретата на ЕС.

Законодателството на ЕС в областта на природата обхваща и:

- инвазивните чужди видове (животни и растения, въведени случайно или умишлено в естествена среда, в която обикновено не се срещат, което има сериозни отрицателни последици за новата им среда);
- търговията с видове от дивата флора и фауна (правила за прилагане на Конвенцията CITES, които надхвърлят изискванията на Конвенцията, търговията с тюленови продукти и хуманни стандарти за улов с капан);
- ролята на зоологическите градини за опазване на биологичното разнообразие.

Законодателството на ЕС, свързано с биоразнообразието, включва още:

- **Рамковата директива за водите (Директива 2000/60/ЕО)**, която предоставя рамка за действията на ЕС в областта на политиката за водите;
- **Рамковата директива за морска стратегия (Директива 2008/56/ЕО)**, която предоставя рамка за действията на ЕС в областта на политиката за морска среда;
- **Инвазивни чужди видове — животни и растения, внесени случайно или умишлено в естествена среда, в която обикновено не се намират, със сериозни отрицателни последици за новата им среда (Регламент (ЕС) № 1143/2014);**
- **Правила за търговия с диви животни (Регламент (ЕО) № 338/97 за прилагане на Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна, и надхвърлящ изискванията на конвенцията, Регламент (ЕО) № 1007/2009 относно търговията с тюленови продукти и Регламент (ЕИО) № 3254/91 относно стандартите за хуманност при използване на капани).**

Според Европейската агенция за околна среда повечето защитени видове в Европа са с незадоволителен или лош природозащитен статус. Опазването на природата е важно поради няколко **причини**:

- то е от съществено значение за оцеляването на видовете и техните местообитания;
- то е важно за благосъстоянието на хората, тъй като:
 - нашите общества и икономики разчитат на **екосистемни услуги**, като чиста вода и въздух, опрашване, регулиране на климата и източници на храна и лекарства;
 - добре функциониращите екосистеми предотвратяват появата и разпространението на **зоонози** (инфекциозни заболявания, които могат да се разпространяват от животни на хората).
- то е жизненоважно за защитата на нашето общо природно наследство.

ЕС изигра и продължава да играе важна роля на международната сцена по отношение на защитата и опазването на природата. Той е страна по няколко конвенции, в това число:

- **Конвенцията по опазване на влажните зони, приета в Рамсар (1971 г.);**
- **Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора, известна като CITES, приета във Вашингтон (1973 г.);**
- **Конвенцията за опазване на мигриращи видове диви животни, приета в Бон (1979 г.);**
- **Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания, приета в Берн (1982 г.);**
- **Конвенцията за биологичното разнообразие, приета в Рио де Жанейро (1992 г.).**

ЕС е обвързан и с **Конвенцията от Орхус (1998 г.)**, която се отнася до достъпа на обществеността до информация за околната среда, участието на обществеността в процеса на вземане на решения и достъпа до правосъдие.

От 2000 г. досега ЕС прие редица **планове и стратегии за действие в областта на биоразнообразието**, последната от които е стратегията за биологичното разнообразие до

2030 г., предназначена да постави европейското биоразнообразие на пътя на възстановяването за периода до 2030 г. Стратегията, част от Европейския зелен пакт, съдържа цели и ангажименти за справяне с основните причини за загубата на биологично разнообразие:

- изменения поради използването на земята и морските територии;
- свръхексплоатацията на биологични ресурси;
- изменение на климата;
- замърсяване на околната среда;
- инвазивни чужди видове.

Целта на стратегията е до 2030 г. Европа да поеме по пътя на възстановяването на биологичното разнообразие, което ще бъде от полза за хората, климата и планетата.

В контекста на периода след COVID-19 стратегията има за цел да се изгради устойчивост на нашите общества спрямо бъдещи заплахи, като например:

- последиците от изменението на климата;
- горски пожари;
- продоволствена несигурност;
- епидемии – включително чрез защита на дивата флора и фауна и борба с незаконната търговия с екземпляри от дивата флора и фауна.

Стратегията съдържа конкретни ангажименти и действия, които трябва да бъдат изпълнени до 2030 г. като:

- **Създаване на по-широка мрежа от защитени сухоземни и морски зони на територията на ЕС (ЕС ще разшири съществуващите зони по „Натура 2000“ и ще осигури строга защита на зони с много голямо биологично разнообразие и климатична стойност).**
- **Стартиране на план на ЕС за възстановяване на природата**

Чрез конкретни ангажименти и действия ЕС се стреми да възстанови увредените екосистеми до 2030 г. и да ги управлява по устойчив начин, като се обърне внимание на основните причини за загубата на биологично разнообразие.

- **Въвеждане на мерки, които да дадат възможност за постигане на необходимата дълбока промяна**

В стратегията се подчертава значението на мобилизирането на средства за биологичното разнообразие и въвеждането на нова, укрепена рамка за управление с цел:

- осигуряване на по-добро изпълнение и проследяване на напредъка;
 - повишаване на знанията, финансирането и инвестициите;
 - зачитане в по-голяма степен на природата при вземането на решения от обществото и бизнеса.
- **Въвеждане на мерки за справяне с глобалното предизвикателство във връзка с биологичното разнообразие**

Реализирането на тези мерки ще покажат, че ЕС е готов да даде пример за справяне със световната криза с биологичното разнообразие. По-специално, става дума за необходимостта да се работи за успешното приемане на амбициозна глобална рамка за биологичното разнообразие в рамките на Конвенцията за биологичното разнообразие.

2. Законодателна рамка за опазване на околната среда в България

Основните предизвикателства, пред които е изправена България във връзка с прилагането на политиката и законодателството на ЕС в областта на околната среда, са:

- осигуряване на по-добро опазване на човешкото здраве чрез прилагане на ефективни и ефикасни решения за намаляване на замърсяването на въздуха;
- осигуряване и осъществяване на инвестициите, необходими за гарантиране на подходящо събиране и пречистване на градските отпадъчни води;
- ефективно прилагане на природозащитното законодателство.

Транспонирането на европейското законодателство за опазването на околната среда в българско трябва да се реализира своевременно и компетентно. На този етап действащото в България законодателство може условно да се раздели на общо (хоризонтално) и секторно (вертикално) законодателство. Към хоризонталното законодателство могат да се отнесат

Законът за опазване на околната среда (ЗООС), който с подзаконовите нормативни актове, е основен гарант за постигане на екологичните цели за устойчиво развитие. Вертикалното законодателство обхваща секторите: Води; Въздух; Природа; Почви; Климат; Отпадъци и Превантивна дейност.

Основни закони в Р България:

- **Законът за опазване на околната среда** урежда обществените отношения, свързани с правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазването на компонентите и факторите на околната среда за сегашните и бъдещите поколения и защитата здравето на хората.
- **Законът за водите** урежда собствеността и управлението на водите на територията на Р България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водно-стопанските системи и съоръжения.
- **Законът за чистотата на атмосферния въздух** цели да защити здравето на хората и на тяхното потомство, животните и растенията, техните съобщества и местообитания, природните и културните ценности от вредни въздействия, както и да предотврати настъпването на опасности и щети за обществото при изменение в качеството на атмосферния въздух в резултат на различни дейности.
- **Законът за почвите** урежда обществените отношения, свързани с опазването на почвите и техните функции, както и тяхното устойчиво ползване и трайно възстановяване като компонент на околната среда.
- **Законът за ограничаване изменението на климата** урежда обществените отношения, свързани с: провеждането на държавната политика по ограничаване изменението на климата; прилагането на механизмите за изпълнение на задълженията на Р България по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (ратифицирана със закон – ДВ, бр. 28 от 1995 г.) (ДВ, бр. 68 от 2005 г.) (РКОНИК) и Протокола от Киото към Рамковата конвенция; функционирането на Националната схема за зелени инвестиции (НСЗИ); функционирането на Националната система за инвентаризации на емисии на вредни вещества и парникови газове в атмосферата; прилагането на Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ); администрирането на Националния регистър за търговия

с квоти за емисии на парникови газове (НРТКЕПГ); мерките за намаляване емисиите на парниковите газове от използваните течни горива и енергия за транспорта; изпълнението на задълженията, произтичащи от Решение № 406/2009/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2009 г. относно усилията на държавите членки за намаляване на техните емисии на парникови газове, необходими за изпълнение на ангажиментите на Общността за намаляване на емисиите на парникови газове до 2020 г. („Решение № 406/2009/ЕО“); функционирането на Схемата за доброволно намаление на емисии (СДНЕ).

- **Законът за управление на отпадъците** вменени задължения на органите на местното самоуправление и местната администрация за изпълнение на изискванията му по отношение фактор „Отпадъци“ в раздел III на Закона.

Общински съвет Стамболово има приета Наредба за управление на отпадъците на територията на общината и предстои разработването на нова. Тя предвижда финансиране на дейностите по управление на отпадъците и поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване да се осъществява чрез събиране на такса за битови отпадъци.

- **Законът за устройство на територията** урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Р България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели. Устройството на територията е система от мерки, актове и действия от фактическо и правно естество, които имат за цел създаването на балансираност и подреденост в обществото и използване на околната среда – естествена или изкуствена, за нормалното съществуване на човека и неговия жизнен цикъл. Все още не е разработен Общ устройствен план на общината и планове за управление на защитените територии и зони.
- **Закона за опазване на земеделските земи** цели да опази от увреждане, да възстанови и подобри плодородието на земеделските земи.

Подзаконовите нормативни актове като: наредби, инструкции, правилници и др. уреждат законовата уредба по-обстойно в следните сектори, които са свързани с околната среда: Води, Въздух, Биоразнообразие и защита на природата, Почви и Отпадъци.

3. **Рамкови национални документи, свързани с опазването на околната среда**

Рамковите национални документи са важни за опазването на околната среда, защото те поставят целите, приоритетите и мерките, които трябва да се постигат на всички нива на управление. Освен това те трябва да се включват в стратегическите и плановите документи, разработвани на по-ниските управленски нива за да може да се организират, да се мониторира дейностите и да се отчита постигането на планираните цели. Тук ще ви представим основните рамкови документи, приети на национално ниво.

Национална програма за развитие „България 2030“

Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 е приета с Протокол № 67 на Министерския съвет от 02.12.2020 г.

Програмата е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, определя визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Документът стъпва върху одобрените с Решение № 33 на Министерския съвет от 20 януари 2020 г. визия, цели и приоритети на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Определени са три стратегически цели – ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата, за чието изпълнение правителствените намерения са групирани в пет области (оси) на развитие и са определени 13 национални приоритета. Програмата включва детайлизирани стратегии по приоритетите, индикативна финансова рамка, предварителна оценка на въздействието върху основни макроикономически индикатори от изпълнението на заложените интервенции, както и механизъм за наблюдение и контрол на изпълнението на стратегическия документ.

Национален план за управление на отпадъците (НПУО) 2021-2028 г.

НПУО има ключова роля за ефективното и ефикасно управление на отпадъците в Р България. С плана се цели намаляване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда и здравето на населението, както и постигане на максимално ефективно използване на ресурсите, разкриване на нови пазари и създаване на нови работни места. Важна част от Плана е създаването на максимални условия за предотвратяване

образуването на отпадъци. Планът ще подпомага централните и местните власти за концентрация на ограничените ресурси към приоритетни за финансиране проекти в сферата на управление на отпадъците от национални и европейски източници на финансиране.

Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2020 – 2030 г.)

Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2020 – 2030 г.) се разработва на основание чл. 24. ал.1 от Закона за почвите (Обн. ДВ. бр. 89 от 6 Ноември 2007 г., изм. ДВ. бр. 98 от 28 Ноември 2018 г.) и на чл. 77 от Закона за опазване на околната среда. Обхваща 10-годишен период на изпълнение и включва петгодишен план за действие. Целта на Националната програма е опазване на почвените ресурси и тяхното устойчиво ползване, както и прилагане на добри практики за предотвратяване увреждането на почвите.

Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г.

Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България е разработен в изпълнение на разпоредбата на чл. 3 от Регламент (ЕС) 2018/1999 относно управлението на Енергийния съюз и действията в областта на климата в рамките на междуведомствената работна група, в която взеха участие представители на дванадесет ведомства.

Интегрираният план е разработен в съответствие с европейските цели и политики в областта на енергетиката, насочени в дългосрочна перспектива към постигане на амбициозни общностни цели за преход към нисковъглеродна икономика, като са отчетени спецификите, опитът и традициите в енергийния отрасъл на Република България.

В документа са дефинирани основните тенденции и политики в областта на енергийната сигурност, енергийната ефективност, либерализирането на електроенергийния пазар и интегрирането му в Общия европейски енергиен пазар, развитието и разширението на газовия пазар, както и възможностите за използване на нови високоефективни енергийни технологии в страната.

Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.

Стратегията и плана са един документ, който има за цел да служи като референтен документ, определящ рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за адаптиране към климата както за цялата икономика, така и на ниво сектори, като същевременно подчертава и последиците от липсата на действие. Документът очертава рисковете от изменението на климата и уязвимостта на икономическите сектори (селско стопанство, горско стопанство, биологично разнообразие и екосистеми, води, енергетика, транспорт, градска среда, здравеопазване, туризъм и управление на риска от бедствия, считано за междусекторна тема), както и междусекторни взаимоотношения по отношение на тези рискове и уязвимости и макроикономическите последици от изменението на климата.

Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018 – 2024 г.)

Програмата има за цел да подпомогне общините в прилагането на мерки за постигане на устойчиво съответствие по показателя фини прахови частици. Тя предлага прилагането на политики и мерки на национално ниво, които общинските власти не са в състояние да приложат самостоятелно.

Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 - 2030 г.)

Политиките на България за КАВ, превенцията и контрола на замърсяващите въздуха емисии (включително серен диоксид, азотни оксиди, НМЛОС, амоняк и ФПЧ2.5) в по-голямата си част са базирани на законодателството на Европейския съюз. България прие целите за КАВ, заложи в Директива 2008/50/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 г. за качеството на въздуха и по-чист въздух за Европа (Директива 2008/50/ЕО) и Директива 2004/107/ЕО. Основната цел на програмата е да изпълни задълженията за намаляване към 2030г. на общите годишни антропогенни емисии на следните замърсители на атмосферния въздух: серен диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO_x), неметанови летливи органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH₃) и фини прахови

частици (ФПЧ2.5), спрямо емисиите за определената в Директива (ЕС) 2016/2284 за базова 2005г.

Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България за периода 2014-2023 г.

В стратегията са актуализирани и представени основните цели и приоритети на отрасъл ВиК в Р България, като същевременно в него са включени и предложения за изпълнението и финансирането на политиките за постигане на тези цели за период от десет години. Стратегията включва: 1. Изготвяне на детайлни анализи на ситуацията в сектора – водни ресурси и инфраструктура във водния сектор. 2. Разработена Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Р България. 3. План за действие към Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор в Р България, в краткосрочна (2013-2015 г.), средносрочна (2016-2021 г.) и дългосрочна (2022-2037 г.) перспектива. Стратегията включва балансиран набор от мерки, които да осигурят постигането на разходно ефективно съответствие, увеличена ефективност и да се справят с предизвикателствата пред управлението и регулирането на отрасъла. Постигането на целите ще позволи на отрасъла да привлече необходимите средства за ВиК инфраструктурата и ще спомогне за постигане на съответствие, което е социално поносимо и устойчиво. За съжаление се изоставя в изпълнението на поставените цели.

Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.

Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия се разработва на основание чл. 6а, ал. 2, т. 1 от Закона за защита при бедствия и очертава визията за намаляване на риска от бедствия на територията на Република България. НСНРБ отчита международния подход за осигуряване на съгласуваност на политиките за намаляване на риска от бедствия, адаптиране към промените в климата и устойчиво развитие, съгласно Рамката за намаляване на риска от бедствия от Сендай 2015-2030, Парижкото споразумение за климата и Програмата за устойчиво развитие на ООН до 2030 година „Да преобразим нашия свят“. Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия определя посоката на действие до 2030 г., като очертава съгласувана рамка за адекватно намаляване на съществуващите рискове и недопускане възникването на нови, повишаване на

готовността и способностите за реагиране и бързото възстановяване след бедствия, при спазване на принципа „да изградим отново, но по-добре“.

Обща стратегия за управление и развитие на хидромелиорациите и защита от вредното въздействие на водите

Стратегията предвижда сектор „Хидромелиорации“ да управлява инфраструктурата за предоставяне на напоителни и отводнителни услуги и да надзирава инфраструктурата за защита от наводнения и корекциите на реки, която предпазва земеделските земи от вредното въздействие на водите. Стратегическите ѝ цели са: 1. Изграждане на правен и институционален капацитет, който да проправи път към автономни и самофинансиращи се организации за управление на финансово устойчиви хидромелиоративни системи. 2. Засилване на конкурентоспособността на селскостопанския сектор чрез осигуряване на дългосрочна перспектива, определяйки инвестиционните приоритети в напояване и отводняване на земеделските стопанства, както и в свързаните услуги. 3. Възстановяване на достъпа до хидромелиоративната инфраструктура на земеделските земи и нейното устойчиво използване чрез инвестиции във възстановяване и модернизация и 4. Възстановяване на функциониращата инфраструктура за защита от вредното въздействие на водите (напр. корекции на речни корита, оказващи влияние върху хидроморфологичните характеристики), високи нива на подпочвени води и други вредни въздействия на водите.

Интегрирана транспортна стратегия в периода до 2030 г.

Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г. представлява всеобхватен план за устойчиво развитие на транспортната система на Република България и рамка за инвестиции в транспорта. Стратегията определя приноса на Република България към Единното европейско транспортно пространство в съответствие с Общите приоритети, съгласно член 10 от Регламент (ЕС) № 1315/2013 на Европейския парламент и на Съвета, включително приоритети за инвестиции в основната и разширената TEN-T мрежа и във второстепенната свързаност.

Национална стратегия за развитие на минната индустрия

Националната стратегия има за цел устойчиво развитие на минната индустрия чрез осигуряване на балансиран икономически, социално и екологично отговорен подход към

проучването, добива и преработката на подземни богатства в Република България. Постигането на тази цел изисква създаване на прозрачна регулаторна и фискална среда, както и на достъпна и ефективна институционална среда.

Стратегията определя приноса на Р България към Единното европейско транспортно пространство в съответствие с Общите приоритети, съгласно член 10 от Регламент (ЕС) № 1315/2013 на Европейския парламент и на Съвета, включително приоритети за инвестиции в основната и разширената TEN-T мрежа и във второстепенната свързаност.

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030

Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България обхваща периода 2014-2030 г. систематизира визията, стратегическите цели, приоритетите, дейностите, чиято реализация ще води до утвърждаване на устойчиви схеми за развитие и управление на туристическите дейности. Тя подготвя набор от дългосрочни стратегии в областта на планирането, инвестициите, вътрешния туризъм, проучванията, предоставянето на услуги, подобряването на инфраструктурата и транспорта, професионалната подготовка и квалификация на заетия в туризма персонал, диверсификацията на туристическия продукт, възстановяване и поддръжка на съществуващи туристически зони и подобряване облика на дестинацията като цяло. През юли 2017 г. е извършена актуализация на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. и е разработен План за действие към нея.

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 - 2025 г.

Това е основният документ за регионално и пространствено развитие, който определя дългосрочните перспективи, цели и приоритети на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия и съответствието ѝ с другите секторни и хоризонтални политики.

Концепцията е актуализирана с Решение № 306 на Министерския съвет от 07 май 2020 г. (обн. ДВ. Бр.42 от 12 май). Актуализирането е обвързано и с новата програма за развитие на регионите за периода 2021-2027 г., като определя териториалната основа за провеждане на държавната политика за регионално развитие, в т.ч. и със средства от европейските фондове.

Стратегически план за развитие на културния туризъм в България

Целта на Стратегическия план е да създаде план за устойчивото развитие на районите с цел да задоволи желанията на българските и чуждестранните туристи, които са в търсене на нови места и преживявания, установяване на социални контакти с местните хора, опознаване на непознати местни продукти и др. Това са пътувания в търсене на автентичното, на „културната“ ваканция, която не е само почивка от работата, но и желание да се постигне състояние на вътрешно преоткриване и търсене на нови преживявания.

При разработка на Програмата за опазване на околната среда е взето предвид не само действащото екологично законодателство на национално и регионално ниво, но тя е съобразена и с Плана за интегрирано развитие на община Стамболово 2021 -2027 г., както и с общинските наредби касаещи околната среда:

- Наредба за управление на отпадъците на територията на община Стамболово;
- Наредба № 2 За пожарна безопасност на територията на община Стамболово;
- Наредба № 3 За поддържане, опазване на чистотата и ограничаване на вредното въздействие върху околната среда на територията на община Стамболово;
- Наредба за горския фонд;
- Наредба за управление на общински гори;
- Наредба за ползване на пасища и мери общинска собственост;
- Програма за насърчаване използването на ВЕИ и биогорива.;
- План за реализация на ВЕИ.
- Наредба за пожарна безопасност на територията на община Стамболово.

II. ПРИРОДОГЕОГРАФСКА И ТЕРИТОРИАЛНО-АДМИНИСТРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1. Обща характеристика и профил на общината

Община Стамболово се намира в Южна България и е една от общините на област Хасково. Разположена е в нейната южна част и граничи с общините: Хасково, Харманли, Маджарово, Крумовград и Кърджали.

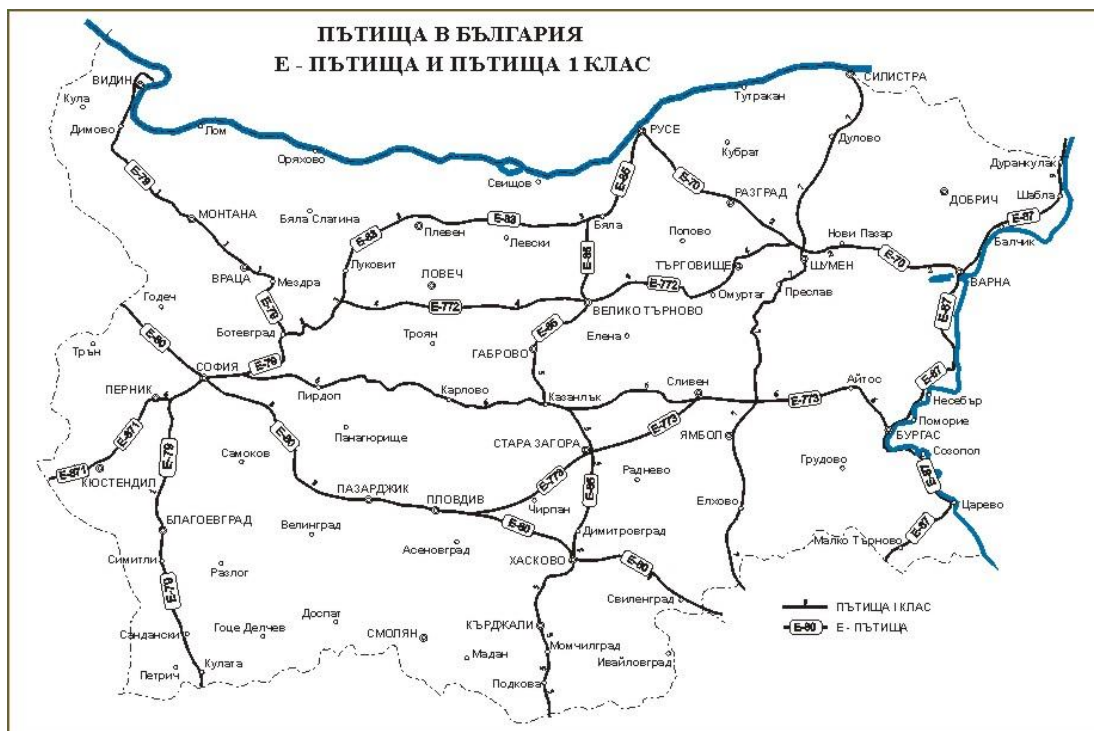

Административният център на общината е с. Стамболово. Геостратегическото положение на общината се определя от близостта на общинския център до областния град, отстоящ на 22 км и близостта на границата с Гърция и Турция (70 км.).

В близост до община Стамболово минава най-краткият път, свързващ Западна и Централна Европа с Истанбул и Северна Европа със Средиземноморието, което е предпоставка за развитието на бизнеса и туризма в региона.

Релефът на община Стамболово е пресечен, полупланински

В южната част на общината, от запад на изток, по границата с община Крумовград, на протежение от 18 – 19 км. протича част от средното течение на река Арда. Югозападно от село Рабово е изградена преградната стена на големия язовир Студен кладенец, като в пределите на община Стамболово попада част от „долната“ му част. След това река Арда последователно преминава през Рабовското долинно разширение, пролома в района на село Котлари (община Крумовград) и Долнополското долинно разширение, след което напуска пределите на общината.

На територията на община Стамболово са разположени над 80 микроязовира. По поречието на р. Арда се намират най-плодородните земеделски земи. Делът на обработваемата земя представлява 67,2% от общата територия на общината.

Климатът в община Стамболово е умерено континентален. Зимата е сравнително мека с минимални температури от 0 до минус 5 - 7 градуса по Целзий. Лятото е слънчево и горещо,

като максималните температури достигат до 35 - 37 градуса. Средната зимна температура е около 0 градуса по Целзий, а през лятото - 25 градуса.

На територията на общината е изградена пътна мрежа, която свързва населените места намиращи се на територията на общината и съседните ѝ общини. Тя е добре поддържана и осигурява лесен достъп, както до съседните общини, така и до границата с Турция и Гърция.

В западната част на общината, през землището на село Царева поляна, на протежение от 5,3 км. преминава участък от трасето на жп линията Русе – Горна Оряховица – Стара Загора – Димитровград – Подкова.

Населението на общината към 31.12.2021 г. наброява общо - 6 383-ма жители, от които мъжете са - 3 199 и жените - 3 184 човека.

Икономиката на общината е слабо развита, като през последните 5 години поради икономическата криза от 2009 г., Ковид кризата, енергийната криза и инфлацията нейната структура се влоши още повече, което доведе до фалит на някои от утвърдените местни фирми. Това бяха малки предприятия, които крепяха общинската икономика и осигуряваха препитанието на около 150 човека. В момента изцяло доминират микропредприятията, които в голямата си част са семейни фирми, занимаващи се с търговия и с туризъм. Липсват износ на произвежданите стоки и инвестиции в нови производствени мощности. По-слабата икономическа база доведе до намаляване на заетостта и нарастване на безработицата. По-ниската степен на заетост влоши качеството на живот и натовари общината с повече разходи за социално подпомагане. Освен това, ниското равнище на доходите на местното население доведе до ограничено потребление на стоки и услуги, и оттам до свиване на собствената производствена база и до намаляване на предприемаческата активност на населението.

Селското стопанство е добре развито. За съжаление кризите се отразиха неблагоприятно и на неговото развитие, особено тежко ги понесе сектор животновъдство. Разпродадоха се няколко от големите стада животни, намиращи се на територията на общината. Подвластни на кризите са и растениевъдите, които срещат големи трудности при снабдяването с торове, горива, семена и химикали.

2. Географски особености и природни ресурси

2.1. Релеф и геоложка характеристика

Релефът на община Стамболово е основно нископланински и хълмист, който се разнообразява с долинни разширения във формата на котловини, разположени главно по поречието на река Арда. Геоложкият строеж на релефа се характеризира с голямо разнообразие от скални комплекси и геоложки структури.

Особеностите на релефа са резултат от факта, че Източните Родопи в миналото са били заети от воден басейн с активен подводен вулканизъм, затова освен седиментни скали тук са се образували и вулканични - андезити, риолити, туфи и др. Вследствие външните релефообразуващи сили от тези скали са се образували причудливи скални форми.

На 4 km югоизточно от село Тънково, на границата с Община Маджарово се намира най-високата точка на общината, това е връх Ибрекджек 607,8 м, който е част от източнородопския рид Гората.

Северно от рида Гората в пределите на общината попада почти цялата част на друг понисък източнородопски рид – Чала. Неговата максимална височина на територията на община Стамболово е връх Кръклара, който е 411,5 м и е разположен на 1 км. източно от село Кралево.

Минималната височина на община Стамболово е от 142 м надморска височина (н.в.) и тя се намира в коритото на река Арда, на 2 км. югоизточно от село Долно поле.

Средната надморска височина на община Стамболово е в интервала 300 – 350 м н.в. Представяме ви карта на морфографските особености и населените места на общината.

Граници, морфографски особености и населени места в община Стамболово

Река Арда е прорязала родопските склонове, образувайки интересни форми и скални образувания. Вулканичните скални комплекси достигат на места височина до 150 метра. Тук се срещат голяма част от основните елементи на ландшафта: реките, с техните брегове и наводнени стари речни корита; блатата, езерата, пре-овлаженените ливади и други екологични зони; многобройните пещери, скалните ниши и стени; седловините и други естествени територии, свързващи отделни планински масиви; полските синори, ползащитните пояси, ливадите и пасищата; заливните речни тераси и крайречната растителност; гори, които са разположени до 500 м надморска височина.

Огромните скални комплекси, сипеи и пропасти са убежище на голям брой скалолюбиви видове, с ограничено разпространение в България. Наред с преобладаващата сухо-любива растителност в доловете има неголеми участъци с мезофилни дъбови гори. Разнообразна растителност, сухо-любиви гори (ксерофилни), съставени основно от благун (*Quercus frainetto*), космат дъб (*Q. pubescens*) и цер (*Q. cerris*). Храстовата растителност е от келяв габър (*Carpinus orientalis*), драка (*Paliuros spina-christii*), червена хвойна (*Juniperus oxycedrus*), глог (*Crataegus monogyna*) и шипки (*Rosa sp. div.*). Големи площи са заети от сухо-любиви тревни съобщества с преобладаване на белизма (*Dichanthion ischaemum*), луковична ливадина (*Roa bulbosa*) и садина (*Crysopodon gryllus*).

Районът на Стамболово е повлиян от добива на инертни материали, като на някои места се виждат изкуствени сипеи от инертни материали, изтичащи води и различни съоръжения, обслужващи добива на тези материали. Това до голяма степен замърсява околната среда, променя ландшафта и възпрепятства туризма.

2.2. Климат

В климатично отношение община Стамболово попада в Южнобългарската климатична област и по-точно в Източно-родопския климатичен район, който е повлиян от топлото Средиземноморско влияние.

Климатът на територията е континентално-средиземноморски, обусловен от характера на атмосферния пренос и трансформацията на въздушните маси върху повърхнината на релефа.

Климатичният район на източнородопските речни долини обхваща и разделящите ги сравнително ниски ридове. В сравнение с районите на р. Струма и р. Места, той е значително по-малко защитен от студените нахлувания от север. Поради сравнително близкото местоположение до Беломорския басейн, максимумът на валежите се реализира в късните есенни месеци или през зимния сезон, поради активизирането на Средиземноморската циклонална активност в тази част на годината. През зимата и в началото на пролетта, районът е един от най-топлите в страната. На фона на сравнително меките температурни условия през зимата, понякога се проявяват и доста силни застудявания. Те се случват главно в условията на антициклонално време, което обикновено се утвърждава след по-интензивни нахлувания от север. Негативните релефни форми спомагат за задържането и по-нататъшното изстиване на нахлулия студен въздух. Лятото в района е сравнително горещо и сухо, а есента е подчертано по-топла от пролетта².

² Данните са предоставени от НИМХ, който разполага с валежмерните станции в *с. Долно Ботево* и *с. Долно Черковице*, чиито данни за валежите са използвани при оценката. За по-детайлна и актуална количествена оценка най-вече на температурните показатели и на климатичните условия на територията на община Стамболово са използвани данни и от наблюденията в синоптичните станции на НИМХ в *гр. Хасково* и *гр. Кърджали*. Те са на почти еднакво разстояние от общинския център *с. Стамболово* и са представителни за различните теренни форми в община Стамболово. Станцията в Кърджали е представителна за изпъкналите релефни форми, ридове, хълмове и техните склонове, докато станцията в Хасково е по-представителна за речните долини и по-ниските места. Редиците от данни са за периода (2015 – 2021г.).

Температура на въздуха

По данни от станциите в *Хасково* (230 м н.в.) и *Кърджали* (337 м н.в.) е изследвана средномесечната, абсолютната месечна минимална, абсолютната месечна максимална, средните минимални и максимални температури на въздуха през годината, както и температурните амплитуди. Станция *Хасково* е по-представителна за по-ниските части на община *Стамболово*, около речните долини, места по-податливи на инверсионно изстиване, докато станция *Кърджали* е по-представителна за по-високите части на общината. Първоначална представа за режима на температурата на въздуха в община *Стамболово* може да се получи от средно-месечната температура на въздуха. Стойностите на средно-месечните температури в станциите в *Кърджали* и *Хасково* са най-ниски през януари - съответно 2.8 °C и 2 °C, а най-високи през месец август – 24.3 °C (*Кърджали*) и 25.3 °C (*Хасково*).

Таблица 1. Абсолютни максимални и минимални, средни максимални и минимални, средно-месечни температури, средни месечни и максимални температурни амплитуди по месеци на база ежедневни стойности на максималната и минималната температура

Кърджали	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Абс.макс.	18.7	22.7	24	30.5	32.5	38.2	39	40.2	37.5	32	26.6	18
Ср.макс.	7.7	11.0	13.8	19.1	23.3	27.4	31.0	31.7	27.1	19.7	14.5	9.6
Ср.месечна	2.8	5.6	8.1	12.4	16.9	20.7	23.8	24.3	19.7	13.3	9.2	4.8
Ср.мин.	-2.1	0.8	3.0	5.8	10.7	14.5	16.2	16.3	12.2	7.4	4.4	0.2
Абс.мин	-14.8	-11.5	-11.7	-2.6	4.0	7.5	10.4	8.5	8.0	-1.8	-4.6	-10.8
Амплитуда	9.7	10.2	10.8	13.2	12.6	12.9	14.8	15.4	14.9	12.3	10.1	9.4
Макс.ампл.	18.8	20.9	22.3	22.6	20.5	19.5	22.2	23	23.4	23.5	21.2	19.7

Хасково	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Абс.макс.	18.4	22.2	24.4	31.0	32.4	39.2	40.7	42.0	36.6	32.0	24.5	19.4
Ср.макс.	6.8	10.7	14.1	19.6	24.2	28.3	31.6	32.3	27.5	19.7	13.9	9.1
Ср.месечна	2.0	5.3	8.3	12.9	17.9	22.1	25.1	25.3	20.6	13.6	8.9	4.3
Ср.мин.	-2.3	0.8	3.3	6.1	11.3	15.4	17.1	16.8	13.5	8.3	4.8	0.5
Абс.мин	-15.0	-13.6	-14.0	-0.9	3.5	8.5	12.0	9.8	4.0	-1.4	-5.0	-9.4
Амплитуда	9.2	9.8	10.8	13.5	12.8	12.9	14.5	15.5	14.1	11.4	9.0	8.6
Макс.ампл.	20.7	20	20.8	24	19.6	20	20	21.5	22	20.5	20.1	22.4

Прави впечатление, че през месеците от ноември до февруари, средномесечните температури са по-ниски в станция *Хасково*, която е със 100 метра по-ниско разположена, като това се дължи на температурните инверсии, които са често явление през зимните месеци. През лятото тази тенденция е обратна, температурата пада с нарастване на височината, като в станция *Кърджали* от май до август средно-месечната температура е по-

ниска с над 1 °C. Може да се заключи, че в ниските части на община Стамболово през зимата средните месечни температури са по-ниски, отколкото във високите части, докато през лятото, ранните есенни и късните пролетни месеци в сила е обратното. Средногодишната температура е 13.5 °C (*Кърджали*) и 13.9 °C (*Хасково*), а годишната амплитуда (разликата в средно-месечната температура между най-топлия и най-студения месец в годината) е 21.5 °C в *Кърджали* и 23.3 °C в *Хасково*. От гледна точка на температурните амплитуди са изчислени още средните и стойности за всеки месец на дневна база, както и абсолютните максимални денонощни стойности по месеци. И в двете станции средната денонощна амплитуда е най-голяма през август в периода (2015 – 2021 г.) – 15,5 °C в *Хасково* и 15.4 °C в *Кърджали*. Максималната денонощна амплитуда реализирана в седем годишния период е 24.0 °C в *Хасково* през месец април и 23.5 °C в *Кърджали* през октомври. За възможните ниски/високи стойности на температурата на въздуха може да се съди по значенията на абсолютните минимални, абсолютните максимални и средните минимални и максимални температури. Абсолютната минимална температура през седем годишния период на интерес е регистрирана през януари и в двете станции – (-14.8 °C) в *Кърджали* и (-15 °C) в *Хасково*. Средните максимални температури отново, както и средните месечни температури са по-ниски в *Хасково* в периода ноември-април, а средните минимални са по-ниски в *Хасково* само през януари. Тези резултати отново показват влиянието на инверсиите в по-ниските части в този период от годината.

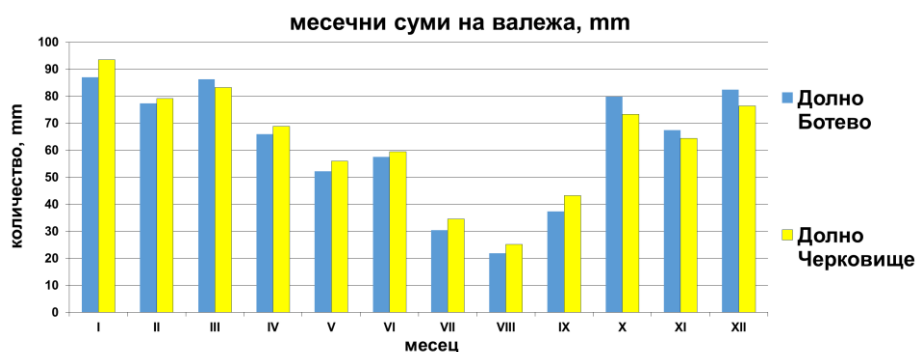
Валежи

Валежът е метеорологичен елемент, който се характеризира с голяма изменчивост в своето пространствено разпределение. НИМХ разполага с две валежмерни станции в района на община Стамболово в селата *Долно Ботево* и *Долно Черковице*. Средно-месечните валежни суми в периода (2015 – 2021 г.) от двете станции са представени в (Таблица 24) и на (Фиг.1). По отношение на средно-месечните суми на валежа ясно се вижда, че в двете станции, които отстоят на близко разстояние една от друга, месечните суми са идентични до голяма степен. Типично за местоположението си, те имат зимен валежен максимум и летен минимум. В разглеждания седем годишен период, максимумът на валежите е през януари, а минимумът е през август. Годишните валежни суми са почти идентични с лек превес на малко по-южно разположеното с. *Долно Черковице* – 756 mm и с. *Долно Ботево* – 744 mm.

Таблица 2. Месечни суми на валежа в с.Долно Ботево и с. Долно Черковище (2015 – 2021 г.)

Месец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Д. Ботево	87	77	86	66	52	58	30	22	37	80	67	82
Д. Черковище	93	79	83	69	56	60	35	25	43	73	64	76

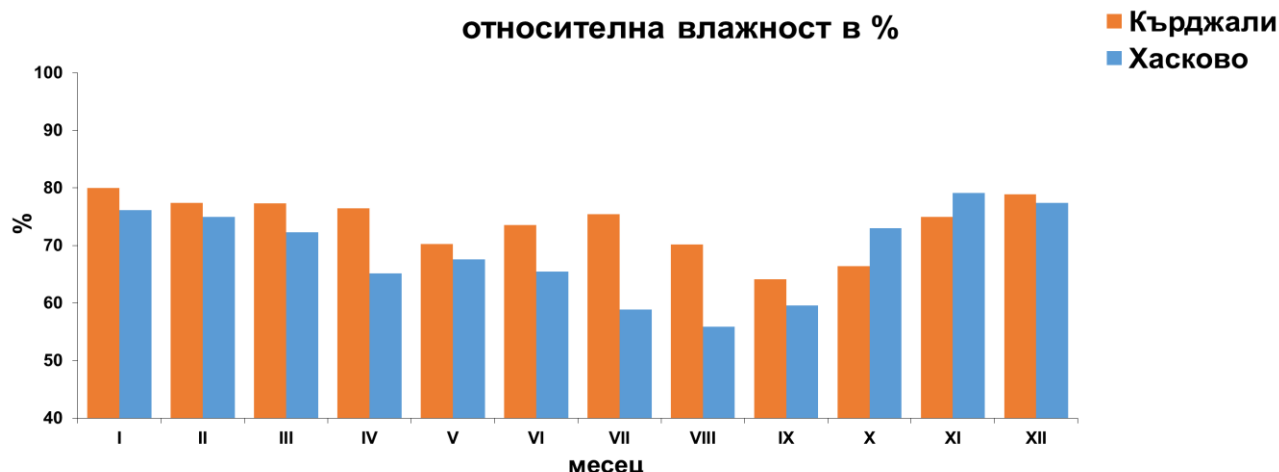
Фиг.1. Месечна сума на валежа

Относителна влажност на въздуха

Изследвано е изменението на относителната влажност на въздуха по месеци през годината, по данни от станциите в *Кърджали* и *Хасково*, където този метеорологичен елемент се измерва. Като цяло, ходът на относителната влажност на въздуха е обратен на този на температурата и затова през топлата част от годината тя има минимум. Средно-месечната относителна влажност на въздуха варира от 64% (*септември*), до 80% (*януари*) в *Кърджали* и от 56% (*август*), до 77% (*декември*) в *Хасково*. Както се вижда и от данните в (Таблица 25) и (Фиг.2) между по-ниските и високите части на община Стамболово би следвало да има известни разлики като минимумите и максимумите на този показател са в различни месеци. Средната стойност на относителната влажност на въздуха е по-висока в *Хасково* само през месеците октомври и ноември. Средногодишните стойности за седемгодишния период на наблюдение са 74% в *Кърджали* и 69% в *Хасково*.

Таблица 3. Относителна влажност на въздуха в % (2015 – 2021 г.)

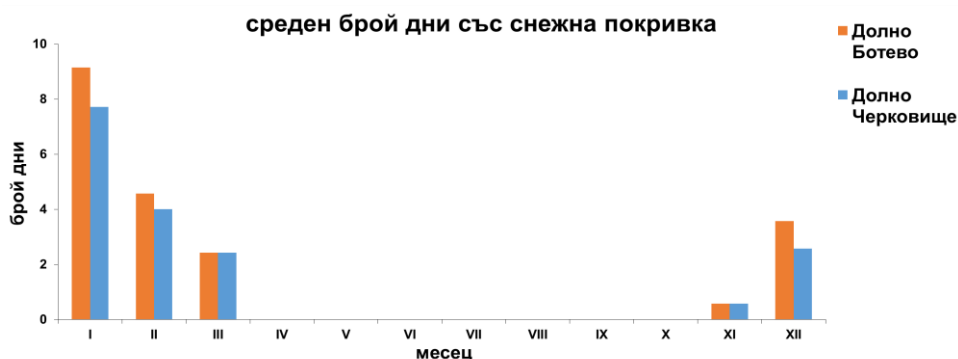
Отн.вл. %	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Кърджали	80	77	77	76	70	74	75	70	64	66	75	79
Хасково	76	75	72	65	68	65	59	56	60	73	79	77

Фиг. 2. Относителна влажност на въздуха в % (2015 – 2021 г.)

Снежна покривка

Снежната покривка на територията на *община Стамболово* не е с непрекъснато задържане през целия зимен сезон. Тя се образува и стопява през различни периоди от зимата, а в последствие се образува отново. Броят на дните със снежна покривка в *община Стамболово* е изследван посредством данните от валежо-мерните станции в селата *Долно Ботево* и *Долно Черковище*. Средният брой дни със снежна покривка е най-голям през януари и е над 9 дни в *Долно Ботево* и около 8 дни в *Долно Черковище* (Фиг. 3). Средногодишно в *Долно Ботево* броят на дните със снежна покривка е 20, а в *Долно Черковище* е 17. В разглеждания 7 годишен период, максималният брой дни със снежна покривка е отчетен през зимния сезон на 2016/17 година и възлиза на 51 дни в *Д. Ботево* и 43 дни в *Д. Черковище*. В разглеждания период, снежна покривка се е образувала в месеците от ноември до март. Според данните може да се заключи, че броят на дните със снежна покривка слабо намалява от северна в южна посока на територията на общината. Максималната дебелина на снежната покривка през изследвания период (2015 – 2021 г.) е регистрирана през януари 2017 г. и е – 60 см в *Д. Ботево* и 45 см в *Д. Черковище*. Средната от максималните месечни височини достига 16 см в *Долно Ботево* и 14 см в *Долно Черковище* през януари.

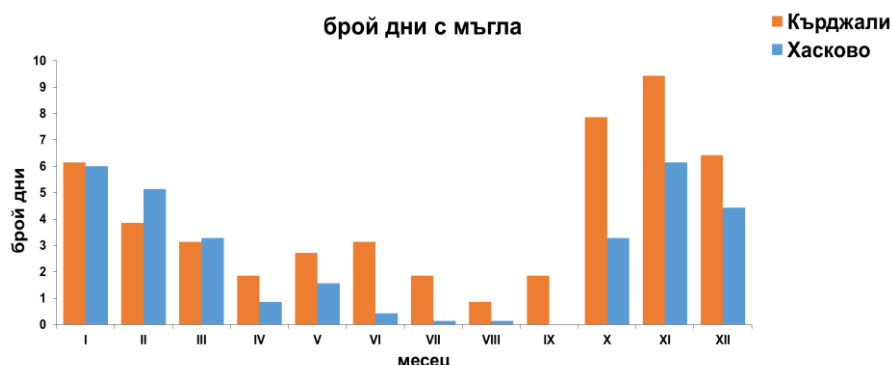
Фиг. 3 Средно-месечен брой дни със снежна покривка в Долно Ботево и Долно Черковище

Максималният период на задържане на снежната покривка в седем годишния период на наблюдение в района на община Стамболово се е реализирал през зимата на 2016/17 г. и е 41 дни в с. Долно Ботево (29.12.2016 г.-7.02.2017 г.) и 39 дни в с. Долно Черковище (29.12.2016 г.-5.02.2017 г.).

Брой дни с мъгла

Броят на дните с мъгла в община Стамболово е оценен по данните от синоптичните станции в Кърджали и Хасково (Фиг. 4). Това явление е твърде локално по характер и за оценката са използвани данни и от двете станции в близост до общината. Най-общо, по-голямата част от броя на дните с мъгла в ниските части на община Стамболово са вследствие на инверсии, докато в по-високите части, мъглите се дължат както на инверсии и попадането на тези райони в инверсионна облачност, така и (макар и по-рядко) на различни атмосферни нахлувания и свързаните с тях фронтове.

В Кърджали средногодишният брой на дните с мъгла е 49, а в Хасково – 31. Най-много са те през ноември – средно 9 дни в Кърджали и 6 дни в Хасково, а най-малко през август в Кърджали – средно под 1 ден и септември в Хасково без регистрирани дни с мъгла в седемгодишния период на изследване. Във валежомерната станция на територията на общината в с. Долно Черковище също са регистрирани брой на дни с мъгла през този период и средногодишно те са 38 дни, което кореспондира добре с резултатите от двете синоптични станции. Може да се заключи, че средния годишен брой дни с мъгла на територията на община Стамболово е в интервала между тези в метеорологичните станции в Хасково и Кърджали.

Фиг. 4. Брой дни с мъгла в периода (2015 – 2021 г.)

Скорост и посока на вятъра

НИМХ не разполага с метеорологична станция на територията на община Стамболово, в която се измерва скоростта и посоката на вятъра. Поради тази причина са използвани данните от станциите в *Хасково* и *Кърджали*, но тъй като вятърът е доста променлив метеорологичен елемент, данните от тези две станции биха могли да бъдат само ориентировъчни за община Стамболово. Трябва да се подчертае, че поради релефа на местността, розата на вятъра би могла да бъде твърде различна на различните места поради местните морфографски особености. Принципно за всяка една точка от общината ще доминира планинско-долинната циркулация, зависеща изключително от направлението на всяка конкретна речна долина и прилежащите ѝ склонове. Най-общо през вечерните до ранно сутрешните часове ще преобладава вятър откъм планината, а през деня – посоката ще бъде откъм долината. Планинско-долинната циркулация е от съществено значение през цялата година и може да бъде временно нарушена само под влиянието на общата атмосферна циркулация по време на атмосферни нахлувания свързани с различни фронтални системи на баричните образувания (циклоните и антициклоните).

Таблица 4. Роза на вятъра в Кърджали в периода (2015 – 2021 г.)

Посока	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	тихо
бр. случаи с тихо, %	17.92	15.37	7.70	7.95	12.97	5.44	4.76	4.39	23.49
бр. случаи без тихо, %	23.43	20.09	10.07	10.39	16.95	7.11	6.22	5.74	
ср. скорост, m/s	7.3	6.6	4.3	4.1	5.6	5.9	3.4	4.4	

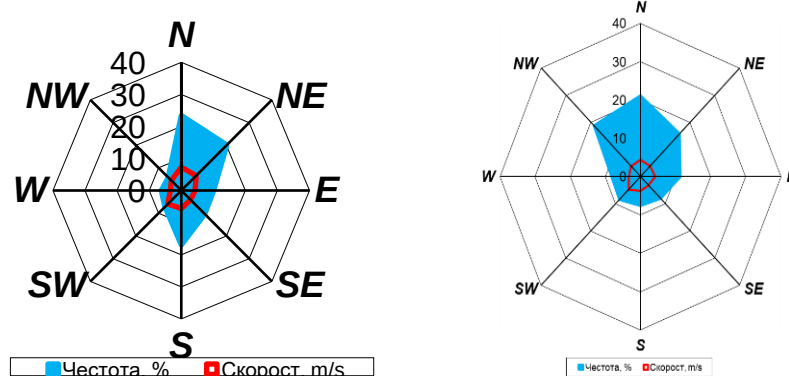
Таблица 5. Роза на вятъра в Хасково в периода (2015 – 2021 г.)

Посока	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	тихо
бр. случаи с тихо, %	18.21	13.60	9.83	6.97	6.54	7.33	7.12	16.16	14.24

бр. случаи без тихо, %	21.23	15.85	11.46	8.13	7.63	8.54	8.30	18.85	
ср. скорост, m/s	4.4	3.9	4.2	3.2	3.7	4.8	3.3	3.8	

В Таблица 4, Таблица 5 и Фиг. 5 са представени розите на ветровете в *Кърджали* и *Хасково*. Вижда се, че тихото време съставлява над 23% в *Кърджали* и 14% в *Хасково*. Средната скорост на вятъра в *Кърджали* е 5.2 m/s, докато в *Хасково* е 3.9 m/s. В *Кърджали*, най-силни са ветровете от посоките север, североизток и югозапад, докато в *Хасково* – от югозапад, север и изток. И в двете станции най-честата посока на вятъра е от север (в над 20% от случаите с вятър), а също североизток и юг в *Кърджали*, в *Хасково* от северозапад и североизток.

Фиг. 5 Роза на ветровете в *Кърджали* (вляво) и *Хасково* (вдясно) в периода (2015 – 2021 г.)

Климатичният потенциал като цяло благоприятства развитието на различни стопански отрасли. В съчетание с другите природни условия и ресурси – релеф, почви, води, флора и фауна, климатът оказва съществено влияние върху селскостопанската специализация и профилираност на отделните части на общината.

2.3. Хидрология

Водните ресурси на територията на община Стамболово са значителни и се формират от подземни и повърхностни водоизточници, които се захранват от валежите. Главна водна артерия е р. Арда, която е най-голямата родопска река и един от най-големите притоци на река Марица. Извира от Ардински връх в Родопите и се влива в река Марица извън

територията на страната. Дължината на реката в границите на България е 241.3 км. Площта на водосборната ѝ област до границата възлиза на 5 273 км². В Арда се вливат към 25 притока, по-важни от които са: Върбица, с площ на водосборната област 1 203 км² и дължина от 98 км, Крумовица на която площта ѝ е - 671 км² и е дълга 58 км и др.

Река Арда и всичките ѝ притоци се характеризират с голяма поройност, дължаща се на съчетанието от континенталното и средиземноморското климатично влияние. Река Арда и притоците ѝ са с дъждовен и дъждовно-снежен режим. Характерни са речните прииждания. През лятото има засушаване при което по-малките реки пресъхват. За регулиране на оттока на реката са построени редица язовири, от които за община Стамболово най-голямо значение има язовир „Студен кладенец“. Той е един от важните природни обекти намиращи се на територията на общината, макар да влиза частично в нейните предели. Той е вторият от трите язовира от каскадата "Арда", който освен стопански функции предлага и условия за почивка и наблюдение на богатото биоразнообразие в района.

„Студен кладенец“ е третият по големина язовир в България след язовир „Мандра“ и язовир „Искър“. Общият му обем е 489 млн.куб.м. Залятата площ е 25,6 кв.км. Стената на язовира е с височина 687,5 метра в най-високата си част, а дължината ѝ е 338 метра. В основата си стената е широка 61 метра, а в короната – 8 метра. Построена е върху десния скат на реката и на водохранилището с обем 489 млн. м³, което се простира общо на 29 км нагоре по течението.

Главното предназначение на хидровъзела е регулирането на големия и силно вариращ сезонен отток на р. Арда, както и за напояване и производство на електроенергия чрез ВЕЦ, който има 5+1 турбини „Франсис“ с обща мощност 85 MW. Освен за това, езерото на язовир „Студен кладенец“ се използва за рибовъдство и водни спортове (гребане, водни колела и др.).

Територията на община Стамболово³ попада в следните повърхностни водни тела съгласно ПУРБ на ИБР (2016-2021 г.):

- BG3MAI00R007 Бисерска река и притоци до устието;

³ Басейнова дирекция, Източно-Беломорски район“

- BG3ARI00R006 р. Арда от вливането на река Крумовица до яз. Ивайловград;
- BG3AR350L0I0 яз. Студен кладенец;
- BG3ARI00R008 р. Арда, между яз. Студен кладенец и река Крумовица;
- BG3MAI00R233 р. Харманлийска до вливане на р.Хасковска.

В северната част на общината, през селата Царева поляна и Жълти бряг протича част от горното и част от средното течение на река Бързей, десен приток на Харманлийска река.

В средата на общината от юг-югозапад на север-североизток протича горното течение на Бисерска река (десен приток на Марица). Тя извира под името Домуздере на 425 м н.в. от западната част на рида Гората в Източните Родопи, на 700 м южно от село Поповец и тече в широка алувиална долина между ридовете Чал на северозапад и Гората на югоизток покрай селата Кладенец, Долно Ботево, Голям извор и Малък извор.

Реките на територията на община Стамболово са доста на брой, но повечето от тях са малки и основно са притоци на река Арда. В следващата таблица можете да се запознаете с пълния им списък.

№	Реки на територията на общ. Стамболово	
1.	главна река	Арда
2.	река	Ахрянска река
3.	главна река	Бисерска река
4.	река	Бостан дере
5.	река	Буйюкдере
6.	река	Дермендере
7.	река	Дувандере
8.	река	Дьошендере
9.	река	Каваджикдере
10.	река	Карандере
11.	река	Кордере
12.	река	Куздере
13.	река	Кютюклюдере
14.	река	Налбантово дере
15.	река	Намун дере
16.	пресъхваща река	Парпадере
17.	река	Сабдере
18.	пресъхваща река	Селска река
19.	река	Селското дере
20.	река	Сънърдере
21.	река	Токмаклийска река

22.	река	Хайдут бунар
23.	река	Чаирлъкдере
24.	река	Чамдере
25.	река	Чанаджикдере
26.	река	Чаталдере
27.	главна река	Юрукдере

**Таблица 6. Реките на
територията на община
Стамболово**

Източник: Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ (ИБР) - Пловдив

Територията на община Стамболово⁴ попада в следните подземни водни тела съгласно ПУРБ на ИБР (2016-2021 г.):

- BG3G00000NQ009 Порови води в Неоген – Кватернер – Хасково;
- BG3G000000Q010 Порови води в Кватернер - река Арда;
- BG3G000000N053 Порови води в Неоген – Свиленград – Стамболово;
- BG3G000PtPg049 Пукнатинни води – Източнородопски комплекс.

Всички подземни водни тела на територията на ИБР са определени като питейни, съгласно чл.119, ал.1, т.1. от Закона за водите и са включени в регистъра на зоните за защита на

⁴ Басейнова дирекция, Източно-Беломорски район“

подземните води, предназначени за ПБВ, поради използването им за водоснабдяване с питейна цел.

На територията на община Стамболово има общо 243 водоема, от които 80 язовира са с по-значима вместимост, а 163 са със земно насипни баражи. Голяма част от тях се използват за напояване, а други - за риболов и отдих.

Табл. №7. По-големи язовири и водоеми намиращи се на територията на община Стамболово

Вид	Име	Име	Нас.място	Поречие	Река	Собственост	Площ	Обем m3
язовир			Голобродово	Арда	река		14021,5314	0
водоем			Маджари	Арда	река		9918,5362	0
язовир			Воденци, Маджари	Арда	река		9000,68618	0
язовир			Маджари	Арда	Селското дере		9047,93597	0
язовир			Силен	Арда	Коджадере		10477,806	0
водоем			Тънково	Марица	-		9034,52627	0
язовир			Тънково	Марица	-		19849,364	0
язовир			Голям извор	Марица	-		9440,48286	0
язовир			Стамболово	Марица	река		28173,2393	0
язовир	Балкан		Царева поляна	Марица	Котлу дере	Общинска собственост	138145,088	828
язовир	Бостан дере		Долно Ботево	Марица	Бостан дере	Общинска собственост	58132,412	377
язовир	Гледка	Бял кладенец	Кладенец, Стамболово	Марица	Токмаклийска река	Държавна собственост	239466,054	2,32
язовир	Гледка		Стамболово	Марица	дере	Общинска собственост	111205,227	754
язовир	Дружба		Царева поляна, Стамболово	Марица	Налбантово дере	Общинска собственост	125819,922	903
язовир	Жълти бряг	Кушево	Стамболово, Жълти бряг	Марица	Саръигрек	Общинска собственост	173619,915	0
язовир	Зимовина		Зимовина	Марица	Намун дере	Общинска собственост	85333,8748	637,5
язовир	Корен	Стамболово, Кралевска кори	Стамболово	Марица	Сабдере	Общинска собственост	104487,128	662
язовир	Малък извор		Малък извор	Марица	река		47391,9814	0
язовир	Тънково	Орта олу	Тънково	Марица	Ахрянска река	Общинска собственост	95159,6483	712

Източник: Басейнова дирекция „Източнореломорски район“ - Пловдив

По-подробна информация за по-големите язовири е:

- **яз. Токмакли**, с обща площ 238.936 дка, като площ от 97.611 дка, находящ се в м. „Токмакли“ в землището на с. Стамболово е общинска собственост, а другата, с площ от 142.325 дка, находяща се в м. „Керезлика“ в землището на с.Кладенец, е държавна собственост. Двата язовира, макар и находящи се в различни землища, правят един язовир;
- **Язовир** с площ от 104.552 дка, находящ се в м. „Юмрук кая“, в землището на с.Стамболово;

- **Язовир** с площ от 111.284 дка, находящ се в м. „Камилките“, в землището на с.Стамболово;
- **яз. Балкан**, с площ 138.012 дка, намиращ се в местността „Котлу дере“, в землището на с. Царева поляна;
- **яз. Дружба**, с обща площ от 129.237 дка, като площ от 64.779 дка, се намира в м. „Корията“ в землището на с. Царева поляна, а другата площ от 64.779 дка, се намира в м. „Камилките“ в землището на с. Стамболово. Двата язовира, намиращи се в землищата на две съседни села са обединени и правят един язовир;
- **Язовир** с площ от 58.171 дка, находящ се в м. „Бостан дере“ в землището на с. Долно Ботево;
- **Язовир** с площ от 85.390 дка, находящ се в м. „Землище на с. Зимовина“, в землището на с. Зимовина;
- **Язовир** с площ от 158.607 дка, находящ се в м. „Кушево“ в землището на с.Жълти бряг;
- **Язовир** с площ от 95.226 дка, находящ се в м. „Орта олу“, в землището на с.Тънково.

Язовирите и водоемите са собственост на община Стамболово с изключение на :

- 1 бр. язовир в местността "Токманли" с. Стамболово, общ. Стамболово, който е на Напоителни системи;
- 1 бр. водоем в местността " Чичик дере", с. Царева поляна, общ. Стамболово - на държавата.

Към настоящия момент са отдадени на концесия 4 язовира за срок от 35 години и 1 водоем за срок от 3 години за отглеждане на риба.

Големият брой водоеми създава предпоставка за активно поливно земеделие, но за съжаление на много места липсва поливна инфраструктура и обслужваща техника.

През последните години имаше планове за изграждане на малки ВЕЦ-ове по поречието на река Арда, които бяха отхвърлени от местното население и екологичните организации.

Поречието на река Арда с нейните местообитания е от особено значение за опазването на биоразнообразието на Източните Родопи. Многобройните местни растителни и животински видове, имащи консервационна значимост, са свързани с поречието на реката, с нейните притоци и влажните зони, които те образуват. Реките, с техните речни корита, образуват естествени коридори за пасивното придвижване на видовете и играят основна роля за тяхното оцеляване. Притоците на река Арда на територията на община Стамболово са малки.

Независимо от сравнително ниската надморска височина, поречие Арда има най-висок отточен модул от всички български поречия – 14 л/сек/км². Водосборът на реката е силно подложен на средиземноморското влияние. Единствен в страната той е разположен изцяло успоредно на бреговата беломорска ивица, на разстояние 40–60 км от нея. На това се дължи и разпределението на пълноводията по сезони (главно през зимните месеци), както и големите размери на високите вълни като резултат от снеготопене и зимни дъждове. Въпреки ясно изразения си планински характер, реката има малък среден наклон – 5.8%, но сравнително голям коефициент на извитост – 1.9. Свидетелство за това са изключително красивите завой (меандри), криволичещи сред огромни скални масиви и куполи в средното течение на реката. Източните Родопи, през които преминава реката, представляват силно разчленена и разнообразна, сравнително ниска планинска земя. Това създава предпоставки за формиране на доста долинни разширения във форма на котловини. В община Стамболово те са главно в района на с. Долно Черковище.

2.4. Почви

По поречието на р. Арда се намират най-плодородните земеделски земи. Делът на обработваемата земя представлява 67,2% от общата територия на общината.

Почвите на община Стамболово са канелени горски, повечето дълбоко ерозирали. Срещат се и черноземни смолници. Характерни за региона са и така наречените скелетни почви, образувани от рушенето на риолитите. Те създават специфичен микроклимат, обуславящ разнообразната и интересна флора.

В по-високите части се разполагат светлокафявите горски почви, а край река Арда и алувиално-ливадните.

Общо на територията преобладават различни почви, някои от които са добри, други от тях притежават средно продуктивни възможности и стигат дори до лоши и непригодни за земеделско ползване площи.

Поради голямата обезлесеност на Източните Родопи и поройните валежи една част от почвите са ерозирани и имат каменист характер.

В резултат на ерозията в общината се появяват и свлачища, чието местоположение и площи са отразени в следващата таблица.

Таблица № 8. Свлачища в община Стамболово

Местонахождение на свлачището	Площ	Предприети мерки за защита
с. Лясковец, „Бунарджика“	25 дка	няма
с. Долно Черковище, „До село“	100 дка	Няма
с. Воденци, „Домбелек“	20 дка	Няма

Източник: Община Стамболово

Кариерите за добив на инертни материали, които се намират в общината са сериозен замърсител на почвите и освен това нарушават целостта на териториите.

Орографските условия, съчетани с характерните за тях почви, предопределят ограничения видов състав на селскостопанските култури. Специфичният характер на релефа в отделните части на района и неговото съчетание с другите компоненти на природната среда (климат, води, почви) оказват силно влияние върху мащабите на развитието и насоките за формирането на отрасловата и териториална структура на селското стопанство, неговата производствена специализация и комплексното му развитие.

На територията на община Стамболово се пресичат две фитогеографски зони – средноевропейската и средиземноморската, както и две зоогеографски зони – северната и средиземноморската. Тези условия са причина за изключително голямото разнообразие на редки растителни видове в областта – често се срещат находища на силивряк, тракийски клин, родопска горска майка, дървовидна синя хвойна, джесел, пърнар, вечнозелен тракийски дъб, вековен бял бор, вековен зимен дъб. Сред представителите на животинския свят са скален орел, белоопашат мишелов, керкенец, египетски лешояд, белоглав лешояд и др.

2.5. Полезни изкопаеми

На територията са разкрити метаморфни скали представени от гнайси, амфиболити, слюдени шисти и др. По долината на река Арда са образувани ивици от алувиални наслаги, съставени предимно от пясъци и чакъли с кватернерна възраст. Срецащите се предимно нерудни полезни изкопаеми - варовици, вулканични туфи, нетрадиционни скални материали, които могат да се разделят най-общо на няколко вида:

- **Традиционни скални материали за строителната промишленост** - варовици, които имат приложение във вародобива, във фуражната промишленост и за сярочистката на ТЕЦ "Марица-Изток". Имат чистота над 97%CaCO₃ и са налични солидни запаси.
- **Вулкански туфи**, които имат широко приложение като скални външни облицовки - на промишлени и битови сгради и в циментовата промишленост. Срещат се в цялата община в различни разцветки - бели, бежови, розови и резедави и имат висока декоративна стойност. Използват се още за направата на бордюри в пътното строителство.
- **Нетрадиционни скални материали за керамично-фаянсовата промишленост**, които включват наличие на глинесто-песъчливи и туфозни материали с подходящи качества за изготвяне на подови и стенни облицовъчни плочки.

Видовете изкопаеми на територията са: вулкански туфизити "олигомикт", органогенен варовик, бентонитови глини, кварц-фелдшпатови глинести пясъчници, олигомикти, кварц-фелдш. пясъци, пясъци и чакъли и др.

Наличието на нерудните полезни изкопаеми е създавало възможности за появата на голям брой кариери за добив на различни скални материали. В последните години се забелязва засилен интерес към тях поради нарасналото търсене на пазара. Това се вижда и от факта, че те заемат първите три места в страната по брой на дадени разрешения. В следващата таблица са посочени основните кариери, намиращи се на територията на общината, дадените разрешения и сключените концесионни договори.

Табл.№ 9 Списък на кариерите отдадени на концесии в община Стамболово

Концесио-нер	Находище	Група подземно богатство	Вид на подземното богатство	Срок на концесията	Дата на подписане на концесион-ния договор	Дата на влизане в сила на концесион-	Решение на Министерски /Общински съвет №
"Гравелита" ООД, гр. София	Оврага, у-к "Север" и у-к "Юг"	Индустр. минерали	Вулкански туфизити "олигомикт"	35 г.	23.12.2011 г.	23.12.2011 г.	694/17.11.2011 г.
"Гравелита" ООД, гр. София	Пчелари, у-к "Запад" и у-к	Индустр. минерали	Органогенен варовик	35 г.	10.10.2008 г.	10.10.2008 г.	589/10.09.2008 г.
"Гравелита" ООД, гр. София	Ралица	Индустр. минерали	Бентонитов глинни	35 г.	22.08.2003 г.	22.08.2003 г.	482/10.07.2003 г.
"Гравелита" ООД, гр. София	Керемид-ките - у-к I	Индустр. минерали	Кварц-фелдшпа-тови глинести	35 г.	27.12.2002 г.	27.12.2002 г.	716/06.11.2002 г.
"Ведена" ООД, гр. Разград	Куза	Индустр. минерали	Олигомикти	30 г.	11.09.2002 г.	11.09.2002 г.	703/25.10.2001 г.
"Геонет" ЕООД, гр.	Билкета	Индустр. минерали	Кварц-фелдш. пясъци	35 г.	30.05.2002 г.	30.05.2002 г.	207/12.04.2002 г.
"Артескос" АД, гр. Димитров-град	Долно Черковище	Строит. материали	Пясъци и чакъли	15 г. + 15 г.	04.05.2001 г.	04.05.2001 г.	208/04.04.2001 г.

Източник: Регистър на концесиите за добив на подземни богатства, Министерство на енергетиката

III. ЕКОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Екосистемата е система, в която живите същества (растения, животни, бактерии и др.) и неживата околна среда си взаимодействат като функционална единица.

Биологичното разнообразие има жизненоважна роля за екосистемните услуги — услугите, които предоставя природата и от които зависят хората. Те включват опрашване, регулиране на климата, защита от наводнения, плодородие на почвите и производство на храна, гориво, влакна и лекарства. Консумацията от хората и тяхното поведение доведоха пряко и косвено до бързото влошаване на биологичното разнообразие, което води до срыв на екосистемите. От 2000 г. насам ЕС се опитва да се справи със загубата на биологично разнообразие посредством планове за действие и стратегии, последната от които е стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г., чиято цел е да се гарантира, че до 2030 г. биологичното разнообразие ще поеме по пътя на възстановяването. Стратегията, която е част от Европейския зелен пакт, съдържа ангажименти и действия за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и добре функциониращите екосистеми.

Съкращение от двете думи „биологично“ и „разнообразие“, биоразнообразието се отнася до разнообразието от живот на земята като цяло или до разнообразието от живи организми в дадена екосистема или регион. То обхваща всички живи организми, вариращи от бактерии, растения и животни, до хора.

Биоразнообразието играе жизненоважна роля в екосистемните услуги, които са предоставяните от природата услуги. Те включват опрашване, регулиране на климата, защита от наводнения, плодородие на почвите и производство на храна, гориво, фибри и лекарства.

1. Анализ на състоянието на околната среда

Община Стамболово се отличава със специфичния си планински пейзаж, типичен за Източните Родопи, който се характеризира с високите си скали, смесицата от суша, водни басейни и девствени кътчета, които са хранилището на най-богатото биоразнообразие в този край на България.

Релефът и климатът са уникални, защото се съчетават различните климатични влияния от континента и Средиземноморието. Тук си дават среща представители на различни по произход и разпространение биологични видове, които са рядкост не само за другите части на страната, но и за Европа.

Установени са 1 950 вида растения от 122 семейства, 350 вида пеперуди, 21 вида риби, 10 вида земноводни, 26 вида влечуги, 273 вида птици и 59 вида бозайници. Преобладаващите флорни елементи са субмедитеранските и евро-азиатските, следвани от медитеранските. Ендемичният флорен елемент е представен от 85 балкански, 20 български и 7 родопски ендемични вида растения. Разпространени са 28 реликтни вида. За 25 вида единствените за страната находища са тук, 23 са включени в Европейския списък на редките, застрашени и ендемични видове (Женева, 1991г.), 12 са глобално редките европейски видове, 37 вида са включени в приложение 2 на Вашингтонската конвенция (CITES), 5 вида – в Бернската конвенция⁵.

От общо 17 вида земноводни за България, тук са установени 10, като от тях 7 са защитени, 4 включени в Бернската конвенция и 2 вида в Световния Червен Лист на Международния

⁵ https://haskovo.riosv.com/main.php?module=info&object=info&action=view&inf_id=20

съюз за защита на природата. Птиците са представени от 273 вида, като 241 са защитени, 77 включени в Червената книга на България, 261 в Бернската конвенция, 7 вида са световно застрашени⁶.

Бозайниците са групата с най-много световно застрашени видове. От 59 вида установени в Източните Родопи, 23 са включени в Световната червена листа на Международен съюз за защита на природата, 12 в категорията “уязвим“, 11 вида в категорията “полузастрашен”⁷. Някога Източни Родопи са били покрити с гъсти гори. Днес само една трета от Източните Родопи е залесена, главно с широколистни гори със суб-средиземноморски характеристики.

В ниските части на Източните Родопи горите отстъпват място на суб-средиземноморските нискостеблени видове – вергилиев дъб, брекиня, габър, дива круша, драка, червена хвойна и др.

2. Фактори на въздействие

Създаването на политики в областта на околната среда не е лесна задача. От една страна, населението иска да се възползва от предимствата на добре функциониращата икономика. От друга страна, има значителни екологични и здравни разходи, свързани с нашия избор на начин на живот. Системното разбиране на начина, по който са свързани природата, икономиката и човешкото здраве е от съществено значение за определянето на най-добрите налични варианти на една подобна политика.

Нарастващото потребление на ресурси, изменението на климата и натрупването на замърсители в природата подкопават здравето на нашата планета и собственото ни благосъстояние.

Предизвикателствата могат да се обяснят с много прости термини: икономическите дейности осигуряват много ползи, но и изпускат замърсители в природата и изчерпват възобновяемите и невъзобновяемите ресурси. Тези замърсители могат да навредят на качеството на живот, включително на здравето на хората. Един по-внимателен поглед обаче разкрива сложна обусловеност, която е в центъра на дебатите в Европа за политиката в областта на околната среда. Всеки вариант на политиката е придружен от съпътстващи

⁶ Пак там

⁷ Пак там

разходи, и е печеливш за някои общности, а в същото време принуждава други да се адаптират към изискванията. Например, преходът към по-чисти енергийни източници може да намали замърсяването и да даде тласък на сектора на възобновяемите енергийни източници. Но също така може да доведе до загуба на работни места във въгледобивните общности.

Европейският съюз има едни от най-високите стандарти за околната среда в света и използва широк набор от закони за преодоляване на сложната обусловеност в сферата на околната среда. Тези закони включват целеви директиви, насочени към качеството на въздуха, пречистването на градските отпадни води и опазването на природата, както и междусекторните пакети от политики в областта на климата и енергетиката, а така също и в кръговата икономика.

В основата на политиките на Европейския съюз в областта на околната среда стои принципът „замърсителят плаща“. Той е включен в Римския договор на ЕС и се прилага чрез множество мерки, включително фискални инструменти, като пътни такси за определени превозни средства или екологични данъци, с цел стимулиране на потребителите към по-екологичен избор.

Не винаги обаче е лесно да се установи кои са замърсителите и каква вреда причинява всеки един от тях, както е и трудно да се прецени колко трябва да се плаща.

В някои случаи разполагаме с подробна информация за източниците на замърсяване. В други случаи замърсяването се дължи на дифузни източници, като транспорта и селското стопанство. В действителност всички икономически дейности, които използват ресурси, включително енергия, оказват въздействие върху околната среда. И в крайна сметка всички печелят по някакъв начин от стоките и услугите, предоставени от икономиката. По този начин всеки е замърсител. Отделните въздействия върху околната среда обаче варират в зависимост от начина на хранене, транспортните и жилищните практики, и обществените системи, в които живеем (напр. достъп до възобновяеми енергийни източници, пунктове за рециклиране, транспортни системи).

Изхвърлените в природата замърсители могат да променят формата и състава си, да се натрупват в природата, да навлизат в хранителната верига и да оказват въздействие върху човешкото здраве. Например живак, изпускан в атмосферата като газ, може да бъде транспортиран от ветровете и по-късно да бъде депониран във водата. Веднъж попаднал

във водата, той може да се абсорбира от водните растения и да бъде приет от животните. Живакът се натрупва, тъй като се движи нагоре по хранителната верига и в крайна сметка достига до трапезата ни. Понякога са нужни стотици години някои замърсители да „изчезнат“ или да бъдат депонирани на места, където хората вече не могат да бъдат изложени на риск.

Всъщност степента, до която замърсяването оказва влияние върху здравето ни, зависи от експозицията — в какво количество, колко дълго и как сме изложени на въздействието на замърсителите.

Въпреки различните нива на експозиция или уязвимост, разходите, свързани с влошаването на околната среда, включително с въздействията от изменението на климата, са много реални. Те обикновено засягат всички хора. В този контекст, до известна степен, всички ние поемаме разходите. Освен това най-високите разходи не се поемат непременно от най-големите „замърсители“.

При анализа на ситуацията става ясно, че и бъдещите поколения ще поемат част от разходите за нашия избор и нашите действия. Дори да спрем днес всички емисии, някои от изпуснатите замърсители, ще продължат да съществуват в природата, а средните температури ще продължат да се увеличават, преди да започне тяхното стабилизиране. Въздействието ще се усеща в продължение на десетилетия, дори на векове.

Всички тези съображения водят до трудни политически решения днес на всички управленчески равнища. С цел да помогне на община Стамболово да избере най-добрия вариант на политика, оценките на национално и регионално ниво са насочени към трудните въпроси, например какво и къде се случва, защо се случва, кой е засегнат, как ще изглежда ситуацията в бъдеще и как можем да я подобрим. С тези познания създателите на политики заемат по-добра позиция за избор на най-устойчивото решение и за осигуряване допълнителна подкрепа за най-засегнатите.

3. Защитени територии и биоразнообразие – НАТУРА 2000 и зелена система

Защитените територии намиращи се на територията на община Стамболово и сайтовете на които може да се намери информация за тях са посочени в следващата таблица.

Таблица № 10 Списък на защитените територии в община Стамболово

№	Категория и наименование на защитената територия	землище	Информация в мрежата
1	ПЗ "Находище на родопски силивряк"	с. Рабово	http://eea.government.bg/zpo/bg/area.jsp?NEM_Partition=1&categoryID=3&areaID=384
2	ЗМ „Находище на тракийски клин”	с. Воденци	http://eea.government.bg/zpo/bg/area.jsp?NEM_Partition=1&categoryID=6&areaID=563
3	ПЗ "Скални ниши" - Меден камък	с. Долно Черковище	http://eea.government.bg/zpo/bg/area.jsp?NEM_Partition=1&categoryID=3&areaID=174
4	ЗМ "Големя сипей"	с. Рабово, с. Бял кладенец, Светослав	http://eea.government.bg/zpo/bg/area.jsp?NEM_Partition=1&categoryID=6&areaID=148

Източник: РИОСВ

Флора

Голяма част от богатото растително разнообразие характерно за в Източните Родопи се намира на територията на община Стамболово, която отговаря на характеристиката на целия регион.

Досега са открити близо 2000 вида висши растения, като от тях 37 са балкански ендемити, т.е. те се срещат само на Балканския полуостров, 22 са български ендемити и са разпространени само в България, а юрушкият лопен (*Verbascum juruk*) се среща само в Източните Родопи. Над 20 са растенията реликти, които са оцелели и достигнали до нас от далечни времена. Сред тях са родопският силивряк (*Haberlea rhodopensis*) и родопската горска майка (*Lathraea rodoraea*)⁸.

Според данните осигурени от БДЗП на територията на община Стамболово се намират следните по-рядко срещани се растителни вида:

Таблица № 11 Растителни видове

Латинско име на вида	Българско име на вида
<i>Anemone pavonina</i> *	Червена съсънка
<i>Fritillaria pontica</i> *	Черноморска ведрица
<i>Nymphaea alba</i> *	Водна роза
<i>Ophrys mammosa</i> (= <i>Ophrys sphegodes</i> subsp. <i>mammosa</i>)*	Паяковидна пчелица
<i>Orchis laxiflora</i> *	Редкоцветен салеп
<i>Paeonia peregrina</i>	Червен (красив) божур

Източник: БДЗП

⁸ <https://newthraciangold.eu/cmspage.php?id=155&lng=bg>

Фауна

Разнообразните естествени местообитания в Източните Родопи и по-конкретно в община Стамболово са дом за много животински видове. Установени са 4329 вида, характерни както за континентална Европа, така и за Средиземноморието и Анатолия, които принадлежат към 410 семейства. Сред тях има много редки, ендемични и реликтни видове⁹.

Данните осигурени от БДЗП сочат, че на територията на община Стамболово се намират следните по-рядко срещани бозайници:

Таблица № 12 Срещани бозайници

Латинско име на вида	Българско име на вида
<i>Apodemus flavicollis</i>	Жълтогърла горска мишка
<i>Apodemus sp.</i>	Неопределени горски мишки
<i>Canis aureus</i>	Чакал
<i>Capreolus capreolus</i>	Сърна
<i>Cervus elaphus</i>	Благороден елен
<i>Crocidura leucodon</i>	Голяма (белокоремна) белозъбка
<i>Crocidura suaveolens</i>	Малка белозъбка
<i>Dama dama</i>	Елен лопатар
<i>Dryomys nitedula</i>	Горски сънливец
<i>Erinaceus roumanicus</i>	Белогръд таралеж
<i>Felis silvestris</i>	Дива котка
<i>Lepus europaeus</i>	Див заек
<i>Lutra lutra</i>	Видра
<i>Martes foina</i>	Бялка
<i>Meles meles</i>	Язовец
<i>Micromys minutus</i>	Оризична мишка
<i>Microtus sp.</i>	Неопределена полевка
<i>Mus macedonicus</i>	Източносредиземноморска домашна мишка
<i>Mus musculus domesticus</i>	Домашна мишка
<i>Mus sp.</i>	Неопределени домашни мишки
<i>Mustela nivalis</i>	Невестулка
<i>Spermophilus citellus</i>	Лалугер
<i>Vulpes vulpes</i>	Лисица

Източник: БДЗП

На територията на общината се намира пещерата „Зандана“, която е важно убежище за размножаването и зимуването на подковоносите прилепи (*Rhinolophus spp.*) в Източните Родопи. Всяка зима в нея зимуват между 50 до 250-300 подковоноси. Тук са установени световно застрашените прилепи включени в Световния червен списък на IUCN: голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*) и подковонос на Блази (*Rhinolophus blasii*) (Ivanova

⁹ <https://newthraciangold.eu/cmspage.php?id=242&lng=bg>

& Guergieva 2004). Ето и какъв е видовия състав и природозащитен статус на прилепната фауна (Разред Chiroptera) на територията на община Стамболово.

Таблица № 13 Видове прилепи

№	Латинско име	Българско име	Статус	ЗБР		Берн	Бон	EUROBATS	92/43	IUCN	ЧК
1.	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Голям подковонос	R/B	2/3		II	II	+	2/4	LR/NT	ПЗ/NT
2.	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Малък подковонос	R/B	2/3		II	II	+	2/4	LC	СЗ/LC
3.	<i>Rhinolophus euryale</i>	Южен подковонос	R/B	2/3		II	II	+	2/4	NT	У/VU
4.	<i>Rhinolophus blasii</i>	Средиземноморски подковонос	R/B	2/3		II	II	+	2/4	LC	У/VU

Източник: Изследване на група експерти 2009

2.

Друг вид от бозайниците, включен в Световния червен списък на IUCN е видрата (*Lutra lutra*).

Земноводни

Източните Родопи са един от районите с най-голямо видово богатство на земноводни и влечуги в България. Тук са установени 14 вида земноводни и 28 вида влечуги, включително редки и слабо проучени видове като пясъчната боа, котешката змия и др. В Източните Родопи се намират и едни от най-многочислените и стабилни популации на сухоземни костенурки в страната. Освен в херпетологично отношение, районът е интересен с цялостното си многообразие на животинския свят, растителността и ландшафта.

Според данните на БДЗП най-разпространените земноводни на територията на община Стамболово са:

Таблица № 14 Земноводни

Латинско име на вида	Българско име на вида
<i>Bombina variegata</i>	Жълтокоремна бумка
<i>Dolichophis caspius</i>	Голям стрелец
<i>Emys orbicularis</i>	Обикновена блатна костенурка
<i>Eurotestudo hermanni</i>	Шипоопашата костенурка
<i>Hyla arborea</i>	Жаба дървесница
<i>Lacerta trilineata</i>	Ивичест гушер
<i>Lacerta viridis</i>	Зелен гушер
<i>Malpolon insignitus</i>	Вдлъбнаточел смук
<i>Natrix natrix natrix</i>	Обикновена водна змия
<i>Pelophylax ridibundus</i>	Голяма водна жаба

Telescopus fallax	Котешка змия
Testudo graeca	Шипобедрена костенурка
Vipera ammodytes	Пепелянка
Zamenis longissimus	Смок мишкар

Източник: БДЗП

От опашатите земноводни най-разпространени са дъждовникът (*Salamandra salamandra*) и малкият гребенест тритон (*Triturus vulgaris*). Дъждовникът има характерно черно тяло с жълти петна и се среща предимно в широколистните гори. Тритоните на външен вид много приличат на гущери, но за разлика от тях се размножават и живеят във вода. Освен малкият гребенест тритон, който е широко разпространен в Европа, в Източните Родопи се среща и южният гребенест тритон (*Triturus karelinii*), характерен за Югоизточна Европа, Северозападна Турция и Кавказ.

В Източните Родопи освен широко разпространените в Европа Зелена крастава жаба (*Bufo viridis*), Кафява крастава жаба (*Bufo bufo*), Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), Голяма водна жаба (*Rana ridibunda*) – най-голямата жаба в Европа, Горската жаба (*Rana dalmatina*), Жабата дървесница (*Hyla arborea*), се срещат и Сирийска чесновница (*Pelobates syriacus*), която е разпространена в Близкия Изток и Балканите, и Гръцката жаба (*Rana graeca*), която се среща само в южните части на Балканския полуостров.

Най-често земноводните се срещат в дерета, близо до микроязовири, в/или около широколистните гори, край чешми и извори.

Влечуги

Разнообразният релеф, благоприятните климатични условия и ниският екологичен отпечатък предопределят богатото видово разнообразие на влечуги в Източните Родопи.

Сухоземните костенурки са представени от Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*) и Шипобедрената костенурка (*Testudo graeca*). Двата вида са близки, различават се по формата и разположението на роговите щитчета на гърба, а Шипоопашатата костенурка има и значително по-дълга опашка, която завършва с рогов шип.

Блатните костенурки обитават бавно течащи води и блатисти местности и са представени от широко разпространената в Европа Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*) и от характерната за Средиземноморието Южна или Каспийска блатна костенурка (*Mauremys rivulata*), която се среща по поречието на Бяла река.

Единственият вид гекон, който се среща в Източните Родопи, е Балканският гекон (*Cyrtopodion kotschy*). Той е синантропен вид и може да се наблюдава нощем в селищата.

От гущерите най-интересни са Змиегушерът, наричан също жълтокореман гушер и жълтокоремник (*Pseudopus apodus*) – най-големият гушер в Европа, който обаче на външен вид прилича на змия, и Змиеокият гушер (*Ophisops elegans*), който подобно на змиите няма клепач на очите и който се среща само в долината на Бяла река.

От змиите най-интересни са Турската боа (*Eryx jaculus*) - единственият представител на семейство Боидни (*Boidae*), срещащ се в Европа, и Змията червейница (*Typhlops vermicularis*), която по външния си вид и подземния начин на живот наподобява дъждовен червей. Интересна е и котешката змия (*Telescopus fallax*), която дължи името си на тясната вертикална зеница на окото, подобна на тази на котките.

Водните змии са представени от два широко разпространени вида - Сивата водна змия (*Natrix tessellata*) и Жълтоухата водна змия (*Natrix natrix*).

Единствената отровна змия в Източни Родопи, която би могла да е опасна за човека, е Пепелянката (*Vipera ammodytes*). Тя лесно се разпознава по тъмната зигзаговидна ивица по гърба и малкото рогче на върха на предноните щитчета („муцунката”). Пепелянката не е агресивна и напада само при заплахата – неволно настъпване, опит за улавяне и др.

Риби

Във водите на реките и язовирите в Източни Родопи се срещат 26 вида риби от 8 семейства като от тях 4 са балкански ендемични вида: *Vimba melanops* (маришки морунаш, караятак), *Chondrostoma vardarensis* (скобар), *Barbus cyclolepis* (маришка мряна) и *Sabanejewia balcanica* (лингур, балкански щипок).

Птици

В Източните Родопи са установени 278 вида птици - близо 70 % от птиците в България¹⁰. Характерно е голямото видово разнообразие на грабливи птици, сред тях са царски орел, голям креслив орел, белошипа ветрушка. Източни Родопи са дом на най-големите колонии белоглави лешояди и на египетски лешояди на Балканите.

¹⁰ Пълният списък на птиците, предоставен от БДЗП можете да намерите в Приложение 1 към Анализа

Източни Родопи са едно от най-богатите в орнитологично отношение места в Европа. Голямото разнообразие на местообитания, влиянието на Средиземно море и сравнително по-слабата човешка активност превръщат Източните Родопи в предпочитано място за много видове птици. Районът е с високо консервационно значение за опазването на голям брой редки и застрашени видове.

В Източни Родопи се срещат и много южни видове като синият скален дрозд, испанско каменарче, малко черноглаво коприварче, черноглава овесарка.

Реките и язовирите на Източни Родопи привличат много водолюбиви птици.

Орнитологичното богатство на Източни Родопи превръщат това място в рай за любителите на птиците.

4. Защитени местности и зони

Защитените зони и местности¹¹ на територията на община Стамболово са следните:

- ЗМ Големия сипей;
- ЗМ Находище на Тракийски клин
- ЗЗ Родопи-Източни;
- ЗЗ Студен кладенец
- ЗЗ Мост Арда.

Ето и по-подробна информация за защитените зони и местности.

Защитената местност Големия сипей е с цифрови граници: WGS 84, UTM 35N зона (shp).

Площта ѝ е: 653.9 хектара. Местоположението е: Област: Хасково, Община: Стамболово, Населено място: с. Бял кладенец, с. Рабово, с. Светослав. Обявена е за защитена местност със Заповед No.РД471 от 11.07.2001 г., бр. 73/2001 на Държавен вестник.

Цели на обявяване:

¹¹ Български информационен Бизнес портал - <http://www.econominews.com/index.php/turizam/82-zabelezhitelnosti-v-balgariya/668-zabelezhitelnosti-v-obshtina-stambolovo>

1. Опазване на редки и защитени видове растения и животни , в т.ч. белоглав и египетски лешояди, черен щъркел, колония сива чапла, белоопашат мишелов, син скален дрозд, скална зидарка, шипобедрена и шипоопашата костенурки.
2. Опазване на забележителен природен ландшафт по долината на р. Арда.

Режим на дейности:

- Забранява се всякакъв вид ново строителство;
- Забранява се търсенето и проучването на полезни изкопаеми със сондажни и минни дейности в периода януари - юни включително;
- Забранява се добива на полезни изкопаеми по открит способ, както и добива и първичната обработка (обогатяване) на метални полезни изкопаеми чрез прилагане на химически и химико-бактериологични методи и цианиди;
- Забранява се извеждането на гола сеч в горските насаждения;
- Забранява се извеждането на сеч в горските насаждения в периода от 1 януари до 31 юли включително;
- Забраняват се ловът, риболовът и ловно-стопанските мероприятия;
- Забраняват се алпинизмът и делтапланеризмът.

Припокриване (частично или пълно):

1. 33 по директивата за местообитанията: Родопи – Източни;
2. 33 по директивата за птиците: Студен кладенец

Защитена местност Находище на Тракийски клин - Опазване на растителен вид Тракийски клин (*Astracantha thracica* L.) и неговото местообитание е с цифрови граници: WGS 84, UTM 35N зона (shp). Площта ѝ е: 13.66 хектара. Местоположението е: Област: Хасково, Община: Стамболово, Населено място: с. Воденци. Обявена е за защитена местност със Заповед No.РД-204 от 04.03.2013 г., бр. 33/2013 на Държавен вестник.

Цели на обявяване:

Опазване на растителен вид Тракийски клин (*Astracantha thracica* L.) и неговото местообитание.

Режим на дейности:

- Забранява се промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята;
- Забранява се строителство с изключение на дейности, свързани с реконструкция и ремонт на съществуващи съоръжения;
- Забранява се търсене, проучване и добив на подземни богатства;
- Забранява се залесяване;
- Забранява се внасяне на неместни видове.

Натура 2000 заема централно място в политиката на ЕС за опазване на природата и биологичното разнообразие и представлява мрежа от защитени зони в Европа, създадени в съответствие с Директивата за природните местообитания от 1992 г. Целта на мрежата е да гарантира запазването на най-ценните и заплашени от изчезване видове и местата, които те обитават.

33 Родопи – Източни, код - BG0001032

Обявена е за защитена зона със Заповед № РД-267 от 31 март 2021 г. тя обхваща землищата на различни населени места включени в общините: Кирково, Кърджали, Крумовград, Момчилград, Ивайловград, Маджарово, Свиленград, Любимец и Харманли. На територията на община Стамболово тя обхваща землищата на с. Бял кладенец, с. Войводенец, с. Голобрадово, с. Голям извор, с. Долно Ботево, с. Долно поле, с. Долно Черковище, с. Маджари, с. Пчелари, с. Рабово, с. Светослав и с. Тънково.

Общата площ е 2 174 469,973 дка.

Предмет на опазване в защитена зона BG0001032 „Родопи – Източни“ са: следните типове природни местообитания по чл. 6, ал. 1, т. 1 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР):

- 3140 Твърди олиготрофни до мезотрофни води с бентосни формации от Chara;

- 3260 Равнинни или планински реки с растителност от *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho Batrachion*;
- 5130 Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик;
- 5210 Храсталаци с *Juniperus* spp.;
- 6110 Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alyso-Sedion albi*;
- 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи);
- 6220 Псевдостепи с житни и едногодишни растения от клас *Thero-Brachypodietea*; – 62A0 Източно суб-средиземноморски сухи тревни съобщества;
- 62D0 Оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества;
- 6510 Низинни сенокосни ливади;
- 6520 Планински сенокосни ливади;
- 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове;
- 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове;
- 8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dillenii*;
- 8310 Неблагоустроени пещери;
- 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*;
- Термофилни букови гори (*CephalantheroFagion*);
- 9170 Дъбово-габърови гори от типа *GalioCarpinetum*;
- 91AA Източни гори от космат дъб;
- 91E0 Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*);
- 91M0 Балкано-панонски церово-горунови гори;
- 91W0 Мизийски букови гори;

- 92A0 Крайречни галерии от *Salix alba* и *Populus alba*;
- 92C0 Гори от *Platanus orientalis*;
- 92D0 Южни крайречни галерии и храсталаци (*Nerio-Tamaricetea* и *Securinegion tinctoriae*);
- 9530 Суб-средиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор;

Местообитанията на следните видове по чл. 6, ал. 1, т. 2 от ЗБР:

Бозайници: Кафява мечка (*Ursus arctos*), *Европейски вълк (*Canis lupus*), Пъстър пор (*Vormela peregusna*), Видра (*Lutra lutra*), Голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), Южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), Средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), Подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*), Голям нощник (*Myotis myotis*), Остроух нощник (*Myotis bly thii*), Дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*), Дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*), Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), Дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersii*), Широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), Лалугер (*Spermophilus citellus*), Мишевиден сънливец (*Myomimus roachi*); 2.2.2. земноводни и влечуги – Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*), Пъстър смок (*Elaphe sauromates*), Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*), Южна блатна костенурка (*Mauremys caspica*); 2.2.3. риби – Распер (*Aspius aspius*), Европейска горчивка (*Rhodeus amarus*), Обикновен щипок (*Cobitis taenia*), Балкански щипок (*Sabanejewia aurata*), Маришка мряна (*Barbus cyclolepis*); 2.2.4. безгръбначни – *Ручеен рак (*Austro - potamobius torrentium*), Бръмбар рогац (*Lucanus cervus*), Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*), Буков сечко (*Morimus funereus*), *Алпийска розалия (*Rosalia alpina*), *Осмодерма (*Osmoderma eremita*), Набръчкан пробатикус (*Probaticus subrugosus*), Обикновен паракалоп те-нус (*Paracalop tenus caloptenoides*), *Четириточкова мечка пеперуда (*Euplagia (Callimorpha) quadripunctaria*), Лицена (Голяма огневка) (*Lycaena dispar*), Торбогнезница (*Eriogaster catax*), Еуфидриас (*Euphydryas aurinia*), *Dioszeghyana schmidtii*, Ценагрион (Ручейно пъстриче) (*Coenagrion ornatum*), Бисерна мида (*Unio crassus*); 2.2.5. растения – Обикновена пърчовка (*Himantoglossum caprinum*).

Целите на защитената зона са определени съобразно важността на защитената зона за постигане и поддържане на благоприятното природозащитно състояние на типовете природни местообитания и видовете по т. 2 в Континенталния биогеографски регион, както и за свързаността и целостта на мрежата от защитени зони в страната като част от Европейската екологична мрежа Натура 2000. Те определят и приоритетите при планиране и прилагане на мерки в защитената зона.

В границите на защитената зона се забранява: 1). провеждане на състезания с моторни превозни средства извън съществуващите пътища и регламентираните за това места; 2). движение на мотоциклети, ATV, UTV и бързите извън съществуващите пътища в неурбанизирани територии; забраната не се прилага за определени на основание на нормативен акт трасета за движение на изброените моторни превозни средства, както и при бедствия, извънредни ситуации и за провеждане на противопожарни, аварийни, контролни и спасителни дейности; 3). промяна на начина на трайно ползване, разораване, залесяване и превръщане в трайни насаждения на ливади, пасища и мери при ползването на земеделските земи като такива; 4). разораване и залесяване на поляни, долини и други незалесени горски територии в границите на негорските природни освен в случаите на доказана необходимост от защита срещу ерозия и порои, както и в случаите на реализиране на допустими планове, програми, проекти или инвестиционни предложения, одобрени по реда на екологичното законодателство; 5). премахване на характеристики на ландшафта (синори, жизнени единични и групи дървета, традиционни ивици заети с храстово-дървесна растителност сред обработваеми земи, защитни горски пояси, каменни огради и живи плетове) при ползването на земеделските земи като такива освен в случаите на премахване на инвазивни чужди видове дървета и храсти; 6). употреба на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества, хранителни субстрати и продукти за растителна защита, които не отговарят на изискванията на Закона за защита на растенията; 7). употреба на минерални торове в ливади, пасища, мери и изоставени орни земи, както и на продукти за растителна защита и биоциди от професионална категория на употреба в тези територии освен при каламитет, епифитотия, епизоотия, епидемия или при прилагане на селективни методи за борба с инвазивни чужди видове; 8). използване на органични утайки от промишлени и други води и битови отпадъци за внасяне в земеделските земи без разрешение от специализираните органи на Министерството на земеделието, храните и

горите и когато концентрацията на тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители в утайките превишава фоновите концентрации съгласно приложение № 1 от Наредба № 3 от 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите (ДВ, бр. 71 от 2008 г.); 9). използване на води за напояване, които съдържат вредни вещества и отпадъци над допустимите норми; 10). палене на стърнища, слогове, крайпътни ивици и площи със суха и влаголюбива растителност; 11). палене на огън, благоустрояване, електрифициране, извършване на стопанска и спортна дейност в неблагоустроените пещери и на входовете им, както и чупене, повреждане, събиране или преместване на скални и пещерни образувания, преграждане на входовете или на отделни техни галерии по начин, възпрепятстващ преминаването на видовете прилепи, предмет на опазване; 12). провеждане на спелеоложки проучвания през размножителния период на прилепите – 1 март до 30 юни; 13). добив на дървесина и биомаса в горите във фаза на старост освен в случаи на увреждане на повече от 50 % от площта на съответната гора във фаза на старост вследствие на природни бедствия и каламитети; в горите във фаза на старост, през които преминават съществуващи горски пътища и други инфраструктурни обекти, при доказана необходимост се допуска сеч на единични сухи, повредени, застрашаващи или пречещи на безопасното движение на хора и пътни превозни средства или на нормалното функциониране на инфраструктурните обекти дървета; 14). паша на домашни животни в горските територии, които са обособени за гори във фаза на старост.

33 „Студен кладенец“ – код - BG0002013

Обявена е за защитена зона със Заповед № РД – 76 от 28.10.2008 г. и е с площ от – 15 995 ха.

Обхваща землищата на няколко села от общините Момчилград, Кърджали, Крумовград и Стамболово. От община Стамболово се включват землищата на селата: Рабово, Бял кладенец и Светослав.

Язовир Студен кладенец е създаден в скалното дефиле на река Арда, с отвесни скали, стръмни брегове с оскъдна растителност и намиращите се в съседство планински ридове. Разположен е в Източните Родопи между град Кърджали и село Студен кладенец. Около две трети от планинските склонове около язовира са покрити с вторични широколистни смесени гори от келяв габър /*Carpinus orientalis*/ и мъждряк /*Fraxinus ornus*/, благун /*Quercus*

frainetto/ или горун /*Quercus dalechampii*/ със средиземноморски елементи. По-рядко се срещат чисти горунови гори или примесени с обикновен габър /*Carpinus betulus*/. На места има гори и храсталаци от келяв габър и храсталаци от драка /*Paliurus spina-christi*/, примесени със смин /*Jasminum fruticans*/, червена хвойна /*Juniperus oxycedrus*/ в съчетание с ксеротермни тревни формации със средиземноморски елементи като памуклийка /*Cistus incanus*/ и др. Немалка част от територията на мястото е заета от скални комплекси, единични скали и каменисти сипеи. Навсякъде из района разпръснато са разположени открити пространства, заети от селскостопански земи и ливади, обрасли с ксеротермни тревни съобщества с преобладаване на белизма /*Dichanthium ischaemum*/, луковична ливадина /*Poa bulbosa*/ и др.

Предмет на опазване в защитена зона “Студен кладенец” с идентификационен код BG0002013 са следните видове птици:

Видове по чл. 6, ал. 1, т. 3 от Закона за биологичното разнообразие са: Червеногуш гмуркач (*Gavia stellata*), Къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), Малък корморан (*Phalacrocorax pygmeus*), Нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*), Гривеста чапла (*Ardeola ralloides*), Малка бяла чапла (*Egretta garzetta*), Голяма бяла чапла (*Egretta alba*), Червена чапла (*Ardea purpurea*), Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Поен лебед (*Cygnus cygnus*), Белоока потапница (*Aythya nyroca*), Малък нирец (*Mergus albellus*), Орел рибар (*Pandion haliaetus*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Червена каня (*Milvus milvus*), Морски орел (*Haliaeetus albicilla*), Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), Белоглав лешояд (*Gyps fulvus*), Черен лешояд (*Aegypius monachus*), Орел змияр (*Circus gallicus*), Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), Степен блатар (*Circus macrourus*), Ливаден блатар (*Circus pygargus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Малък орел (*Hieraaetus pennatus*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), Вечерна ветрушка (*Falco vespertinus*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Ловен сокол (*Falco cherrug*), Ливаден дърдавец (*Crex crex*), Саблеклюн (*Recurvirostra avosetta*), Турилик (*Burhinus oedicnemus*), Бойник (*Philomachus pugnax*), Голяма бекасица (*Gallinago media*), Малка чайка (*Larus minutus*), Речна рибарка (*Sterna hirundo*), Белобуза рибарка (*Chlidonias hybridus*), Черна рибарка (*Chlidonias niger*), Бухал (*Bubo bubo*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче

(Alcedo atthis), Синявица (Coracias garrulus), Сив кълвач (Picus canus), Черен кълвач (Dryocopus martius), Среден пъстър кълвач (Dendrocopos medius), Сирийски пъстър кълвач (Dendrocopos syriacus), Дебелоклюна чучулига (Melanocorypha calandra), Късопръста чучулига (Calandrella brachydactyla), Горска чучулига (Lullula arborea), Полска бъбрица (Anthus campestris), Червеногърба сврачка (Lanius collurio), Черночела сврачка (Lanius minor), Белочела сврачка (Lanius nubicus), Ястребогушо коприварче (Sylvia nisoria), Голям маслинов присмехулник (Hippolais olivetorum), Градинска овесарка (Emberiza hortulana);

Видове по чл. 6, ал. 1, т. 4 от Закона за биологичното разнообразие са: Малък гмурец (Tachybaptus ruficollis), Голям гмурец (Podiceps cristatus), Червеногуш гмурец (Podiceps grisegena), Черногуш гмурец (Podiceps nigricollis), Голям корморан (Phalacrocorax carbo), Сива чапла (Ardea cinerea), Ням лебед (Cygnus olor), Голяма белочела гъска (Anser albifrons), Сива гъска (Anser anser), Бял ангъч (Tadorna tadorna), Фиш (Anas penelope), Сива патица (Anas strepera), Зимно бърне (Anas crecca), Зеленоглава патица (Anas platyrhynchos), Шилоопашата патица (Anas acuta), Лятно бърне (Anas querquedula), Клопач (Anas clypeata), Червеноклюна потапница (Netta rufina), Кафявоглава потапница (Aythya ferina), Качулата потапница (Aythya fuligula), Малък ястреб (Accipiter nisus), Обикновен мишелов (Buteo buteo), Черношипа ветрушка (Керкенец) (Falco tinnunculus), Сокол орко (Falco subbuteo), Воден дърдавец (Rallus aquaticus), Зеленоножка (Gallinula chloropus), Лиска (Fulica atra), Речен дъждосвирец (Charadrius dubius), Обикновена калугерица (Vanellus vanellus), Малка бекачина (Lymnocyptes minimus), Средна бекачина (Gallinago gallinago), Голям свирец (Numenius arquata), Малък зеленоног водобегач (Tringa stagnatilis), Голям зеленоног водобегач (Tringa nebularia), Голям горски водобегач (Tringa ochropus), Късокрил кюкавец (Actitis hypoleucos), Речна чайка (Larus ridibundus), Чайка буревестница (Larus canus), Белокрила рибарка (Chlidonias leucopterus), Жълтокрака чайка (Larus cachinnans), Пчелояд (Merops apiaster).

На територията на Студен кладенец са установени 219 вида птици. От срещаните се видове 103 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 12 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 27 вида и в SPEC3 - 64 вида. Мястото е от световно значение като представителен район за Средиземноморския биом. Тук се срещат 7 биомно

ограничени вида - испанско каменарче /*Oenanthe hispanica*/, голям маслинов присмехульник /*Hippolais olivetorum*/, червеногушо коприварче /*Sylvia cantillans*/, малко черноглаво коприварче /*Sylvia melanoscephala*/, скална зидарка /*Sitta neumayer*/, белочела сврачка /*Lanius pubescens*/ и черноглава овесарка /*Emberiza melanoscephala*/. Язовир Студен кладенец е предложен за включване в Националната екологична мрежа за опазване на местообитанията на комплекс от 69 гнездящи вида птици, вписани в приложение I на Директива 79/409 на ЕС и 21 вида мигриращи и зимуващи водолюбиви птици. Това е последното известно гнездово находище на черния лешояд /*Aegypius monachus*/ в България. Няколко колонии на белоглавия лешояд /*Gyps fulvus*/ в България гнездят по скалистите брегове на язовира. Районът на язовир Студен Кладенец е едно от най-важните места в страната със значение за Европейския съюз за видовете, споменати по-горе, и за гнездящите тук черен щъркел /*Ciconia nigra*/, египетски лешояд /*Neophron percnopterus*/, совоок дъждосвирец /*Burhinus oedipnemos*/, бухал /*Bubo bubo*/, голям маслинов присмехульник и белочела сврачка. Мястото поддържа и значима на европейско равнище гнездова популация на синия скален дрозд /*Monticola solitarius*/.

Потенциална заплаха както за местообитанията, така и за птиците в района, е изграждането на ветроенергийни паркове.

Защитената зона се обявява с цел:

1. Опазване и поддържане на местообитанията на посочените в т. 2 видове птици за постигане на тяхното благоприятно природозащитно състояние;
2. Възстановяване на местообитанията на видове птици по т. 2, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние.

В границите на защитената зона се забранява:

1. Премахването на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива;
2. Залесяването на ливади, пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;
3. Използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади;

4. Намаляването площта на крайречните гори от местни дървесни видове.

33 Мост Арда с код – BG0002071 обявена със Заповед №РД 784 от 29.10.2008 г.

Намира се в Югоизточна България, в Източните Родопи. Обхваща поречието на река Арда от село Рабово до град Маджарово и северните части на Иранов рид. На север граничи със селата Маджари, Войводенец, Долно поле, Румелия и Горно поле. На запад с Пчелари, Голобрадово, Рабово, Поточница и Стари чал. Южната граница преминава през Красино, Сбор и Бубино, а източната е между Бубино, Черничино и град Маджарово. Мястото е част от долината на река Арда между язовирите Студен кладенец и Ивайловград, заобиколена от гористи планински склонове и скални масиви. Най-голяма площ от територията на мястото заемат широколистните ксеротермни гори и земеделските земи. На места сипеите са обрасли със смесени широколистни гори от цер /*Quercus cerris*/, благун /*Q. frainetto*/ и космат дъб /*Q. pubescens*/ със средиземноморски елементи, като червена хвойна /*Juniperus oxycedrus*/, дървовиден плюскач /*Colutea arborescens*/ и др. Отделни райони са покрити с храсти от глог /*Paliurus spina-christi*/ и жасмин /*Jasminum fruticans*/ в комбинация със сухолюбиви тревни формации от средиземноморски тип. В южните части горите са основно от горун /*Q. daleschampii*/ на места примесен с благун. Значителен е процентът на откритите тревни пространства с ксеротермни и алувиално-ливадни (около реката) тревни формации, както и на храсталачните съобщества, в които има и средиземноморски елементи. Земеделските земи са около самото долинно разширение и по склоновете и заравнените била. Коритото на реката е песъчливо-каменисто, като бреговете му са обрасли с върби /*Salix spp.*/ и храсталаци.

На територията на Моста на Арда са установени 142 вида птици. От срещащите се видове 65 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (Bird Life International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 5 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 19 вида и в SPEC3 - 41 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 49 вида, включени в приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 43 са вписани в приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Моста на Арда е място със световно значение, тъй като е представителен пример за Средиземноморския биом. Седем от срещащите се в България 9 биомно ограничени вида, характерни за този биом, се срещат тук: испанското

каменарче */Oenanthe hispanica/*, големият маслинов присмехульник */Hippolais olivetorum/*, белочелата сврачка */Lanius nubicus/*, червеногушото коприварче */Sylvia cantillans/*, малкото черноглаво коприварче */Sylvia melanocephala/*, скалната зидарка */Sitta neumayer/* и черноглавата овесарка */Emberiza melanocephala/*. Моста на Арда е едно от малкото места в България, които са от световно значение за опазването на черния лешояд */Aegypius monachus/*. Мястото е едно от най-важните в страната от значение за Европейския съюз за опазването на царския орел, совоокия дъждосвирец */Burhinus oedicnemus/*, черния щъркел */Ciconia nigra/* и египетския лешояд */Neophron percnopterus/*. На европейско равнище районът е важен за опазването на чухала */Otus scops/* и синия скален дрозд */Monticola solitarius/*. Други видове с представителни популации в района са големия маслинов присмехульник, градинската овесарка */Emberiza hortulana/*, ястребогушото коприварче */Sylvia nisoria/* и др.

Защитени дървета: Летен дъб – 22 бр.; Полски бряст; Космат дъб; Благун – 6 бр.; Полски Ясен – 4 бр. и Цер – 5 бр. Данните са предоставени от БДЗП.

Натура 2000 не е система от строги природни резервати, където всички човешки дейности са забранени. Основното ударение в нея се поставя на устойчивото управление на земите.

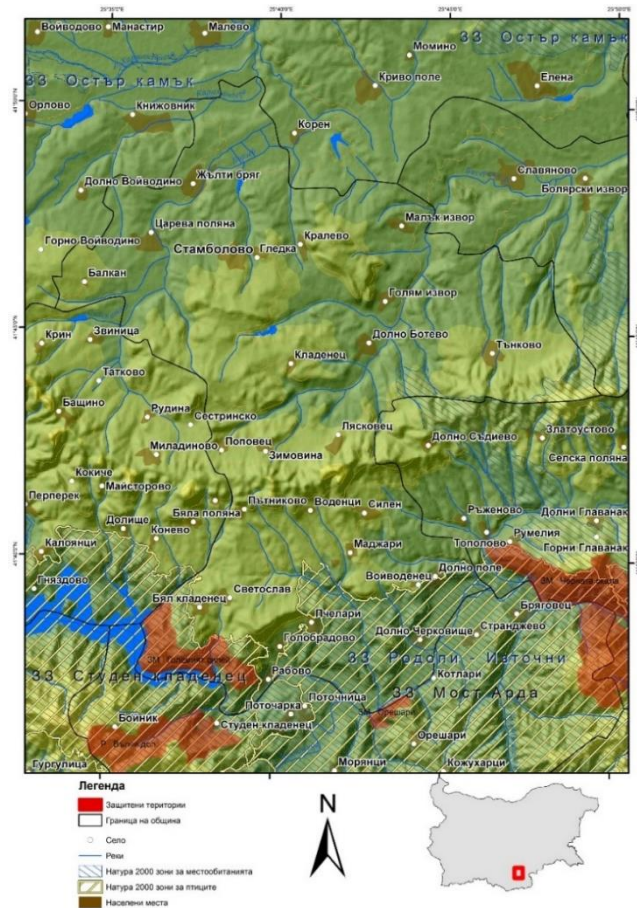
В Източните Родопи има 9 защитени зони по Натура 2000 с обща площ от 233 347 ха. Това означава, че повече от 56% от българската част на Източните Родопи е под европейска защита.

Защитените зони граничат с територии подложени на интензивно, развиващ се и силен антропогенен натиск, който вече се пренася и в рамките на сравнително добре запазените природни територии (защитени зони и защитени местности). Отчитайки тези факти, е необходимо да се грижим и за териториите, които не се намират под режим на защита. По този начин ще успеем да осигурим устойчивото ползване на природните ресурси от една страна и от друга ефективното опазване на консервационно значимото биологично разнообразие, което ще бъде значително повлияно от предприетите дейности, за да не се загуби безвъзвратно биологичното богатство на територията.

На следващата карта са посочени всички защитени територии в община Стамболово¹².

¹² Информация може да бъде получена по отношение на:

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

- защитените зони по НАТУРА 2000 и предмета на опазване в тях - <http://natura2000.moew.government.bg/>;
- вековни и забележителни дървета по смисъла на Закона за биологичното разнообразие - <https://eea.government.bg/v-trees/bg/>;
- електронни карти, природни местообитания и местообитания на видове предмет на опазване в BG0001032 Родопи Източни <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0001032&siteType=HabitatDirective>
- електронни карти, заповед за обявяване на защитена зона BG0002013 Студен каладенец <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0002013&siteType=BirdsDirective>
- електронни карти, заповед за обявяване на защитена зона BG0002071 Мост Арда <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0002071&siteType=BirdsDirective>
- Информация за биоразнообразието в териториалния обхват на РИОСВ – Хасково <https://haskovo.riosv.com/files/DOKLADI%20OS/2019/DOKLAD%20RIOSV%20Hs%202019.pdf>

5. Горски фонд

Горският фонд на територията на община Стамболово е около от 119 004,8 дка или 43 % през 2014 г., а през 2022 г. той е 12 618 ха. От тях над 70% са залесени. Средната възраст на горите е 51 години.

По данни на РДГ – Кърджали, Общинският горски фонд възлиза на повече от 9 088 ха или 80% от горския фонд и се стопанисва от община Стамболово. Към него ако се добавят и горите, намиращи се в земеделските територии на общината, които са - 545 ха, общинската собственост върху горите става внушителна. Държавният горски фонд възлиза на 2 105 ха, тук могат да се добавят и горите, намиращи се в земеделските територии на държавата, които са - 4 ха. Всичко това се стопанисва от Изпълнителна агенция по горите - Кърджали. Частните физически лица притежават твърде малко от горския фонд, само 125 ха гори и 67 ха гори в земеделски територии. Частните юридически лица притежават - 658 ха и 26 ха гори в земеделските територии.

Териториално разположение и разпределение на горите в община Стамболово: площта от 9088 ха попадат във II ГСУ на ТП ДГС Хасково, от която 8106 ха залесена, 285 ха незалесена дървопроизводителна и 697 ха недървопроизводителна. Средната надморска височина е 300 м;

Видовете горска растителност, основните видове насаждения намиращи се на територията на община Стамболово са: иглолистни култури от черен и бял бор, широколистни високостеблени от дъб и цер, издънкови за превръщане основно от дъб и цер и нискостеблени от келяв габър и акация.

Разпределението на видовете по площ и обем е следното:

- Иглолистните са - 2 304 ха, или 512 540 куб.м;
- Широколистните – 10 314 ха, или 696 955 куб.м

Делът (площта) обемът на горите със специално предназначение са следните:

- технически проект борба с ерозия - 79,6 ха - 12 255 куб.м;
- защитени зони Натура 2000 - 2 692 ха - 185 580 куб.м;
- защитени местности - 632 ха - 20 290 куб.м;

- семепроизв. насаждения и градини - 77 ха - 9 880 куб.м;
- зелени зони — 9 ха —2 480 куб.м

На територията на Община Стамболово през последните седем години има само едно компенсационно залесяване на 27 дка през 2018 г.

Особено интересен откъм дървесни видове е районът, който обхваща част от дълбоката и тясна долина на река Арда, заобиколена от планински склонове и на места високи до 150 м скални масиви предимно с вулканичен произход. На места склоновете са покрити с широколистни смесени гори от цер (*Quercus cerris*), благун (*Q. frainetto*), космат дъб (*Q. pubescens*) със средиземноморски елементи като червена хвойна (*Juniperus oxycedrus*), плюскач (*Colutea arborescens*) и др. Карстовият район между Орешари – Долно Черковище е покрит почти изцяло от гори от келяв габър (*Carpinus orientalis*), примесен с маклен (*Acer monspessulanum*) и мъждрян (*Fraxinus ornus*). Преобладават също и храсталаци от драка (*Paliurus spina-christi*), люляк (*Syringa vulgaris*), примесени със смин (*Jasminum fruticans*) и в съчетание с ксеротермни тревни формации със средиземноморски елементи. Срещат се и единични дървета от бадемолистна круша (*Pyrus amygdaliformis*), фисташка (*Pistacia terebinthus*) и *Ulmus minor*.

Коритото на река Арда е песъчливо-каменисто, като бреговете му са обрасли с върби (*Salix*) и храсталаци, а на места се срещат галерии от черна елша (*Alnus glutinosa*). На места се намират и отделни храстчета *Tamarix*. Басейнът на р. Арда е бил един от най-добре залесените в цяла България. В резултат на провежданите залесителни мероприятия през 70-те години на миналия век се срещат черният и белият бор, малка част – акация и хибридна топола. Обаче вследствие безплановото използване на горите в миналото и безогледната им експлоатация днес, голяма част от тях са изсечени, поради което днес обширни площи са обезлесени или покрити със слаби закелявели гори.

През годините една не малка част от горите са били изсечени, за да се освободят пасища и обработваеми земи. На места те са заменени от храсталаци главно от келяв габър (*Carpinus orientalis*), драка (*Paliurus spina-christi*), червена хвойна (*Juniperus oxycedrus*).

Останалата част от планинския терен е покрит от обширни пасищни и обработваеми площи. По този начин се оформя характерният за района **мозаечен пейзаж** – редуващи се открити

площи с формации от храсти и гори, който предоставя разнообразни местообитания и предопределя уникалното биоразнообразие на района.

Местообитанията в района се влияят от човешки дейности, свързани основно с горското стопанство и животновъдството. Горите са застрашени от естествени или причинени от човека горски пожари, залесяване с неприсъщи на района дървесни видове, както и незаконна сеч покрай реката.

6. Въздух

Качеството на атмосферния въздух се наблюдава в 34 района на страната, съгласно Наредба № 7 /ДВ бр. 45/1999 г./ за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, в които съществува потенциална възможност от влошаване здравето на населението, вследствие замърсяването на атмосферния въздух. Това са райони, чийто център са големи градове или по-малки населени места, в които са разположени крупни индустриални предприятия – замърсители. В община Стамболово, поради липса на подобни големи промишлени замърсители няма такъв пункт за мониторинг и замърсеността не се следи, тъй като се смята, че чистотата на въздуха е по-висока от тази в региона.

През последните седем последователни години на територията, контролирана от РИОСВ – Хасково са действали един стационарен пункт за мониторинг на качеството на атмосферния въздух: пункт “РИОСВ - Хасково”, гр. Хасково (градски фонов) и две автоматични станции: АИС “Раковски” в гр. Димитровград” (градски фонов) и АИС “Студен кладенец”, гр.Кърджали (градски фонов). Пунктовете се обслужват от Регионална лаборатория – Хасково към ИАОС-София. В най-голяма близост до община Стамболово е разположен ръчен пункт “РИОСВ - Хасково”, гр.Хасково (градски фонов), където се наблюдават следните замърсители: „Фини прахови частици 10“ (ФПЧ₁₀), „серен диоксид“, „азотни оксиди“, „кадмий“ и “Полициклични ароматни въглеводороди” (ПАВ)¹³.

По-представителни данни е възможно да се получат от измерване на емисии с мобилна автоматична станция. Поради липса на организирани източници на емисии на територията на общината и сигнали за замърсяване на въздуха през посочения период, такива измервания не са провеждани.

¹³ Данни от РИОСВ Хасково

Основните замърсители в общината са: транспортът, горивата от битовия сектор и селското стопанство. Най-големи антропогенни източници на ЛОС са пътният транспорт - от бензиновите двигатели на МПС – 40% и селското стопанство с около 50%.

Тук промишлени замърсители почти липсват. Индустрията и автомобилният транспорт са основните източници на олово.

На пътния транспорт се дължат 38% от азотните оксиди.

От изгарянето на горива в битовия сектор се емитира близо 70% от цялото количество полиароматни въглеводороди.

В района на община Стамболово не съществуват индикации за възникнали инциденти, не са постъпили в специализираните органи жалби или сигнали през последните 10 години за наличието на каквито и да е местни замърсители. Поради тези причини може да се заключи, че въздухът на територията на общината е чист. Разработеният проект на Закона за изменение и допълнение на Закона за чистотата на атмосферния въздух, ще подобри мониторинга и ще намали опасностите от замърсявания на околната среда.

Опазването на околната среда е приоритетна грижа на местното ръководство и на оторизираните държавни институции, натоварени да контролират процесите на територията. В същото време за жизненото равнище на населението е от най-голямо значение развитието на бизнеса и създаването на нови работни места. За да се създаде благоприятна среда е необходимо да се спазва действащото законодателство като се търси постигането на баланс между икономическите и публичните интереси.

IV. SWOT АНАЛИЗ

SWOT анализът е една от широко приложимите в стратегическото управление техники и в същото време е и аббревиатура, зад която стоят следните думи:

- S (Strengths) – **Силни страни**

Силните страни са местен ресурс, умение или друго преимущество, което притежава общината. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство на общината.

- W (Weaknesses) – **Слаби страни**

Слабите страни представляват ограниченията или недостигът на ресурси, уменията и способностите, които сериозно възпрепятстват развитието на общината. Те са конкретни и касаят основно общината и нейните ресурси.

- О (Opportunities) – **Възможности**

Възможностите представляват най-благоприятните елементи на външната среда на общината. Това са благоприятни за общината възможности, от които тя се възползва до момента или би могла да се възползва.

- Т (Threats) – **Заплахи**

Заплахите са най-неблагоприятните сегменти на външната среда за общината. Те поставят най-големите външни бариери пред настоящото или бъдещото състояние на общината и за това тяхното преодоляване се затруднява. Въпреки това предварителната регистрация на заплахите създава предпоставки да се вземат превантивни мерки, които да намалят отрицателното им въздействие.

SWOT анализът е изключително полезен инструмент за разбиране на различни местни проблеми и ситуации, и вземане на обосновани решения. Той дава необходимата рамка за преглед на организационната стратегия и посока на развитие на всяка една община, но така също и подпомага генерирането на идеи за конкретни проекти и предложения от значение за местната общност.

Той изхожда от идеята за разделянето на обекта на стратегическия анализ от средата, в която той функционира. Обектът на стратегически анализ се разглежда откъм неговите „силни“ и „слаби“ страни. Средата, в която функционира обектът на стратегически анализ се диференцира на „възможности“ и „заплахи“.

Резултатите от SWOT анализа са записани в таблица, разделена на четири квадранта. Комбинацията два по два показва четири измерения едно до друго, което дава възможност за сравнение.

Важно е да се отбележи, че силните и слабите страни представят текущата информация или тази, която е назад във времето, а възможностите и заплахите са насочени към бъдещето. Извършвайки SWOT анализа ние изграждаме необходимия мост между постигнатото от

общината до момента и стратегическите алтернативи, които се генерират. Освен това факторите са вътрешни и външни.

Вътрешните фактори са силните и слабите страни на общината. Силните страни са характеристиките, които дават на общината нейните преимущества спрямо съседните общини, докато слабостите са характеристики, които всяка община трябва да преодолее, за да подобри средата за живеене на света население.

Външни фактори са възможностите и заплахите за общината. Възможностите са елементи, които общината вижда във външната среда и към които трябва да насочи своето внимание в бъдеще, за да може да постига планираните успехи. Заплахите са елементи във външната среда, които биха могли да попречат на общината да постига целите и приоритетите си, и визията си, и които трябва да планира да преодолява.

Най-общо казано SWOT анализът е опростена, но ефективна рамка за идентифициране на силните, слабите страни, възможностите и заплахите, пред които е изправена всяка една община. Важно е да се използват в максимална степен силните страни, да се минимизират слабите страни и заплахите, и да се използват ефективно наличните възможности. Следвайки тези стъпки на SWOT анализа, стратегическото планиране осигурява по най-добрия начин определянето на средносрочните и дългосрочните цели на общината, както и мерките за тяхното постигане.

1. Промисленост и селско стопанство

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Локализация в трансграничната област с близост до РГърция и РТурция, и възможност за търговия и сътрудничество.	Ниска предприемаческа активност и ниска конкурентоспособност на МСП, работещи на територията.
Развитие на различни местни производства: преработваща промишленост, винопроизводство, оранжерийно производство, шивашко производство, строителство и др.	Фалиране на някои фирми поради кризите и войната в Украйна и липса на нови производствени инвестиции.
Наличие на голям брой регистрирани фирми.	Голям брой микропредприятия със семейна заетост и липса на малки предприятия със заетост на повече от 10 човека.

Добив на инертни материали.	Опасност от производствени и селскостопански замърсявания и нарушен ландшафт.
Наличие на голям брой водоеми (яз. Студен кладенец, река Арда и нейните притоци, и над 200 други водни басейни), които могат да се използват за стопански нужди.	Неефективно използване на водните ресурси за напояване, за активно рибопроизводство, за водни атракции, обрасла и непочистена брегова ивица.
Наличие на инфраструктура, природни дадености, суровини и работна сила, които са основа за развитие на нови производства и селско стопанство.	Застаряващо население и обезлюдени територии. Липса на квалифицирани кадри. Влошена социално-икономическа среда.
Добри природни, климатични и почвени условия за развитие на земеделието.	Липса на сериозна подкрепа от страна на държавата, влошена социално-икономическа среда, която води до спад в интереса към селскостопанските дейности.
Традиции в отрасъл животновъдство, добри природни условия за отглеждане на: крави, овце, кози, свине, биволи и др.	Различните кризи и високата инфлация през последните години водят до унищожаване на цели стада животни.
Създаване на нови овощни насаждения (череша, ябълки, сливи и др.).	Не се използват в максимална степен възможностите за финансиране на ПРСР.
Наличие на биопроизводства.	Слаб интерес към сертифицирането, поради големите изисквания и високите цени на пазара за биохраните.
Бързо разрастване на пчеларството и производството на пчелни продукти	Ограничен асортимент и количества на пчелните продукти.
Наличие на значим горски фонд от 120 000 дка, от които общинския горски фонд се състои от 98 000 дка (80%) осигуряващ условия за дърводобив.	Наличие на ерозирали почви и некачествена дървесина. Сериозно изсичане на гората, липсват залесителни инициативи.
Възможности за професионално обучение по различни програми.	Липса на достатъчно образован, квалифициран и подготвен персонал отговарящ на пазарните нужди. Рязко намаляване броя на младите хора поради високата степен на миграция.
Уедрена земя на която се отглеждат зърнени и технически култури: пшеница, царевица, овес, ечемик, слънчоглед, рапица и др.	Монокултурно земеделие дължащо се на субсидираното зърнопроизводство. Липса на нормални субсидии за зеленчукопроизводството, лозарството и др. сектори, които осигуряват трудова заетост.
Наличие на общински пасища и мери.	Не се използват ефективно от арендаторите.
Наличие на квалифицирани кадри, обслужващи селскостопанските дейности и производства: трима ветеринарни лекари и четирима агрономи.	Липсват нови попълнения от млади и квалифицирани кадри в областта на селското стопанство и маркетинга на селскостопанската продукция.
Наличие на 3 бензиностанции и автомивка.	Липса на разнообразни комунални услуги.

Наличие на ресторанти, бистра и кафе-аперитиви.	Ограничено разнообразие и недостатъчно качество на асортиментите.
Извършване на някои нотариални, данъчни и съдебни услуги от общинската администрация.	Ограничени административни общински услуги.
Реализирани проекти по различни програми и главно по ПРСР.	Малко на брой партньорства и партньорски проекти. Липса на подкрепа от страна на Общината.
Традиционно развито тютюнопроизводство и тютюнопреработка.	Ограничен обем тютюнопреработка и бавна смяна на тютюнопроизводството.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Възможности за развитие на традиционните производства, основани на производствените иновации и превръщането им в конкурентноспособни стоки и услуги от съвременен тип.	Намаляване на предприемаческата активност, ограничаване капацитета и финансовите ресурси на МСП поради COVID 19 и поредицата от кризи и войната в Украйна.
Нови възможности свързани с европейските структурни фондове и Плана за възстановяване и устойчивост през новия програмен период.	Намаляване на местния административен и човешки ресурс поради застаряващото население и миграцията най-вече на младите хора.
Развитие на нови селскостопански производства и биопроизводства, които се търсят на европейските пазари.	Невъзможност за излизане на външните пазари поради липсата на окрупняване, отглеждане на нови сортове, култури и липса на интерес за сертифициране на биопроизводствата.
Възможности от ЕСФ за подобро стимулиране на селскостопанските производства и тяхната преработка. Наличие на МИГ на територията на общината.	Липсващите секторни обединения на производителите влошават бизнес средата, лишават местните производители от консултантска дейност и водят до неефективно използване на европейските финансови механизми.
Изграждане на индустриални зони в населените места с изградена инфраструктура, които да привличат бъдещите инвеститори в общината.	Липсата на свободен финансов ресурс, който да осигури възможност общината да изгради необходимата бизнес инфраструктура и да я рекламира, за да привлече вниманието на сериозните инвеститори лишава местния бизнес от реална подкрепа на местната власт.
Наличието на многобройни язовири и водоеми създават възможности за развитието на рибовъдство и рибопроизводство, както и за изграждане на напоителни системи.	Изграждането на напоителни системи ще среща трудности, които могат да го провалят поради: различната собственост на терените, трудно създаване на подобни обединения, наличие на различни интереси и бойкот на всякакви подобни инициативи. Липса на инвеститорски интерес към

	рибопроизводството ще доведе до неизползване на този сериозен воден ресурс.
Промяната в политиката на субсидиране на някои земеделски дейности и култури ще осигури възможност за развитие на някои нови сектори, които в момента се намират в криза, но за които в общината съществуват добри условия.	Проблемите свързани с неправилното субсидиране на някои земеделски култури в България, както и на животновъдството, ще доведе до тяхното трайно намаляване или дори до изчезването им.
Екологично чист район, подходящ за отглеждане на екологични продукти, чието търсене нараства сериозно на европейския пазар и ще продължи да се увеличава.	Трудното намиране на пазари на екологичната продукция спира интереса към това толкова важно за развитието на региона биопроизводство и минимизира неговото разрастване.
Възможности за разширяване развитието на пчеларството след осигурената подкрепа от ПРСР.	Разширяване на екологичните заплахи /пръскането с пестициди/ могат да доведат до намаляване на пчелните семейства.

2. Развитие на туризма

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Наличие на туристически комплекси, хотели, бунгала и няколко къщи за гости, и увеличен туристопоток.	Предлагане на ограничен брой услуги. Липса на интегрирани услуги и достатъчно атракции и развлечения за туристите.
Наличие на търговски обекти, обслужващи ежедневните нужди на местното население и гостите на общината.	Липсват търговски обекти предлагащи: сувенири, екологична храна, традиционна местна храна и др.
Наличие на ресторанти, бистра и кафе-аперитиви.	Ограничено разнообразие, недостатъчен брой на асортиментите и ниско качество на услугите.
Възможност за резервиране и електронна регистрация в туристическите обекти.	Липсващ ТИЦ и невъзможност за осигуряване на комбинирана резервация /ползване на различни услуги/ при пребиваване на територията.
Наличие на Интерактивната изложба „Биологичното разнообразие в долината на Арда“	Липса на подготвени гидове. Лоша поддръжка и неизползване на Интерактивната изложба „Биологичното разнообразие в долината на Арда“.
Наличие на неправителствени организации в общината, които могат да подкрепят с проекти туристическите обекти.	Липсват туристически и бизнес обединения, които да повишат конкурентоспособността на туристическите обекти и да подкрепят тяхното партньорство.
Възможност за откриване на нови работни места в областта на туризма.	Липса на квалифицирани кадри. Сезонна нестабилност на туристическата дейност.
Наличие на туристически обекти разполагащи с добри условия за отдих и почивка.	Неефективно използване на изградената туристическа инфраструктура.

Наличие на богато биоразнообразие, което привлича любителите на природата и главно наблюдателите на птици.	Не достатъчно се популяризира биоразнообразието и предлаганите в тази област услуги. Липсват квалифицирани водачи.
Наличие на богато културно наследство и културни обекти на територията.	Липса на местна инициативност от страна на читалищата в областта на културните традиции.
Отлични природно-климатични условия за развитие на туризма.	Липса на достатъчно информация и реклама. Липса на интегрирани туристически услуги.
Традиционен фолклор, кухня, обичаи и културно-исторически обекти.	Слабо се представя културното наследство извън пределите на общината.
Издаване на отделни рекламни материали, представящи общината и отделни нейни ресурси и местни инициативи.	Липса на системна рекламна кампания промотираща общината и нейните туристически възможности. Общината не участва в туристически изложения, които да представят местния туристически потенциал комплексно.
Поставени указателни табели и информационни табла.	Липсва съвременно маркиране и достатъчно на брой пътни табели на подходите към общината и туристическите обекти.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Съществуват възможности за изграждане на нови туристически обекти и необходимост от откриване на атракции за гостите на общината.	Липсата на квалифицирани кадри може да влоши сериозно благоприятната среда за развитие на туризма в общината.
Привличането на различни партньори като: музеи, театри, читалища, НПО, туроператори и други ще осигури възможност за разработване на интегрирани услуги и за тяхното популяризиране.	Продължаването на Ковид пандемията, разрастването на енергийната криза, инфлацията и влошената икономическа обстановка ще намалят туристопотока и ще доведат до фалит някои от туристическите обекти.
Възстановяването на ТИЦ към общината може да подобри информационната среда за туристите и да разшири рекламната кампания за туристическите възможности на община Стамболово.	Незаинтересованост от страна на местната власт по отношение развитието на туристическите обекти, която води до сериозен спад в туристопотока.
Възможност за финансиране на туристическите услуги, културните обекти и достъпа до тях от страна на европейските фондове през новия програмен период.	Липсата на достатъчна предприемаческа активност и финансов ресурс може да доведе до неефективно използване на съществуващите възможности за финансиране на туризма, туристическата инфраструктура и туристическите услуги, както и до стесняване на туристическите дейности.

3. Човешки ресурси

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Осигурено професионално обучение по различните програми, както на част от безработното, така и на заетото население.	Недостиг на квалифицирана работна ръка. Липса на устойчивост на новосъздадените работни места.
Провеждано текущо административно обучение на служителите от общинска администрация.	Някои от предлаганите възможности за индивидуално обучение на общинските служители са безплатни, но други са доста скъпи и на практика са трудно достъпни за голяма част от тях.
Обучение на земеделските производители и предприемачите от общината и от МИГ Стамболово-Кърджали 54 относно възможностите за отпускане на безвъзмездна финансова помощ по СВОМР.	Липса на инициативност и достатъчен финансов ресурс за развитие на собствен бизнес в сферата на производството и земеделието.
Наличие на СУ "Свети Климент Охридски" и професионално обучение по професията „Готвач“, специалност „Производство на кулинарни изделия и напитки“.	Слаба чуждоезикова подготовка и ограничен брой местни кадри владеещи чужди езици. Липса на достатъчно възможности за професионална реализация на квалифицираните кадри.
Наличие на свободна работна сила.	Голям процент миграция сред икономически активните лица. Застаряващо население и малък брой млади хора.
Наличие на млади хора до 19 г. осигуряващо добра възможност за захранване и обновяване на групата на икономически активните лица.	Липсват работни места с високо възнаграждение, което да задоволи потребностите на младите хора и да им осигури добро качество на живот.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Привличане на специалисти от съседните общини с висок образователен статус и професионална подготовка за обезпечаване на местните нужди от квалифицирани кадри.	Тотално обезлюдяване и необратимо застаряване на населението на територията водещо до тотална липса на квалифицирани кадри. Ниските заплати ще оставят работните места незаети, без да могат да се привлекат квалифицираните кадри от големите населени места.
Изграждане на нови международни и трансгранични взаимоотношения с други общини и местни структури зад граница.	Прекъсване на международните контакти поради наличието на корона вирус и опасностите от разрастване на други епидемии.
Изпълнение на повече проекти подобряващи електронното управление на общината и повишаващи квалификацията на местните кадри през 2021-2027 г.	Намаляване броя на образованите млади хора и икономически активните лица, които да бъдат обучавани.
Утвърждаване на общината като спокойно, тихо, екологично чисто и безопасно място за	Амортизиране на публичната инфраструктура, липса на основни услуги, обезпечавачи

отдых и почивка, разширяване на вилните зони и местата за отдых.

доброто качество на живот на местното население и туристите.

4. Инфраструктура

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Изградена пътна междуобщинска и вътрешнообщинска инфраструктура в добро състояние.	Липса на достатъчно средства за поддържане на четвъртокласните пътни мрежи. Затруднено снегочистване на отдалечените населени места през зимния сезон.
Наличие на автомобилен междуселищен транспорт и транспортни връзки с Хасково.	Намален обществен транспорт. Липса на вътрешноселищен транспорт свързващ някои населени места с общинския център.
Наличие на частни фирми, предлагащи транспортни средства под наем.	Слаба наситеност на транспортните услуги. Не са развити добре превозваческите услуги.
Частично преминаване на ж.п. линия през общината.	Не се използва ж.п. транспорта в общината.
Изградена енергопреносна мрежа и улично осветление.	Част от електропреносната мрежа е остаряла. Не е подменено уличното осветление с енергоспестяващо.
Изградена и поддържана вътрешноулична мрежа.	Част от уличната мрежа се намира в лошо състояние.
Добро покритие на територията с телефонни връзки, приемане на радио и телевизионни сигнали и др.	Неравномерно покритие на различните мобилни и радио сигнали.
Осигурена оптична кабелна връзка по въздушен път, наличие на Уайърлес на публични места (община, кафенета и др.). Наличие на няколко доставчици на Интернет.	Липсва онлайн връзка между кметствата и Общинската администрация за осигуряване на административни услуги на място.
Сътрудничество на общината с регионалните медии: www.xnews.bg/ , в-к "Марица" - Хасково, AnteneAir, Haskovo.net, Haskovo.info, в-к „Нов живот“ - Кърджали, в-к Арда нюз – Кърджали и др.).	Липса на ефективна общинска медийна политика.
Добре организирано сметосъбиране и сметоизвозване. Наличие на определени места за събиране на оборска тор.	Амортизирано оборудване. Липсва разделното събиране на отпадъците и компостиране.
Водоснабдени са всички населени места на общината липсва воден режим. Изградена или частично изградена нова канализационна мрежа в някои села.	Не влязла в експлоатация голяма част от новоизградената канализационна мрежа и пречиствателните станции.

	Липсва канализация или е частично изградена в някои населени места на общината. Голямо количество септични ями, опасност от замърсяване на подпочвените води.
Наличие на обекти с възобновяеми енергийни източници.	Липса на съоръжения за осигуряване на алтернативни енергийни източници за собствени нужди.
Наличие на Спортна зала и два стадиона.	Липса на съвременна база, оборудване и средства за текуща поддръжка.
Наличие на външни инвестиции в 8 алтернативни енергийни източници.	Не е довършена техническата инфраструктура.
Наличие на зелени площи и паркова част в с.Стамболово. Изградени детски площадки.	Липса на достатъчно зелени площи и детски площадки и трудности с тяхната текуща поддръжка.
ВЪЗМОЖНОСТНИ	ЗАПЛАХИ
Изграждане на газопровод, който да захранва стопанските обекти и жилищата на гражданите.	Още по-големи проблеми с доставката на газ. Липса на инвеститорски интерес поради прогнозно ниско потребление на газа.
Изграждане на нови алтернативни енергийни източници.	Заплаха за птиците при изграждане на вятърните генератори и отнемане на плодородна земя.
Разделно събиране на отпадъците и тяхната преработка. Компостиране на растителните и животински отпадъци.	Влошаване управлението на отпадъците в общината и замърсяване на територията.
Изграждане на съвременна туристическа инфраструктура и подобряване достъпа до културните и природните обекти.	Намаляване на туристопотока поради трудния достъп до културно-историческите и природните обекти.
Изграждане на бизнес инфраструктура и развитие на услуги, обслужващи бизнеса.	Забавяне на икономическото развитие на общината поради липса на иновативни предприемачески инициативи и действащи публично-частни партньорства.
Обновяване и модернизиране на здравната, социалната, образователната, културната и развлекателната инфраструктура.	Обезлюдяване на общината и нейното маргинализиране, поради липсата на съвременна инфраструктура.

5. Околна среда

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Отлични природни дадености, разнообразен ландшафт и голям брой язовири и воодооми.	Не се използват ефективно природните дадености. Неглижиране на екологичния туризъм.
Голямо биоразнообразие, характерно за района на Източните Родопи.	Ниска информираност за биоразнообразието и незаинтересованост от страна на местното население. Наличие на браконieri и поставяне на отрови, които тровят дивите

	животни. Рядко се реализират мерки, свързани с опазване на биоразнообразието.
Наличие на много пещери, природни и екологични забележителности, които не се използват ефективно на този етап.	Липса на компетентни гидове и планински водачи, които да обслужват информирано туристите.
Изградени и използвани еко-пътеки.	Не се поддържат текущо еко-пътеките след тяхното изграждане.
Наличие на голям общински горски фонд.	Нерегламентирана сеч на част от горите.
Наличие на дивеч и ловни дружинки, полагащи грижи за неговото опазване.	Наличие на браконieri и поставяне на отровни примамки.
Организирано сметосъбиране и сметоизвозване на битовите отпадъци за всички населените места на община Стамболово.	Остаряло оборудване. Липсва оборудване и инфраструктура за разделно събиране на опасните и масово разпространените отпадъци. Периодична поява на малки, локални нерегламентирани замърсявания на земеделските и горските терени.
Осигуреност на общината с подходящ камион и съвременни съдове за събиране на битовите отпадъци за всички населени места.	Нужда от обновяване на оборудването свързано със сметосъбирането и сметопочистването.
Изградено регионално депо за неопасни отпадъци в Харманли, отговарящо на съвременните екологични изисквания.	Липсва компостираща инсталация за зелени и биоразградими отпадъци, които са основния отпадък на територията.
Наличие на работеща сепарираща инсталация, която осигурява приемането и третирането на разделното събиране на отпадъците и тяхното последващо рециклиране.	Не е въведено разделно събиране на масово разпространените отпадъци, отпадъци от опаковки, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти на територията на община Стамболово.
Разработване на нови стратегически документи: Програма за опазване на околната среда и Програма за управление на отпадъците до 2027 г.	Недостатъчно познаване на нормативната уредба, регламентираща опазването на околната среда от населението, и необходимост от провеждане на разяснителни кампании.
Определяне на морфологичния състав на отпадъците по унифицираната методика.	Занижен контрол върху изхвърлянето на битовите отпадъци на забранените за това територии.
Въведени финансови механизми, стимулиращи оползотворяването на отпадъците и предотвратяването на тяхното депониране (въведени отчисления по чл. 64 от ЗУО).	Липса на достатъчно възможности, предотвратяващи образуването на различните видове отпадъци.
Прилагане на регионалния принцип за управление на отпадъците, осигуряващ обединение на ресурси и потенциал от	Голям дял на инертните материали и отпадъци от строителството, доказващ неправомерното изхвърляне и смесването на битови и строителни отпадъци.

страна на съседните общини и създаване на сдружение.	
Положително отношение на общината и местната общност към проблемите на управление на отпадъците.	Недостатъчен административен и финансов капацитет на община Стамболово за обезпечаване на разделното събиране на отпадъците.
Липса на големи промишлени източници на замърсяване.	Липса на договори на фирмите и земеделските производители за оползотворяване на производствените, растителните и животинските отпадъци.
Организиране на масови обществени почиствания на публични места и замърсени терени.	Неефективно използване на възможностите от страна на местните ключови фигури за привличането им в проекти, финансирани по оперативните програми.
Включване на прецизен контрол и обезопасяване на наличните пестициди и препаратите за растителна защита при изтекъл срок на годност от страна на ангажираните институции от по-високите нива.	Наличните пестициди и други препарати за растителна защита след изтичане на срока им на годност са особено опасни за околната среда.
ВЪЗМОЖНОСТНИ	ЗАПЛАХИ
Възможности за залесявания и изграждане на просеки, ограничаващи разрастването на пожарите.	Засилване на ерозионните процеси. Намаляване или изчезване на традиционните дървесни видове. Опасност от намаляване на горските терени.
Подобряване достъпа до значимите природни обекти, повишаване на информираността за тях и изграждане на нови еко-пътеки.	Опасност от замърсяване на околната среда от производствени и главно от селскостопански замърсители, туристи и местни жители. Разрушаване на интересните природни обекти на територията.
Финансиране на проекти, водещи до опазване на биоразнообразието, изграждане на екологична инфраструктура и подобряване на околната среда като цяло.	Промяна в състава на биоразнообразието. Изчезване на някои от застрашените видове.
Изграждане на общинска информационна система, която да достигне до максимален брой местни жители и гости на общината.	Прекалена експлоатация на екологичните обекти в резултат на повишения интерес и влошаване на екологичната среда.
Ефективно използвана на европейските програми за решаване на проблемите, свързани с управлението на отпадъците и доизграждане на съвременна екологична инфраструктура.	Намаляване на местните финансови ресурси за разширяване на услугите и дейностите, свързани с управление на отпадъците в условията на остра икономическа криза, висока инфлация и дефицити.
Европейско финансиране на Регионалното депо за въвеждане на система за компостиране на биоразградими и биоотпадъци.	Значително увеличение на разходите за управление на битовите отпадъци и необходимост от повишаване на такса битови отпадъци за населението.

Реално използване на законовите възможности за привличане на граждани, фирми и НПО в процесите на управление на отпадъците и тяхното намаляване на местно ниво.	Образуване на замърсени участъци на територията на общината и анонимност на виновните лица, което засилва безотговорността на граждани и фирми.
Подобряване на инфраструктурата и на административния капацитет в сферата на отпадъците на регионално ниво.	Засилване зависимостта на общините от централните и регионалните власти, което води до създаване на опасности от сериозни замърсявания на местните терени.
Приемане на нова нормативна уредба, осигуряваща въвеждането на информационна общинска система за мониторинг и контрол на отпадъците.	Невъзможност за приложение на разделното събиране на отпадъците поради високата себестойност на разходите, свързани с неговото приложение.
Възможности за използване формите на публично-частното партньорство при изграждане на инфраструктура и разделно събиране на масово разпространените отпадъци.	Намаляване нивата за рециклиране и оползотворяване на отпадъците.
Осигуряване на извънбюджетно финансиране чрез европейските, националните и регионалните източници.	Амортизация на наличната сметосъбирателна техника и оборудване поради липса на финансов ресурс.
Осигуряване на прозрачна и справедлива методика за определяне на „такса битови отпадъци“ в региона.	Обезлюдяването на територията създава опасности от увеличаване на „такса битови отпадъци“, която трудно ще се заплаща от местното население.
Информирание на населението за богатото биоразнообразие и неговото значение, чрез разработване и изпълнение на поредица от проекти.	Недостатъчна инициатива на местните ключови фигури в областта на биоразнообразието.

6. Здравеопазване и социални услуги

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Наличие на общински домашен патронаж и предоставяне на интегрирани социални услуги.	Недостатъчен набор от услуги, които да се представят интегрирано на увеличения брой възрастни хора и хора в нужда. Ограничени финансови ресурси за разширяване на социалните и здравните услуги.
Реализация на социалните проекти финансирани от МТСП: • „Топъл обяд“; • „Домашен помощник“; • „Социален асистент“ и др.	Липса на собствени финансови възможности на общината да се справи с многобройните социални проблеми при отсъствие на централизирано финансиране.
Наличие на „Център за обществена подкрепа за деца и семейства“ прилагащ комплексни	Липса на възможности за постоянна грижа при работа с родителите.

подходи за повишаване качеството на живот на деца и семейства в риск.	
Наличие на лекарски и стоматологични практики.	Остър недостиг на медицински кадри, който ще се задълбочава поради възрастовата характеристика на медицинските кадри.
Наличие на една аптека в общинския център.	Липсват здравни услуги в някои населени места.
Сравнително малък процент на хора с увреждания.	Не е осигурен достъп до публичните сгради за хората с увреждания.
Отсъствие на бездомни и безнадзорни деца наличие на ЦОП.	Не се обхванати всички деца в нужда.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Включване на уязвимите социални групи в различни програми и проекти подобряващи качеството им на живот.	Социална изолация на представителите на уязвимите социални групи.
Изграждане на: Дом за стари хора и Дневен център за стари хора.	Лишаване от грижа на самотните стари хора и хората с увреждания.
Разширяване грижите за децата, както по отношение на застрашените деца, така и по отношение на даровитите деца.	Миграция на семействата с деца от целевите групи.
Текущо обновяване и модернизиране на здравната инфраструктура.	Амортизираната и ниско ефективна здравна база ще стане негодна за бъдещото ѝ използване.
Привличане на здравни кадри от съседните общини чрез предлагане на по-добри материални условия.	Намаляване броя на здравните кадри под санитарния минимум и лишаване на нуждаещите се от здравна грижа.

7. Култура и спорт

КУЛТУРА И СПОРТ	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Културни традиции – активна читалищна и извънкласна дейност (танцови и певчески състави); Културното наследство (голямо количество регистрирани паметници на културата – 57 паметници от национално и местно значение, Етнографски музей, традиционна местна кухня и др.).	Затруднена издръжка на културната инфраструктура (читалищата) и реализацията на културните инициативи; Материалната база и оборудването на читалищата е остаряла; Голяма част от археологическите обекти не са проучени или са лишени от добър достъп; Липсват публично-частни партньорства и проектна активност от страна на читалищата и НПО.
Наличие на 10 работещи читалища, разполагащи с библиотеки и самодейни състави.	Липса на алтернативни инициативи и гъвкавост за развитието на културния мениджмънт, включващ намирането и

	използването на алтернативни финансови ресурси и разширяване на услугите. Липса на открита сцена за провеждане на големи публични инициативи на открито.
Наличие на сравнително добра материална база на читалищата /помещения, компютри, библиотечен фонд/.	Неефективно използване на наличната материална база. Остарял библиотечен фонд и липса на иновативни читалищни инициативи.
Провеждане на традиционни културни събития (надсвирването, събори, празници, концерти, фестивала на хляба и др.)	Спирането през последните години надсвирване води до отсъствие на национално традиционно културно събитие в общината от регионално или от национално значение.
Наличие на интересни местни обичаи и традиции и тяхното възпроизвеждане.	Слаба активност при тяхното проучване и популяризиране.
Наличие на спортна инфраструктура с възможности за надграждане.	Лоша поддръжка, незадоволително качество и ограничени условия за спорт и забавления.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Възстановяване на надсвирването или създаване на нова културна проява, която да привлича голям брой посетители от съседните общини.	Амортизация и разрушаване на наличната културна инфраструктура, ако не се обновява.
Финансиране на културните събития от ПРСР, от СВОМР, и от други европейски програми. Активен обмен на самодейни състави с други региони и страни.	Изчезване на местните традиции и обичаи. Отмиране на културните прояви и спад на обществен интерес към тях.
Обединяване усилията между училищата и читалищата за разработване и финансиране на съвместни програми с цел привличане вниманието на младите хора към: пленери, модерни танцови прояви, литературни конкурси, състезания свързани с познания за историческото минало, екологията и др.	Инертност, липса на интереси, negliжиране на културните и екологичните ценности, липса на позитивно мислене и инициативност сред неправителствения сектор и младите хора.
Обновяване и разширяване на спортната инфраструктура.	Занемаряване на спортната инфраструктура поради липса на достатъчно финансов ресурс.

След приключването на SWOT анализа се взе решение за поставяне на акцент на областите с висока стойност и възможности за подобрене и предприемане на подходи за поддържане и развитие на функциониращите в момента области с добро представяне. В случая подходите се съсредоточават върху: използването на силните страни като налични местни ресурси, търсене на възможности за справянето с критичните „слабости“, възползване в максимална степен от желаните възможности, както и смекчаване на възможните заплахи.

За по-голяма яснота оценката на четирите квадранта се прави по двойки, които са логически свързани. Приели сме, че най-важната двойка е тази на вътрешните слабости и външните заплахи, защото тази комбинация идентифицира най-сериозните проблеми, пред които е изправена общината и за които задължително трябва да се намерят решения.

За да се оптимизира управлението на местно ниво и да се постигнат регламентиранияте цели и приоритети, които ще залегнат в Програмата за управление на околната среда, в Програмата за управление на отпадъците и в Стратегия за развитие на устойчив туризъм, планираните мерки трябва да се допълнят и от дейности, които се налагат от приложението на една по-агресивна стратегия осигуряваща и връзката между **Възможностите и Силните страни**. В случая стратегията на развитие трябва да се построи така, че заемащата в нея площ трябва да се увеличава. Проблемите в този случай могат да възникнат, когато наличието на Възможности, не означава и наличие на местен капацитет за тяхното използване. Затова, за да е успешна агресивната стратегия, тя изисква висока активност при подготовката на кадрите, висока активност при привличането на алтернативните финансови източници и висока оперативна активност, за да се оползотворят в максимална степен възможностите и силните страни.

Връзката между **Силните страни и Заплахите** определя рисковете на развитие, които също отчитаме и трябва да съобразим. Докато връзката между **Слабите страни и Възможностите** извежда ограниченията на развитие, които не трябва да пренебрегваме, но които не са водещи в нашия случай.

Балансирането между силните страни от една страна и предприемането на защитни мерки, които преодоляват заплахите е най-доброто решение на проблемите на общината на този етап, което е включено и в ПИРО.

Интегрирането на различните видове стратегии ще позволи общината да е активна, разчитайки на Силните си страни и използвайки в максимална степен създадените Възможности. В същото време общината трябва да се предпазва от възможните Заплахи, преодолявайки Слабите си страни, базирани на Възможностите и разчитайки на Силните си страни. За целта тя трябва да насочи своето управление през настоящия програмен период, изпълнявайки следните задачи:

- Активизиране на проектната активност и привличането на алтернативни финансови

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

източници за развитие на услугите, осигуряващи по-добро качество на живот на местното население, защото само така могат да се увеличат възможностите за развитие.

- Изграждане на устойчиви партньорства, които да обезпечат с различни ресурси, капацитет и практики реализирането на местни инициативи.
- Набелязване на мерки водещи до повишаване качеството на човешкия ресурс и експертния капацитет на територията, осигуряващи по-добра среда и проектна активност.
- Осигуряване на благоприятна бизнес среда за интензивно развитие на аграрния, промишления сектор и туризма, която да подкрепя предприемачите и земеделските производители, и която да осигури максимален брой работни места.
- Поддържане чиста околната среда и създаване на условия за поддържане на биоразнообразието, като се отговори адекватно на всички нормативни екологични изисквания.
- Ефективно използване на местните ресурси и местния капацитет за предприемане на поредица от защитни мерки предотвратяващи Заплахите и Слабите страни, произтичащи от икономическата криза, предизвикана от корона вируса и войната в Украйна, и които заплашват местното развитие.
- Създаване на интегрирани социални и качествени здравни услуги, подобряващи качеството на живот на местното население, които са базирани на Силните страни и разчитат на местния капацитет за прилагане на иновативните практики в социалната сфера.
- Подобряване достъпа до и благоустрояване на спортната и развлекателната инфраструктура за повишаване качеството на живот на местното население.
- Подобряване качеството на административното обслужване и комуникацията с гражданите и с НПО.

V. ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА В ОБЛАСТТА НА ЕКОЛОГИЯТА ЗА ПЕРИОДА 2023-2028 Г.

1. Визия

Стратегическата рамка на Програмата за опазване на околната среда на Община Стамболово е съобразена с основните цели на политиката за опазване на околната среда, както и с основните стратегически и планови документи на европейско, национално и регионално ниво в областта на опазване на околната среда.

Опазването на околната среда и стремежът към непрекъснато подобряване на качеството на отделните компоненти от нея е сред стратегическите цели на община Стамболово. Ето защо изработването на ясна и конкретна Визия за околната среда на община Стамболово се основава на извършения анализ на средата, на регистрираните проблеми, на откритите специфични особености в SWOT анализа и на очакванията и предвижданията за бъдещото развитие на общината. На тази основа е формулирана и Визията за околната среда на община Стамболово. Тя може да се реализира само в условията на благоприятна и здравословна околна среда водеща до устойчиво развитие на територията. Принципите за опазване на околната среда отразени в европейското и в българското законодателство, са насочени именно към постигането на тази цел, а тяхното следване, съчетано с местните дадености, ще осигури на община Стамболово облика на едно привлекателно място осигуряващо на своите граждани необходимата среда, предлагаща комфорта и удобствата от които се нуждаят нейните жители. В процеса на планиране на общинско ниво е търсен баланса между различните аспекти на развитието (екологичен, териториален, икономически и социален), както и партньорствата между различните местни общности, публични структури и социални групи.

Стратегическата част на Програмата следва да се разглежда като отворен документ, който има възможност да бъде допълван и актуализиран съобразно настъпилите промени в приоритетите на общината, в националното законодателство, както и други важни елементи на обкръжаващата среда, оказващи влияние върху протичащите процеси в общината.

Общинската администрация и до момента е провеждала активна, прозрачна и открита политика за опазване на околната среда като е организирила: обществени консултации и обсъждания на различни документи, важни за местното развитие със заинтересованите

страни, своевременно и регулярно е предоставяла информация за предстоящи проекти и дейности, въвличала е различни социални групи за решаване на конкретни екологични проблеми и подобряване на жизнената среда на територията, търсела е партньори, споделяла е практики и е реализирала иновативни дейности подобряващи средата и биоразнообразието.

Стремежът към постигане на висок жизнен стандарт е в хармония с развитието на чисто земеделие и промишлено производство, разширяване на зелените площи и опазване на биологичното разнообразие. Устойчивото развитие на Общината е свързано пряко с опазването на природните ресурси и със съхраняването на културното и историческото наследство, които се намират в синхрон с развитието на компонентите на околната среда. По-важните от тях са: опазването на чистотата на атмосферния въздух, подобряване на водоснабдяването, сметопочистването и сметоизвозването, почистването на замърсените терени, и опазване на екосистемите и биоразнообразието. Стремежът на общинското ръководство е следващите поколения да получат възможност да живеят в населени места, които са запазили местните традиции, но същевременно предлагат и отлична екологична среда осигуряваща условия за труд, отдих и развлечения. Предвид всичко гореизложено Визията за околна среда на община Стамболово е формулирана по следния начин:

ВИЗИЯ: Община Стамболово да се утвърди като зелена община с благоприятна екологична среда и капацитет за устойчиво икономическо развитие, модерно селско стопанство и туризъм, с чиста околна среда, съхранени природни дадености, богато биоразнообразие базирани на разумното използване на природните и културни ресурси и осигуряване на здравословен начин на живот на местното население.

Така формулираната Визия може да се постигне чрез залагане на цели, приоритети и мерки, насочени към териториите и секторите от местната икономика, които са определящи за нейното развитие и устойчив растеж.

2. Приоритети

Стремежът на община Стамболово е да развива и утвърждава модел, който на възстановява икономическия и социалния растеж в границите на природния си потенциал, който

гарантира здрави и устойчиви общности и екосистеми, необратимост на процеса на постигане на амбициозните цели за нулево замърсяване на околната среда и климатична неутралност, и който, също така, осигурява добър местен капацитет за адаптация към измененията на климата.

За целта местната общност ще работи за интеграция на екологичните съображения в секторните политики с оглед политиките за климата и околната среда да бъдат с хоризонтален характер и предмет на обсъждане и изпълнение от всички заинтересовани страни. Изпълнението на целите на ПООС е важно да бъде в съответствие с приоритетите, защото това ще осигури устойчиво управление на горските и природните ресурси, както и използването на природата като местен ресурс осигуряващ редица конкурентни предимства.

Преодоляването на зависимостите между увреждането на околната среда и развитието на социално-икономическите системи е с цел да се осигури устойчивост на екосистемите и да се защити човешкото здраве. В ПООС се представят и възможностите за прилагане и внедряване на екологосъобразни, кръгови и ресурсно-ефективни технологични практики, решения и иновации, които са съществен фактор за смекчаване въздействието върху екосистемите и подобряване на благосъстоянието на местното население.

Визията на ПООС се планира да се реализира чрез по-добро управление на околната среда, включващо, строг контрол върху прилагането на съществуващата нормативна уредба и нулева толерантност към корупцията, злоупотребите и увреждането на природата.

Откритото управление, постоянния диалог и партньорството със заинтересованите страни, подобряването на административните услуги за създаване на една по-устойчива и подобрена бизнес среда, прилагането на ефективен превантивен, текущ и последващ контрол, ще продължават да бъдат ключови средства за ефективното изработване и прилагане на екологичната политика на територията на община Стамболово.

Приоритети:

Приоритетите, които са включени в ПООСq са изцяло съобразени с националните приоритети за 2022 г. Те са следните:

- ✚ Подобряване качеството на атмосферния въздух на територията на общината, чрез изпълнение на комплекса от мерки за опазване чистотата на атмосферния въздух;
- ✚ Интегрирано управление на водите, в т. ч. опазване и подобряване състоянието на водите, постигане и поддържане на добро количествено, химично и екологично състояние на водните тела на територията на община Стамболово и предотвратяване или намаляване на неблагоприятните последици от вредното въздействие на водите;
- ✚ Постигане на ресурсна ефективност чрез прилагане на йерархията при управление на отпадъците, предотвратяване на образуването им, насърчаване на повторната употреба и оползотворяването им чрез рециклиране, намаляване на депонирането и ограничаване на вредното им въздействие върху околната среда и човешкото здраве;
- ✚ Намаляване на неблагоприятното въздействие, върху човешкото здраве, екосистемите и местната икономика, предизвикано от изменението на климата;
- ✚ Опазване, поддържане и възстановяване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие;
- ✚ Предотвратяване на замърсяването и опазване на околната среда и човешкото здраве чрез прилагане на превантивни инструменти;
- ✚ Осигуряване на подходяща инфраструктура за мониторинг и информация за околната среда за целите на политиките за опазване на околната среда, в т.ч. за публичен достъп до екологична информация;
- ✚ Повишаване на общественото съзнание и култура по опазване на околната среда и ефективно прилагане на механизмите за контрол за изпълнение на екологичното законодателство;
- ✚ Осигуряване на добро финансово управление на средствата от фондовете на ЕС за финансиране на дейности по опазването на околната среда;
- ✚ Създаване, внедряване, поддържане и развитие съвместно с отговорните институции на Системи за ранно предупреждение (СРП) за бедствия от хидрометеорологичен характер;
- ✚ Утвърждаване на цялостна, систематична и интегрирана стратегическа рамка за развитие и прилагане на политиката по околна среда за периода 2023-2028 г.

3. Стратегическа рамка

Стратегическата рамка е изготвена от работната група включваща представители на община Стамболово (общински специалисти и общински съветници) и заинтересованите страни (НПО, фирми, земеделски производители и граждани). Настоящата програма за опазване на околната среда очертава общата рамка за опазване на околната среда, която ще се реализира в периода от 2023 година до 2028 година.

Опазването на околната среда е важна предпоставка за осигуряване на икономически растеж, нови възможности за бизнеса, по-висока заетост и повече работни места, здравословен начин на живот, сигурност и социална равнопоставеност. В този смисъл, осъществяването на преход към „зелена” и нисковъглеродна икономика зависи от рационалното използване и съхраняването на природния капитал, който обхваща много компоненти. Той е запас от природни ресурси, от който могат да бъдат получени екосистемни продукти и услуги. Този капитал осигурява: източниците на енергия, храна и материали; среда за изхвърляне на отпадъци и замърсяване; климата, водата и почвата, както и среда за живеене и отдих, т.е. природният капитал по същество е същностната сърцевина на нашите общества, затова стратегическата рамка на ПООС трябва да е с формулировка имаща широк обхват, който да покрива тези важни сектори на средата. За да можем да опазваме околната среда и биоразнообразието, трябва да работим активно за тяхната положителна промяна и устойчиво развитие. Ето защо ние трябва да познаваме и отчитаме както тяхното развитие на територията, така и всички важни стратегически и програмни документи на национално и европейско равнище.

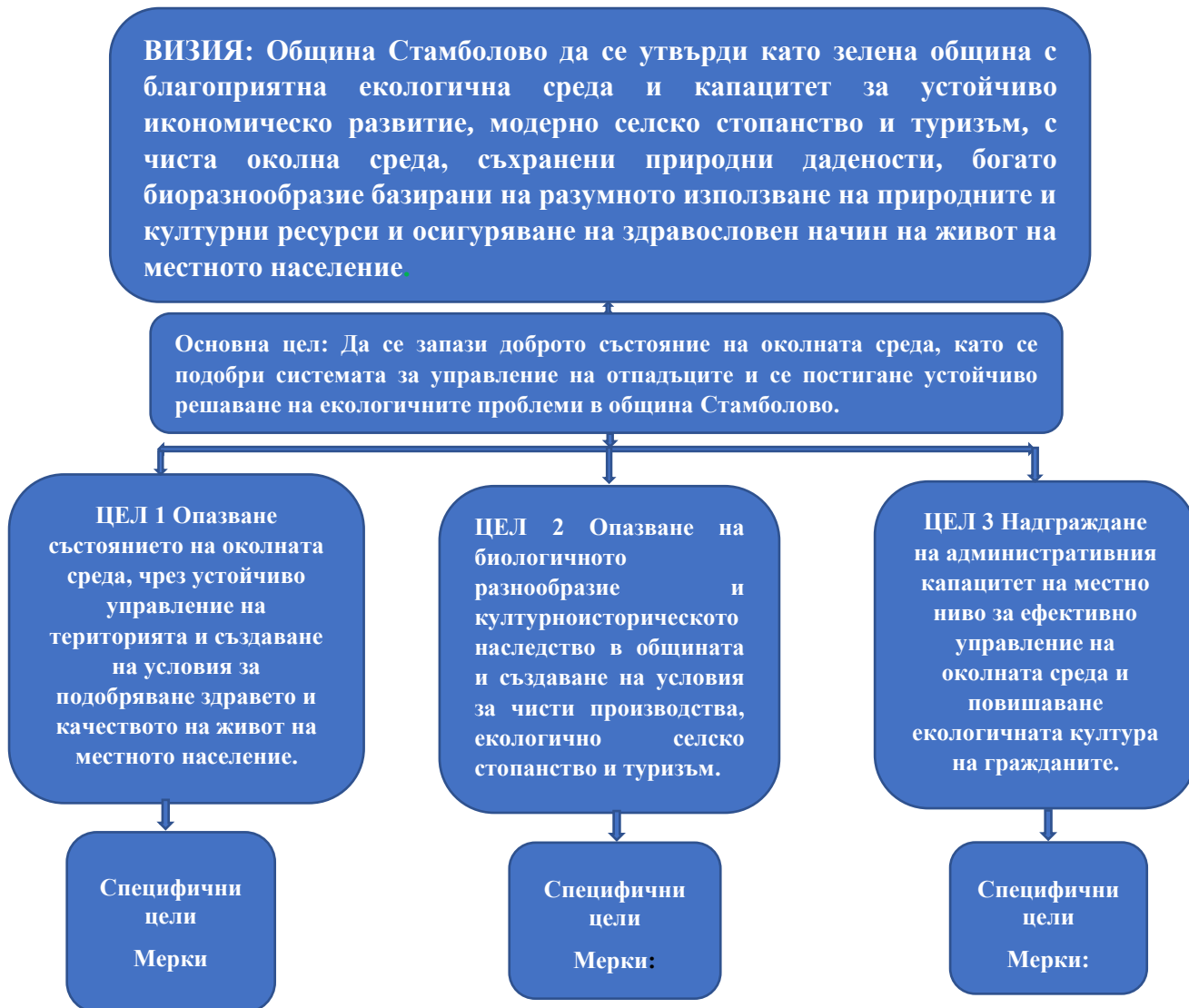
Стратегическата рамка кореспондира изцяло с изпълнението на поетите ангажименти на България по международни договори в областта на околната среда и климата, правата на човека, включително и препоръките на международните организации, отправени към България, както и действащото национално законодателство в областта на опазването на околната среда.

След избора на визия на общината, основана на извършения анализ и наличните ресурси, са формулирани стратегическите и специфичните цели, дейностите/мерките, чието изпълнение ще доведе до постигане на очаквания краен положителен резултат.

Стратегическите цели поставят жалоните на ПООС и показват насоките в които ще се развива местната политика за опазване на околната среда.

Визия и цели на ПООС

Програмата за опазване на околната среда включва и програма и план за действие, с които се цели да се постигат различни цели на общинско ниво в областта на околната среда при определени условия на несигурност за един по-дълъг период.

Програмата е важна, тъй като ресурсите за постигане на тези цели обикновено са ограничени. Програмата включва положените цели, определените мерки за постигане на целите и мобилизиране на ресурсите, за тяхното осъществяване. Програмата описва как

крайните цели могат да се постигнат чрез средствата (ресурсите). Програмата включва дейности като стратегическо планиране и стратегическо мислене.

В разработената програма се описва как местната общност ще допринесе за изпълнението на стратегическите цели за подобряване качеството на околната среда в региона. Общината и заинтересованите страни определят своите конкретни цели за период от пет години, както и показателите, чрез които ще може да се следи напредъка към постигането на тези цели.

След Визията в стратегическата рамка следва основната цел на настоящата програма, която гласи: **Да се запази доброто състояние на околната среда, като се подобри системата за управление на отпадъците и се постигне устойчиво решаване на екологичните проблеми в община Стамболово.**

Основната цел се намира в координация със стратегическите и специфичните цели, които се подреждат по начина показан в следващите текстове.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 „Опазване състоянието на околната среда, чрез устойчиво управление на територията и създаване на условия за подобряване здравето и качеството на живот на местното население“.

Устойчивото управление на определена територия, в т.ч. и община се отнася до разработване на политиката на развитие, чиято цел е задоволяване на икономическите, социалните и екологичните потребности на обществото в краткосрочен, средносрочен и, преди всичко в дългосрочен план. То е основано на принципа, че развитието трябва да посреща днешните нужди, без да излага на опасност благосъстоянието на бъдещите поколения. На практика това означава, че ПООС, която по своята същност е средносрочен документ, в който се планира създаването на условия за икономическо развитие, което изцяло е съобразено с околната среда и води до подобряване на здравето и качеството на живот на местното население.

Устойчивото управление се основава на пестеливото и дълбочинно използване на ресурсите, при което всяко човешко поколение оставя на следващото съхранени и способни да се самовъзпроизвеждат екологични системи, без да се лишава от удобствата за живот и от постиженията на промишлените технологии. Практическото осъществяване на тази идея изисква значителни усилия от страна на държавната и общинската администрация и

ключовите фигури на територията, за да се изработят и приведат в действие ясни правила за стопанска дейност, включващи: незамърсяване на природата, рециклиране на отпадъците, ограничаване до минимум на изхвърляните в природата емисии на вредни газове и химикали, строг контрол за безопасността на използваните в енергетиката материали, рекултивация на нарушените почви в резултат от добив на полезни изкопаеми, развитие на технологиите за получаване на енергия от възобновяеми източници, възобновяване на горите, използвани за дърводобив или унищожени от природните стихии.

Устойчивото развитие е една от основните цели на ЕС, който публикува собствена Стратегия за устойчиво развитие. В контекста на политиката на сближаване устойчивото развитие е важен принцип, посочен в Регламента относно общоприложимите разпоредби, който определя политическата рамка за всички програми, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 Опазване на биологичното разнообразие и културно историческото наследство в общината и създаване на условия за чисти производства, екологично селско стопанство и туризъм.

Всяка община трябва да насърчава идентификацията, опазването и популяризирането на местното културно и природно наследство, което има изключителна стойност за общината, региона и за страната като цяло, както и за местното население. Стремeжът за опазване на културното и природното наследство е въплътен в международен договор, наречен Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство, приета от ЮНЕСКО през 1972 година.

Най-значимата характеристика на Конвенцията е, че тя свързва в един документ концепциите за съхраняване на природата и за опазване на културните ценности. Конвенцията оценява взаимодействието между човека и природата и фундаменталната нужда да се запази баланса между тях. България става страна членка по Конвенцията през 1974 г. и е една от първите 20 страни, които са я подписали.

- Културното наследство обхваща паметници, групи от сгради и обекти с историческа, естетическа, археологическа, научна, етнологична или антропологична стойност.

- Природното наследство се отнася до изключителни физични, биологични и геоложки образувания, местообитания на застрашени видове животни или растения и местности с научна, природозащитна или естетическа стойност.

Наследството е това, което ни е завещано от миналото, това, с което живеем днес, и това, което предаваме на бъдещите поколения. То облагородява средата в която живеем, то подобрява качеството на нашия живот и за това трябва да го познаваме и съхраняваме за следващите поколения, които ще живеят на територията.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 Надграждане на административния капацитет на местно ниво за ефективно управление на околната среда и повишаване екологичната култура на гражданите.

Дейността на общинската администрация в голяма степен е предопределена от политическата система, защото начело на общинската структура стоят Кмета и Председателят на Общинския съвет, които са политически лица. За това техните лични качества в голяма степен определят тяхната активност и ангажираност при изпълнението на стратегическите и програмни документи. Работещите в Общинската администрация в голямата си част са с дългосрочна заетост и затова трябва да се работи активно за повишаване на техните административни и практически умения. С особена важност е развитието на наличната експертиза свързана със стратегическото планиране и изпълнението на местните и регионални политики. Идеята за модернизация на Общинската администрация Стамболово и за повишаването на експертността на служителите намери отражение в ПИРО, както и в останалите стратегически документи, програми, планове и проекти. Чрез изпълнението на два проекта, финансирани от ОП „Добро управление“ бяха постигнати добри резултати повишаващи в голяма степен компетентността на местната администрация и нейния административен капацитет. Независимо от постигнатото, усилията в тази посока трябва да продължат, тъй като общината има да извърви немалък път за да обезпечи необходимата среда за изграждане на устойчиви партньорства и устойчива комуникация с гражданското общество. За актуалността на темата за административния капацитет на Общинската администрация свидетелстват и проведените обучения през последните 10 години, чиято цел е модернизация на администрацията, повишаване на нейния административен капацитет и осигуряване на добро местно

управление. Изграденният местен капацитет и неговото приоритизиране в бъдеще ще улесни изпълнението на ПООС и ще подобри околната среда като цяло.

Постигането на всяка стратегическа цел включена в ПООС се достига посредством изпълнението на мерките и проектите водещи до постигането на съответната специфична цел. Ето защо тяхната йерархична, логическа връзка и последователност е показана в следващия текст.

4. Специфични цели и мерки

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 „Опазване състоянието на околната среда, чрез устойчиво управление на територията и създаване на условия за подобряване здравето и качеството на живот на местното население“.

Специфична цел 1.1. Да се осъвремени и модернизира инфраструктурата за питейни и отпадъчни води и да се подобри управлението на водите на територията.

Мерки:

- 1.1.1. Осигуряване на необходимото количество питейна вода за населението и подобряване на нейното качество;
- 1.1.2. Реконструкция и модернизация на изградените водопреносни мрежи и съоръжения и изграждане на нови;
- 1.1.3. Повишаване ефективността на използването на водните ресурси на територията;
- 1.1.4. Осигуряване достатъчно количество вода за напояване на селскостопански площи чрез възстановяване на хидротехническата инфраструктура;
- 1.1.5. Осигуряване на вода за поливане на озеленените площи;
- 1.1.6. Изграждане на канализационна система в населените места в които тя липсва;
- 1.1.7. Въвеждане в експлоатация на изградените пречиствателни станции за отпадни води;
- 1.1.8. Изграждане на локални пречиствателни станции за отпадни води в населените места на общината в които има изградена канализационна мрежа;
- 1.1.9. Извършване на мониторинг върху качеството на водата за питейно-битово водоснабдяване.

Специфична цел 1.2. Подобряване качеството на атмосферния въздух и поддържане нивото на емисиите под пределно допустимите концентрации.

Мерки:

- 1.2.1. Концентрациите на озон, серен диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO₂), олово, прахови частици, бензин и въглероден оксид (CO) да не надвишават установените за тях норми в националното законодателство.
- 1.2.2. Намаляване на запрашеността от използването на твърдо гориво в домакинствата и стари отоплителни уреди;
- 1.2.3. Намаляване на замърсяванията на въздуха от превозните средства;
- 1.2.4. Подобряване на материално техническата база и внедряване на мерки за ЕЕ в публичната инфраструктура;
- 1.2.5. Повишаване енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ в обществени сгради на територията на община Стамболово.
- 1.2.6. Поддържане на уличната настилка на населените места в добро състояние – извършване на основни и текущи ремонти на селските улици;
- 1.2.7. Подобряване на енергийна ефективност и минимизиране на загубите от електроенергия в резултат на използването на остаряла инфраструктура и оборудване;
- 1.2.8. Повишаване на енергийната ефективност на домакинствата и индустрията;
- 1.2.9. Създаване на нови зелени площи;
- 1.2.10. Популяризиране на възможностите за финансиране и резултатите от вече реализирани проекти за повишаване на енергийната ефективност на обществени сгради и жилища чрез провеждане на рекламни кампании.

Специфична цел 1.3. Устойчиво управление на отпадъците

Община Стамболово участва в Регионално сдружение за управление на отпадъците заедно с общините: Харманли, Свиленград, Тополовград, Симеоновград, Любимец и Маджарово. Общините ползват общ Регионален център за третиране на неопасни отпадъци, намиращ се в гр. Харманли. На площадката са изградени съоръжения за третиране на отпадъците в т.ч. приемане на смесени битови отпадъци, отпадъци от опаковки, обработване, сортиране,

балиране, предаване за на отделените рециклируеми отпадъци за последващо рециклиране и отделяне на РДФ.

Мерки:

Мерките, насочени към подобряване управлението на отпадъците на местно ниво, могат да бъдат насочени към:

- 1.3.1. Извършване на морфологичен анализ на отпадъците, образувани на територията на общината;
- 1.3.2. Организиране на превантивна дейност водеща до предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци;
- 1.3.3. Намаляване на количествата отпадъци за депониране чрез предварително третиране, рециклиране и повторна употреба;
- 1.3.4. Стартиране на пилотни проекти за разделно събиране на отпадъците и постепенното му разширяване;
- 1.3.5. Предотвратяване и намаляване на риска от стари замърсявания с отпадъци;
- 1.3.6. Организиране на системата за разделно събиране на масово разпространени отпадъци от всички населени места на общината (отпадъци от опаковки, негодни за употреба батерии и акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване);
- 1.3.7. Изграждане на площадка за временно съхраняване на едрогабаритни и строителни отпадъци;
- 1.3.8. Изграждане на система за разделно събиране на употребяван текстил (дрехи) и обувки с цел намаляване на обема на текстила, попадащ в общия обем на отпадъците, чрез поставяне на контейнери за събиране на употребявани дрехи;
- 1.3.9. Извършване на постоянен контрол на райони и/или участъци, които крият риск от замърсяване с отпадъци.

Специфична цел 1.4. Опазване и устойчиво ползване на почвите

Мерки:

- 1.4.1. Проучване състоянието на почвените ресурси в Общината;

- 1.4.2. Да се сведе до минимум замърсяването на почвите особено от селскостопански дейности;
- 1.4.3. Недопускане палене на стърнища;
- 1.4.4. Засилване на контрола върху изоставяне и нерегламентирано изхвърляне на селскостопански отпадъци върху почвените повърхности;
- 1.4.5. Развитие на биологично земеделие;
- 1.4.6. Екологосъобразно обезвреждане на негодни за употреба пестициди и други препарати с растителна защита;
- 1.4.7. Опазване на екологичните функции на почвата;
- 1.4.8. Запазване и подобряване на продуктивните функции на почвите;
- 1.4.9. Възстановяване на увредени почви и терени;
- 1.4.10. Контрол на: строителната дейност върху земеделските земи и добиването на кариерни материали;
- 1.4.11. Рекултивация на нарушените почви в резултат от добива на полезни изкопаеми и строителни материали на територията.

Специфична цел 1.5. Съхранение на ландшафта и осигуряване на устойчиво управление на горите.

Мерки:

- 1.5.1. Пристъпване към устойчиво управление на общинските гори;
- 1.5.2. Подобряване на здравословното състояние и жизненост на горските екосистеми;
- 1.5.3. Подобряване на продуктивните и защитни функции на горите;
- 1.5.4. Залесяване на ерозирали почви, както в горския така и в поземления общински фонд;
- 1.5.5. Залесяване на неземеделски земи;
- 1.5.6. Залесяване на участъци в близост до пътни артерии с цел намаляване почвеното замърсяване от транспорта;
- 1.5.7. Залесяване на горски терени след възникнали пожари;
- 1.5.8. Изграждане на кули за видеонаблюдение и ранно известяване на пожари;
- 1.5.9. Намаляване на процеса на усвояване на неземеделските земи за земеделски цели;

- 1.5.10. Подобряване и опазване на зелената система в урбанизираните територии;
- 1.5.11. Реконструиране на съществуващи и създаване на нови озеленени площи и зони за отдиш;
- 1.5.12. Предприемане на мерки за намаляване на уврежданията на ландшафта от добивната промишленост при експлоатацията на кариерите.

Специфична цел 1.6. До края на периода на действие на програмата да се ограничи шумовото натоварване от стопански обекти и от транспорта с оглед намаляване риска за здравето на хората.

Мерки:

- 1.6.1. Намаляване шумовото замърсяване в населените места от стопански обекти;
- 1.6.2. Намаляване шумовото замърсяване предизвикано от транспорта.

Специфична цел 1.7. Превенция на рисковете от наводнения

На границата с община Кърджали се намира яз. Студен кладенец, а през територията на община Стамболово преминава река Арда, а това е предпоставка за създаване на рискови зони, които ако не се вземат мерки могат да създадат предпоставки от чести наводнения.

Мерки:

- 1.7.1. Подобряване на системата за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения в партньорство с отговорните институции;
- 1.7.2. Редовно почистване коритата на реките и деретата, притоци на река Арда ;
- 1.7.3. Изграждане на необходимите защитни съоръжения около водните обекти;
- 1.7.4. Възстановяване на горски масиви, засегнати от наводнения;
- 1.7.5. С цел превенция на наводненията да се подобри защитата на техническата инфраструктура, на стопанските и културно-историческите обекти в опасните зони;
- 1.7.6. Предприемане на мерки за повишаване проводимостта на реките;
- 1.7.7. Поддържане в добро хидротехническо състояние язовирите, публична общинска собственост.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 Опазване на биологичното разнообразие и културно историческото наследство в общината и създаване на условия за чисти производства, екологично селско стопанство и туризъм.

Създаването на условия за чисти производства, екологично селско стопанство и туризъм, може да се реализира посредством “еко-управление”, което означава устойчиво управление на извършваната от човека стопанска дейност за запазване и подобряване на природната среда. Устойчивото управление в една община обхваща управлението свързано с промишленото и селскостопанското производство, с туризма, както и с дейностите в процеса на производството на храни за човека и животните, осигуряването на суровини за промишлеността, биоенергията и свързаните с тях услуги при спазване на екологичните норми. Активността на заинтересованите страни зависи от (осъзнаването, мотивацията, силата, разходите, финансовите възможности, административния потенциал и експертизата) интересите на заинтересованите страни имащи отношение към природната среда. Ето защо на практика съществува различна потребност от включване в процеса на устойчивото управление на територията, включваща – промишленото производство, селското стопанство и туризма. За това тези потребности и интереси на заинтересованите страни трябва да се познават от общинското ръководство и да се организират съвместни инициативи, когато има съвпадение на интересите и потребностите.

Биологичното разнообразие е неразделна част от националното богатство и опазването му е приоритет и задължение, както на държавните и общински органи, така и на гражданите, гражданските организации и бизнеса, за това в ПООС тези структури се представят най-общо като заинтересовани страни.

Община Стамболово се характеризира с изключително запазено биологично разнообразие, непокътнати и до момента природни местообитания на редица защитени растения и животни. Антропогенният фактор, който е най-голямата заплаха за биологичното разнообразие на територията на общината, за радост не е оставил сериозно отражение върху нея. Изключение правят районите свързани с добивната дейност, която е нанесла в известна степен отрицателно въздействие върху околната среда (нарушен ландшафт, запрашаване на въздуха, шум и др.).

Културното наследство обхваща нематериалното и материалното наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческата памет, националната идентичност и имат научна или културна стойност. Материалното културно наследство от своя страна се разделя на два основни вида – недвижимо и движимо. В тази част на ПООС културното наследство се разглежда общо.

Специфична цел 2.1: Да се съхрани биоразнообразието на общината и да се предприемат дейности насочени към поддържане на защитените територии и местности в добро състояние.

Мерки:

- 2.1.1. Устойчиво управление на биологичното разнообразие на територията на общината;
- 2.1.2. Опазване на местообитания и видове с европейско и национално значение;
- 2.1.3. Недопускане дейности в защитените местности, противоречащи на изискванията за опазване на конкретните обекти;
- 2.1.4. Поддържане и опазване на биологичното разнообразие в горските екосистеми;
- 2.1.5. Предприемане на мерки за опазване на местообитанията в защитената територия „Големия сипей“ и защитените зони: : “Студен кладенец”, “Мост Арда” – обявени по Директивата за птиците и “Родопи Източни” по Директивата за хабитатите;
- 2.1.6. Проучване биоразнообразието на територията на общината извън защитената местност и зоните;
- 2.1.7. Проучване на възможности за финансиране на проекти за опазване и подобряване на биоразнообразието на територията на Общината;
- 2.1.8. Извършване на ежегодни проверки за спазване на забраната за събиране на билки под специален режим на опазване както и за спазване на разрешените количества в разрешителния документ за добив;
- 2.1.9. Осигуряване на условия за устойчиво ползване на биологичните ресурси и на ресурсите от лечебни растения.

Специфична цел 2.2. Развитие на чисти производства на територията на общината

- 2.2.1. Интегриране на инструментите опазващи околната среда и икономическите местни политики;
- 2.2.2. Разширяване използването на пречиствателни инсталации, въвеждане на безотпадни технологии и екоиновации във всички сектори на икономиката;
- 2.2.3. Намаляване въздействията на производствените процеси върху околната среда и разработването на екологични продукти;
- 2.2.4. По-ефективно използване на природните ресурси и намаляване на емисиите на парникови газове и на други въздействия върху околната среда;
- 2.2.5. Подобряване на ресурсната и енергийна ефективност на производствените процеси.

Специфична цел 2.3. Развитие на екологично селско стопанство

- 2.3.1. Предотвратяване на замърсяванията и деградацията на почвите;
- 2.3.2. Разширяване на биологичното селскостопанско производство и преработката на екопродукти;
- 2.3.3. Възстановяване на поливното земеделие и намаляване замърсяването на водите от земеделските дейности с нитрати и пестициди;
- 2.3.4. Оползотворяване на животинските и растителните отпадъци за получаване на енергия, която е необходима за цялостния работен/производствен цикъл;
- 2.3.5. Превръщане на отпадъците в ресурс в секторите животновъдство и растениевъдство (производство на биогаз, компостиране, обработка и рециклиране на отпадъци, производство на строителни материали и др.);
- 2.3.6. Сметчане на последиците от изменението на климата, чрез устойчиво развитие на земеделието (фотосинтеза, добро управление на почвите и др.);
- 2.3.7. Осигуряване на безопасна, здравословна и устойчиво произведена храна за хората;
- 2.3.8. Получаване на стабилен и справедлив доход за фермерите, чрез развитие на модерно селско стопанство и въвеждане на съвременни технологии.

Специфична цел 2.4. Развитие на различни форми на туризъм

- 2.4.1. Използване на природните ресурси по оптимален начин за привличане вниманието на природолюбителите и наблюдаващите птици;

- 2.4.2. Изграждане и поддържане на екопътеки;
- 3.4.3. Създаване на нови интегрирани туристически продукти;
- 3.4.4. Поддържане на екологични структури, системи и услуги;
- 2.4.5. Създаване на облекчаващи бедността социални услуги за уязвимите групи;
- 2.4.6. Намаляване на сезонността на туристопотока;
- 2.4.7. Минимизиране производството на отпадъци свързано с туризма и ефективно използване на ресурсите.

Специфична цел 2.5. Опазване на движимото и недвижимото материално културно наследство

- 2.5.1. Запазване на социалната и културна автентичност на местната общност;
- 2.5.2. Опазване на материалното и културното наследство живо, чрез проучване и популяризиране на празници, обичаи и традиции;
- 2.5.3. Подобряване достъпа до природните и културни паметници, без допускането на екологични заплахи и замърсявания;
- 2.5.4. Проучване на традиционната кухня и представяне на традиционни ястия в туристическите обекти;

Специфична цел 2.6. Намаляване натиска на транспорта върху околната среда

- 2.6.1. Намаляване емисиите на парникови газове от транспорта;
- 2.6.2. Намаляване емисиите на вредни вещества от транспорта до нива, при които негативните ефекти върху общественото здраве и околната среда са сведени до минимум;
- 2.6.3. Подобряване състоянието, организацията и ефективността на обществения транспорт за опазване на човешкото здраве и околната среда.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 Надграждане на административния капацитет на местно ниво за ефективно управление на околната среда и повишаване екологичната култура на гражданите.

Капацитета на администрацията от различните нива на управление е ключов фактор за прилагането на успешни политики за опазването на околната среда. Разработването и прилагането на годишни програми за обучение на служителите в публичната

администрация ще осигури информираност и нови компетенции, обмен на знания и опит, за по-добро управление на процесите по опазване на околната среда. Приемането на европейските норми и произтичащите от това промени налагат повишаване качеството на административните услуги. Необходимо е да се улесни и ускори достъпът до информация на потребителите на административни услуги и обслужването им, както и да се информират своевременно гражданите за промените в нормативната уредба и изискванията към съответните целеви групи.

Формирането на съзнателно отношение към околната среда и екологична култура е процес, насочен към развитие на знания, умения, нагласи и ценностни ориентации, насърчаващи ангажираност с екологичните проблеми и тяхното решаване. Осигуряването на ефективен обществен достъп до информация и участие на обществеността в процеса на вземане на решения съдейства за развитие на демократичните процеси при осъществяване на политиката за околна среда, прозрачност и по-пълноценно реализиране на дейностите на институциите, на национално и местно ниво. Това е и предпоставка за информиран избор на хората в ежедневието, щадящ околната среда, както и за насърчаване на екологосъобразните производствени практики и бизнес модели. Повишаване екологичната култура на населението и запознаването му с нормативната уредба е важна предпоставка за правилното прилагане на екологичното законодателство в областта на околната среда. С цел по-добро информиране на обществеността по въпросите на околната среда и гарантиране на участието ѝ в процеса на вземане на решения е необходимо да се полагат значителни усилия за увеличаване на обема и качеството на предоставяната информация в областта. Дейностите в тази насока трябва да включват още: поддържане на актуална информация за околната среда на интернет страницата на общината, надграждане и разширяване на базата данни и регистри с публичен достъп.

Специфична цел 3.1. Да се повиши местния капацитет, чрез изграждане на партньорства и повишени компетентности на заинтересованите страни

Създаването на партньорства с гражданското общество и организирането на информационни кампании и обучения, които да бъдат въвлечени чрез различни форми на участие са особено важни за подобряване на обществената информираност и гражданското участие при опазването на околната среда.

Мерки:

- 1.1.1. Създаване в Общинска администрация на екип за осигуряване на перманентна връзка с НПО и бизнеса при решаване на важни екологични въпроси от местно и регионално значение;
- 1.1.2. Обучение на представителите на Общинската администрация по въпроси свързани с опазването на околната среда, партньорствата и комуникацията със заинтересованите страни;
- 1.1.3. Обучение на заинтересованите страни по основни проблеми на екологичната политика и положителните практики в Европа и България;
- 1.1.4. Разработване на съвместни проекти реализиращи планираните в партньорство дейности;
- 1.1.5. Провеждане на съвместни екологични инициативи с обществено значение;
- 1.1.6. Информирание и обучение на част от учителския състав по екологичните въпроси за привличане на тяхното внимание и въвличането им в местните екологични инициативи заедно с младите хора.

Специфична цел 3.2. Да се повиши информираността и активността на населението относно състоянието на околната среда и възможностите, които тя предлага за развиване на устойчиви икономически дейности и създаване на условия за подготовка на проекти в областта на екологията.

Мерки:

- 3.2.1. Организиране и провеждане на местни и международни инициативи, свързани с опазването на околната среда и отбелязване по подходящ начин на дати от екологичния календар;
- 3.2.2. Подобряване капацитета на местната общност за подготовка и реализация на екологични проекти чрез информиране, обучения и директно включване в различни проектни дейности;
- 3.2.3. Информирание на населението за състоянието на околната среда и рисковете за хората и животните, чрез провеждането на рекламни кампании използващи всички съвременни средства за комуникация;

- 3.2.4. Информирание на заинтересованите страни за изпълнението на мерките от Програмата за опазване на околната среда, както и за реализирането на различни други проекти с екологична насоченост, свързани с национални кампании и местни инициативи, чрез средствата за масова информация и други комуникационни средства;
- 3.2.5. Провеждане на обществени кампании за почистване на нерегламентирани сметища, зелени площи, улици, паркове, градинки, площади и др.;
- 3.2.6. Участие в инициатива на bTV Media Group „Да изчистим България заедно“, в националната кампания „За чиста околна среда“ и други национални инициативи за почистване;
- 3.2.7. Включване на децата от общината в различни програми за екологично образование и възпитание;
- 3.2.8. Провеждане на екологични инициативи, конкурси, викторини, състезания и празници в училищата намиращи се на територията на общината;
- 3.2.9. Реализация в училищата на проекти за разделно събиране на отпадъците;
- 3.2.10. Провеждане на информационни кампании, които да повишат обществената ангажираност и инициативност за опазване на биологичното разнообразие или за решаване на екологични проблеми;
- 3.2.11. Организиране на публични кампании за повишаване на информираността на населението във връзка с устойчиво управление на земите;
- 3.2.12. Организиране на информационни кампании свързани с устойчивото управление на отпадъците, за ползите от разделното събиране на рециклируемите отпадъци, за комостирането и др.
- 3.2.13. Формиране на съзнание и интерес за икономии на водните ресурси сред населението посредством провеждането на рекламни кампании.
- 3.2.14. Привличане на местната общност в процеса на вземане на решения при разработването, изпълнението и мониторинга на местните политики;
- 3.2.15. Опазване на културно-историческото наследство и неговото популяризиране сред местната общност.

Формулираните по-горе цели в настоящата Програма за опазване на околната среда на община Стамболово представят посоката на развитие на общината в областта

на околната среда през следващите няколко години. Постигането на заложените цели ще способства за трайното решаване на екологичните проблеми в общината.

VI. ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ 2023-2028 г.

Програмата за изпълнение на мерките и дейностите по опазване на околната среда на община Стамболово обхваща петгодишен период от 2023 до 2028 година и включва основните мерки и дейности, предвидени за изпълнение. Структурата на Програмата за изпълнение е съобразена с целите и приоритетите на програмата и отговаря на изискванията и целите на действащото към момента законодателство. С приемането и прилагането на програмата се цели да бъде постигнат оптимален баланс между различните законодателни, институционални, икономически и технически мерки и практическото реализиране на интегриран подход за опазване на околната среда и компонентите ѝ на територията на Общината за регламентирания период.

ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ 2023-2028 г.

№	Мярка/дейности	Отговарящ орган за изпълнението	Времеви график	Прогноза за необходимия финансов ресурс	Източници за финансиране
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 „Опазване състоянието на околната среда, чрез устойчиво управление на територията и създаване на условия за подобряване здравето и качеството на живот на местното население“					
Специфична цел 1.1. Да се осъвремени и модернизира инфраструктурата за питейни и отпадъчни води и да се подобри управлението на водите на територията.					
1.1.1.	Осигуряване на необходимото количество питейна вода за населението и подобряване на нейното качество.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма предвиден финансов ресурс. Изразходваните количества се заплащат съгласно одобрената от КЕВР цена на водата. ВиК съгласно изработената план сметка.	Населението, държавните структури, частните фирми и ВиК.
1.1.2.	Реконструкция и модернизация на изградените водопреносни мрежи и съоръжения и изграждане на нови.	Община Стамболово и ВиК Хасково	2023-2028 г.	Съгласно предвидените капиталови разходи и изготвената проектна документация.	Общински бюджет, бюджет на ВиК и програми на ЕС и др. външни финансови източници.
1.1.3.	Повишаване ефективността на използването на водните ресурси на територията.	Община Стамболово и ВиК Хасково	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет Програми на ЕС и др. външни източници

1.1.4.	Осигуряване достатъчно количество вода за напояване на селскостопански площи чрез възстановяване на хидротехническата инфраструктура.	Община Стамболово и Напоителни системи ЕАД, клон Хасково	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет Програми на ЕС и др. външни източници
1.1.5.	Осигуряване на вода за поливане на озеленените площи.	Община Стамболово	2023-2024 г.	Няма разчет	Общински бюджет Програми на ЕС и др. външни източници
1.1.6.	Изграждане на канализационна система в населените места в които тя липсва.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет Програми на ЕС и др. външни източници
1.1.7.	Въвеждане в експлоатация на изградените пречиствателни станции за отпадни води.	Община Стамболово	2023-2024 г.	Няма разчет	Общински бюджет
1.1.8.	Изграждане на локални пречиствателни станции за отпадни води в населените места на общината в които има изградена канализационна мрежа.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет Програми на ЕС и др. външни източници
1.1.9.	Извършване на мониторинг върху качеството на водата за питейно-битово водоснабдяване.	Община Стамболово	2023-2028 г.	7000 лв.	Общински бюджет

Специфична цел 1.2. Подобряване качеството на атмосферния въздух и поддържане нивото на емисиите под пределно допустимите концентрации.

1.2.1.	Концентрациите на озон, серен диоксид (SO ₂), азотни оксиди (NO ₂), олово, прахови частици, бензин и въглероден оксид (CO) да не надвишават установените за тях норми в националното законодателство.	Община Стамболово и РИОСВ Хасково	2023-2028 г.	Съгласно разчетите на РИОСВ	Държавен бюджет
1.2.2.	Намаляване на запрашеността от използването на твърдо гориво в домакинствата и стари отоплителни уреди.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.2.1.	Да се постави на територията през зимния период поне веднъж мобилна автоматична измервателна станция (МАИС) за контрол по качеството на атмосферата за замърсяване с ФПЧ за да се събере точна информация за общината.	Община Стамболово и РИОСВ Хасково	2023-2025 г.	10 000 лв.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.2.2.	Общината да се включи в програми за подмяна на старите отоплителни уреди.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници

1.2.3.	Намаляване на замърсяванията на въздуха от превозните средства.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет
1.2.4.	Подобряване на материално-техническата база и внедряване на мерки за ЕЕ в публичната инфраструктура.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.5.	Повишаване енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ в обществени сгради на територията на община Стамболово.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.6.	Поддържане на уличната настилка на населените места в добро състояние – извършване на основни и текущи ремонти на селските улици.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.7.	Подобряване на енергийна ефективност и минимизиране на загубите от електроенергия в резултат на използването на остаряла инфраструктура и оборудване.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.8.	Повишаване на енергийната ефективност на домакинствата и индустрията.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници

1.2.8.1.	Осигуряване на консултантска помощ от страна на общината за фирми и домакинства за възможностите подобряващи тяхната енергийна ефективност.	Община Стамболово	2023-2028 г.	20 000 лв.	Общински бюджет и европейски програми
1.2.9.	Създаване на нови зелени площи.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
1.2.10.	Популяризиране на възможностите за финансиране и резултатите от вече реализирани проекти за повишаване на енергийната ефективност на обществени сгради и жилища чрез провеждане на рекламни кампании.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация.	Програми на ЕС и др. външни източници
Специфична цел 1.3. Устойчиво управление на отпадъците					
1.3.1.	Извършване на морфологичен анализ на отпадъците, образувани на територията на общината.	Община Стамболово	2023-2025 г.	15 000 лв.	Общински бюджет и европейски програми
1.3.2.	Организиране на превантивна дейност водеща до предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и европейски програми

1.3.2.1.	Компостиране на „зелени“ отпадъци	Община Стамболово	2026-2027 г.	120 000 лв.	Общински бюджет и европейски програми
1.3.2.2.	Подготовка и реализация на проект за изграждане на общинска открита площадка за компостиране;	Община Стамболово	2025-2026 г.	150 000 лв.	Общински бюджет и европейски програми
1.3.2.3.	Организирано събиране на опасни отпадъци;	Община Стамболово	2025-2026 г.	150 000 лв.	Общински бюджет и европейски програми
1.3.3.	Намаляване на количествата отпадъци за депониране чрез предварително третиране, рециклиране и повторна употреба.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и европейски програми
1.3.4.	Стартиране на пилотни проекти за разделно събиране на отпадъците и постепенното му разширяване.	Община Стамболово	2023-2025 г.	90 000 лв.	Общински бюджет и европейски програми
1.3.5.	Предотвратяване и намаляване на риска от стари замърсявания с отпадъци.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и европейски програми
1.3.6.	Организиране на системата за разделно събиране на масово разпространени отпадъци от всички населени места на общината (отпадъци от опаковки, негодни за употреба батерии и акумулатори,	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.

	излязло от употреба електрическо и електронно оборудване).				
1.3.7.	Изграждане на площадка за временно съхраняване на едрогабаритни и строителни отпадъци.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
1.3.8.	Изграждане на система за разделно събиране на употребяван текстил (дрехи) и обувки с цел намаляване на обема на текстила, попадащ в общия обем на отпадъците, чрез поставяне на контейнери за събиране на употребявани дрехи.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
1.3.9.	Извършване на постоянен контрол на райони и/или участъци, които крият риск от замърсяване с отпадъци.	Община Стамболово	2023-2028 г.	5 000 лв.	Програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 1.4. Опазване и устойчиво ползване на почвите					
1.4.1.	Проучване състоянието на почвените ресурси в Общината.	Община Стамболово	2025-2026 г.	10 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.2.	Да се сведе до минимум замърсяването на почвите особено от селскостопански дейности.	Община Стамболово и	2023-2028 г.	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.

		земеделските производители			
1.4.2.1.	Намаляване вредното въздействие от металите, торовете и пестицидите, чрез подобряване информираността на земеделските стопани.	Община Стамболово и земеделските производители	2026-2027 г.	10 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.2.2.	Устойчиво управление на: отпадъците, селското стопанство и водата за намаляване на вредното въздействие върху почвите.	Община Стамболово	2023-2028 г.	20 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.3.	Недопускане паленето на стърнища.	Община Стамболово и земеделските производители	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет.
1.4.4.	Засилване на контрола върху изоставяне и нерегламентирано изхвърляне на селскостопански отпадъци върху почвените повърхности.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет.
1.4.5.	Развитие на биологично земеделие.	Община Стамболово и земеделските производители	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.

1.4.5.1.	Популяризиране на биологичното производство като пример за подражание и подобряване на приноса на биологичното земеделие към устойчивостта на околната среда.	Община Стамболово	2023-2024 г.	12 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.5.2.	Предприемане на дейности стимулиращи прехода към биологично производство и веригата за създаване на стойност.	Община Стамболово	2023-2024 г.	15 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.6.	Екологосъобразно обезвреждане на негодни за употреба пестициди и други препарати с растителна защита.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.7.	Опазване на екологичните функции на почвата.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.8.	Запазване и подобряване на продуктивните функции на почвите.	Община Стамболово и земеделските производители	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.4.9.	Възстановяване на увредени почви и терени.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.

1.4.10.	Контрол на: строителната дейност върху земеделските земи и добиването на кариерни материали.	Община Стамболово	2023-2028 г.	6 000 лв.	Общински бюджет.
1.4.11.	Рекултивация на нарушените почви в резултат от добива на полезни изкопаеми и строителни материали на територията.	Община Стамболово	2023-2028 г.	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 1.5. Съхранение на ландшафта и осигуряване на устойчиво управление на горите					
1.5.1.	Пристъпване към устойчиво управление на общинските гори.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет.
1.5.2.	Подобряване на здравословното състояние и жизненост на горските екосистеми.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.3.	Подобряване на продуктивните и защитни функции на горите.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.4.	Залесяване на ерозирали почви, както в горски така и в поземления общински фонд.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.

1.5.5.	Залесяване на неземеделски земи.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.6.	Залесяване на участъци в близост до пътни артерии с цел намаляване почвеното замърсяване от транспорта.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.7.	Залесяване на горски терени след възникнали пожари.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.8.	Изграждане на кули за видеонаблюдение и ранно известяване на пожари.	Община Стамболово, РДГ Кърджали	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.9.	Намаляване на процеса на усвояване на неземеделските земи за земеделски цели.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет.
1.5.10.	Подобряване и опазване на зелената система в урбанизираните територии.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.5.11.	Реконструирание на съществуващи и създаване на нови озеленени площи и зони за отдих.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.

1.5.12.	Предприемане на мерки за намаляване на уврежданията на ландшафта от добивната промишленост при експлоатацията на кариерите.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 1.6. До края на периода на действие на програмата да се ограничи шумовото натоварване от стопански обекти и от транспорта с оглед намаляване риска за здравето на хората.					
1.6.1.	Намаляване шумовото замърсяване в населените места от стопански обекти.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет.
1.6.2.	Намаляване шумовото замърсяване предизвикано от транспорта.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет.
Специфична цел 1.7. Превенция на рисковете от наводнения					
1.7.1.	Подобряване на системата за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения в партньорство с отговорните институции.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.7.2.	Редовно почистване на коритата на реките и деретата, притоци на река Арда.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.

1.7.3.	Изграждане на необходимите защитни съоръжения около водните обекти.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.7.4.	Възстановяване на горски масиви, засегнати от наводнения.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.7.5.	С цел превенция на наводненията да се подобри защитата на техническата инфраструктура, на стопанските и културно-исторически обекти в опасните зони.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.7.6.	Предприемане на мерки за повишаване проводимостта на реките.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
1.7.7.	Поддържане в добро хидротехническо състояние язовирите, публична общинска собственост.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 Опазване на биологичното разнообразие и културноисторическото наследство в общината и създаване на условия за чисти производства, екологично селско стопанство и туризъм					
Специфична цел 2.1: Да се съхрани биоразнообразието на общината и да се предприемат дейности насочени към поддържане на защитените територии и местности в добро състояние.					

2.1.1.	Устойчиво управление на биологичното разнообразие на територията на общината.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.1.2.	Опазване на местообитания и видове с европейско и национално значение.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.1.3.	Недопускане дейности в защитените местности, противоречащи на изискванията за опазване на конкретните обекти.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Общински бюджет.
2.1.4.	Поддържане и опазване на биологичното разнообразие в горските екосистеми.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.1.5.	Предприемане на мерки за опазване на местообитанията в защитената територия „Големия сипей“ и защитените зони: "Студен кладенец", "Мост Арда" - обявени по Директивата за птиците и "Родопи Източни" по Директивата за хабитатите.	Община Стамболово	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.1.6.	Проучване биоразнообразието на територията на общината извън защитената местност и зоните.	Община Стамболово	2023-2024 г.	7 000 лв.	Програми на ЕС и др. външни източници.

2.1.7.	Проучване на възможности за финансиране на проекти за опазване и подобряване на биоразнообразието на територията на Общината.	Община Стамболово	2023-2024 г.	5 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
2.1.8.	Извършване на ежегодни проверки за спазване на забраната за събиране на билки под специален режим на опазване както и за спазване на разрешените количества в разрешителния документ за добив.	Община Стамболово	Текущ	4 000 лв.	Общински бюджет.
2.1.9.	Осигуряване на условия за устойчиво ползване на биологичните ресурси и на ресурсите от лечебни растения.	Община Стамболово	Текущ	6 000 лв.	Общински бюджет.
Специфична цел 2.2. Развитие на чисти производства на територията на общината					
2.2.1.	Интегриране на инструментите опазващи околната среда и икономическите местни политики.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.2.2.	Разширяване използването на пречиствателни инсталации, въвеждане на безотпадни технологии и екоинновации във всички сектори на икономиката.	Община Стамболово и предприемачите	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.

2.2.3.	Намаляване въздействията на производствените процеси върху околната среда и разработването на екологични продукти.	Община Стамболово и предприемачите	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.2.4.	По-ефективно използване на природните ресурси и намаляване на емисиите на парникови газове и на други въздействия върху околната среда.	Община Стамболово и предприемачите	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.2.5.	Подобряване на ресурсната и енергийна ефективност на производствените процеси.	Община Стамболово и предприемачите	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 2.3 Развитие на екологично селско стопанство					
2.3.1.	Предотвратяване на замърсяванията и деградацията на почвите.	Община Стамболово и земеделските производители	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.3.2.	Разширяване на биологичното селскостопанско производство и преработката на екопродукти.	Община Стамболово и земеделските производители	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.3.3.	Възстановяване на поливното земеделие и намаляване замърсяването на водите от	Община Стамболово и	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.

	зеделските дейности с нитрати и пестициди.	зеделските производители			
2.3.4.	Оползотворяване на животинските и растителни отпадъци за получаване на енергия, която е необходима за цялостния работен/производствен цикъл.	Община Стамболово и предприемачите	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.3.5.	Превръщане на отпадъците в ресурс в секторите животновъдство и растениевъдство (производство на биогаз, компостиране, обработка и рециклиране на отпадъци, производство на строителни материали и др.).	Община Стамболово и предприемачите	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.3.6.	Смекчаване на последиците от изменението на климата, чрез устойчиво развитие на земеделието (фотосинтеза, добро управление на почвите и др.).	Община Стамболово и зеделските производители	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.3.7.	Осигуряване на безопасна, здравословна и устойчиво произведена храна за хората.	Община Стамболово и зеделските производители	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.

2.3.8.	Получаване на стабилен и справедлив доход за фермерите, чрез развитие на модерно селско стопанство и въвеждане на съвременни технологии.	Община Стамболово и земеделските производители	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 2.4 Развитие на различни форми на туризъм					
2.4.1.	Използване на природните ресурси по оптимален начин за привличане вниманието на природолюбителите и наблюдаващите птици.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.4.2.	Изграждане и поддържане на екопътеки.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.4.3.	Създаване на нови интегрирани туристически продукти.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.4.4.	Поддържане на екологични структури, системи и услуги.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.

2.4.5.	Създаване на облекчаващи бедността социални услуги за уязвимите групи.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.4.6.	Намаляване на сезонността на туристопотока.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.4.7.	Минимизиране производството на отпадъци свързано с туризма и ефективно използване на ресурсите.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.4.8.	Прилагане на екосистемни практики и услуги в управлението на природните активи с туристически потенциал	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 2.5. Опазване на движимото и недвижимото материално културно наследство					
2.5.1.	Запазване на социалната и културна автентичност на местната общност.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, читалища, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.5.2.	Опазване на материалното и културното наследство живо, чрез	Община Стамболово, ЗП,	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.

	проучване и популяризиране на празници, обичаи и традиции.	предприемачи, читалища, НПО			
2.5.3.	Подобряване достъпа до природните и културни паметници, без допускането на екологични заплахи и замърсявания.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, читалища, НПО	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.5.4.	Проучване на традиционната кухня и представяне на традиционни ястия в туристическите обекти.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, читалища, НПО	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.6. Специфична цел 6. Намаляване натиска на транспорта върху околната среда					
2.6.1.	Намаляване емисиите на парникови газове от транспорта.	Община Стамболово	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.6.2.	Намаляване емисиите на вредни вещества от транспорта до нива, при които негативните ефекти върху общественото здраве и околната среда са сведени до минимум.	Община Стамболово, ЗП, предприемачи, читалища, НПО	Текущ	Съгласно проектна документация	Програми на ЕС и др. външни източници.
2.6.3.	Подобряване състоянието, организацията и ефективността на обществения транспорт за опазване на човешкото здраве и околната среда.	Община Стамболово, предприемачи	Текущ	Няма разчет.	Програми на ЕС и др. външни източници.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 Надграждане на административния капацитет на местно ниво за ефективно управление на околната среда и повишаване екологичната култура на гражданите

Специфична цел 3.1. Да се повиши местния капацитет, чрез изграждане на партньорства и повишени компетентности на заинтересованите страни

3.1.1.	Създаване в Общинска администрация на екип за осигуряване на перманентна връзка с НПО и бизнеса при решаване на важни екологични въпроси от местно и регионално значение.	Община Стамболово	Текущ	40 000 лв.	Общински бюджет.
3.1.2.	Обучение на представителите на Общинската администрация по въпроси свързани с опазването на околната среда, партньорствата и комуникацията със заинтересованите страни.	Община Стамболово.	2024-2025	5 000 лв.	Програми на ЕС и др. външни източници.
3.1.3.	Обучение на заинтересованите страни по основни проблеми на екологичната политика и положителните практики в Европа и България.	Община Стамболово и заинтересованите страни.	2023-2024	5 000 лв.	Програми на ЕС и др. външни източници.
3.1.4.	Разработване на съвместни проекти реализиращи планираните в партньорство дейности.	Община Стамболово и	2023-2024	5 000 лв.	Програми на ЕС и др. външни източници.

		заинтересованите страни.			
3.1.5.	Провеждане на съвместни екологични инициативи с обществено значение.	Община Стамболово и заинтересованите страни.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
3.1.6.	Информирание и обучение на част от учителския състав по екологичните въпроси за привличане на тяхното внимание и въвлечането им в местните екологични инициативи заедно с младите хора.	Община Стамболово и училищните ръководства.	Текущ.	2 000 лв.	Общински бюджет и програми на ЕС и др. външни източници.
Специфична цел 3.2. Да се повиши информираността и активността на населението относно състоянието на околната среда и възможностите, които тя предлага за развиване на устойчиви икономически дейности и създаване на условия за подготовка на проекти в областта на екологията.					
3.2.1.	Организиране и провеждане на местни и международни инициативи, свързани с опазването на околната среда и отбелязване по подходящ начин на дати от екологичния календар.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.2.	Подобряване капацитета на местната общност за подготовка и реализация на екологични проекти чрез информиране, обучения и	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет, бюджет на партньорите и

	директно включване в различни проектни дейности.				програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.3.	Информирание на населението за състоянието на околната среда и рисковете за хората и животните, чрез провеждането на рекламни кампании използващи всички съвременни средства за комуникация.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.4.	Информирание на заинтересованите страни за изпълнението на мерките от Програмата за опазване на околната среда, както и за реализирането на различни други проекти с екологична насоченост, свързани с национални кампании и местни инициативи, чрез средствата за масова информация и други комуникационни средства.	Община Стамболово	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет
3.2.5.	Провеждане на обществени кампании за почистване на нерегламентирани сметища, зелени площи, улици, паркове, градинки, площи и др.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.

3.2.6.	Участие в инициатива на bTV Media Group „Да изчистим България заедно“, в националната кампания „За чиста околна среда“ и други национални инициативи за почистване.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.7.	Включване на децата от общината в различни програми за екологично образование и възпитание.	Община Стамболово и училищните ръководства.	Текущ.	20 000 лв.	Общински бюджет, училищни бюджети и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.8.	Провеждане на екологични инициативи, конкурси, викторини, състезания и празници в училищата намиращи се на територията на общината.	Община Стамболово и училищните ръководства.	Текущ.	20 000 лв.	Общински бюджет, училищни бюджети и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.9.	Реализация в училищата проекти за разделно събиране на отпадъците.	Община Стамболово и училищните ръководства.	Текущ.	20 000 лв.	Общински бюджет, училищни бюджети и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.10.	Провеждане на информационни кампании, които да повишат обществената ангажираност и инициативност за опазване на биологичното разнообразие или за решаване на екологични проблеми.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.

3.2.11.	Организиране на публични кампании за повишаване на информираността на населението във връзка с устойчиво управление на земите.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.12.	Организиране на информационни кампании свързани с устойчивото управление на отпадъците, за ползите от разделното събиране на рециклируемите отпадъци, за комостирането и др.	Община Стамболово	Текущ.	15 000 лв.	Общински бюджет
3.2.13.	Формиране на съзнание и интерес за икономии на водните ресурси сред населението посредством провеждането на рекламни кампании.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Няма разчет.	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.
3.2.14.	Привличане на местната общност в процеса на вземане на решения при разработването, изпълнението и мониторинга на местните политики.	Община Стамболово	Текущ.	5 000 лв.	Общински бюджет
3.2.15.	Опазване на културно-историческото наследство и неговото популяризиране сред местната общност.	Община Стамболово и партньорите.	Текущ.	Съгласно проектна документация	Общински бюджет, бюджет на партньорите и програми на ЕС и др. външни източници.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

VII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

Планът за действие и организация за управление на програмата цели да оптимизира взаимодействието между Общинска администрация Стамболово, гражданското общество и бизнеса при изпълнението на различни местни политики целящи да подобрят устойчивостта на местно развитие посредством прилагането на политиката за опазване на околната среда на територията на общината.

Настоящият План е създаден във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор Община Стамболово. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

1. Провеждане на открита, ефективна и прозрачна политика за опазване на околната среда

По своята същност Планът за действие и организация за управление на програмата регламентира дейностите изпълнявани от Общинска администрация Стамболово, гражданското общество и бизнеса в партньорство. Планът за дейността на Общинска администрация Стамболово по отношение създаването на открито, ефективно и прозрачно местно управление на политиката за опазване на околната среда, както и на другите общински политики с по-широко участие на гражданите, неправителствения сектор, земеделските производители и бизнеса е от особено важно значение.

Планът за действие кореспондира със Стратегията за иновации и добро управление на местно ниво на Съвета на Европа и е съобразен с 12-те принципа за добро демократично управление на местно ниво:

- **Честно провеждане, представителност и обществено участие по време на избори** - да се осигурят реални възможности за всички граждани да упражняват правото си на глас по въпроси от обществен интерес;

- **Отзивчивост** - да се осигури непрекъснато във времето посрещане на нуждите и законно обоснованите очаквания на гражданите от страна на местните власти;
- **Ефикасност и ефективност** - да се гарантира постигане на целите чрез оптимално използване на наличните ресурси;
- **Откритост и прозрачност** - да се осигурява обществен достъп до информация и да се улеснява разбирането за това, как се решават обществено значимите въпроси;
- **Върховенство на закона** - да се гарантира честност, безпристрастност и предсказуемост на резултатите от политиките;
- **Етично поведение** - да се гарантира, че общественият интерес е поставен над личните интереси;
- **Компетентност и капацитет** - да се гарантира, че местните представители на населението, както и назначаемите служители са в състояние да изпълняват своите задължения;
- **Иновации и отвореност за промени** - да се гарантира, че се извлича практическа полза от въвеждането на нови решения и добри практики;
- **Устойчивост и дългосрочна ориентация** - да се взимат под внимание интересите на бъдещите поколения;
- **Стабилно финансово управление** - да се гарантира целенасочено и продуктивно използване на обществените фондове;
- **Човешки права, културно разнообразие и социално единство** - да се гарантира, че са защитени всички граждани и е зачетено човешкото им достойнство, както и това, че никой от тях не е дискриминиран или изключен от обществения живот;
- **Отчетност** - да се гарантира, че избираемите представители на властта и назначаемите общински служители поемат и носят отговорност за своите действия.

Стратегията е важна, защото поставя гражданите в центъра на всички демократични институции като цели осигуряването на условия за подобряване качеството на предлаганите местни публични услуги, създаване и утвърждаване на институционалните предпоставки за по-добро местно самоуправление в съответствие с Европейската харта за

местно самоуправление и постигането на други стандарти на Съвета на Европа. Следвайки тези основни цели и съобразявайки се с посочените принципи ние залагаме в Плана специфични цели, както и поредица от дейности, чрез които ще се оптимизира взаимодействието между Общинска администрация Стамболово, гражданското общество, земеделските производители и предприемачите при изпълнението на политиката за опазване на околната среда и гарантиране на устойчивото развитие на територията.

2. Цели на плана

Планът за действие и организация за управление на програмата има за основна цел да оптимизира взаимодействието между Общинска администрация Стамболово, гражданското общество, земеделските производители и предприемачите при изпълнението на политиката за опазване на околната среда гарантираща прозрачност и ефективни партньорства, които да обезпечат устойчивото развитие на територията.

Специфични цели на плана:

1. Повишаване капацитета и прозрачността в работата на Общинска администрация Стамболово при планирането, формулирането, управлението и изпълнението на местните политики;
2. Повишаване на обществената осведоменост и създаване на информирана среда за дейността на Администрацията по отношение на управлението и изпълнението на местните политики;
3. Постигане на стабилно финансово управление - ефективна и прозрачна система за управление на финансите и ресурсите, необходими за цялостния процес на планиране, управление и изпълнение на общинските политики, провеждане на открит бюджетен процес с широко гражданско участие;
4. Провеждане на открита общинска политика при възлагане на обществени поръчки, провеждане на търгове, конкурси или аутсорсинг на услугите;
5. Изграждане на публично – частни партньорства на общината с предприемачите и НПО в условията на добра информираност, прозрачност и коректно партньорство;

6. Постигане на активно гражданско участие в разработването, изпълнението и мониторирането на местните политики като условие за прозрачност в местното управление;
7. Ограничаване възможностите за корупционни практики.

3. Мерки, включени в плана:

3.1. Създаване на благоприятна социално-икономическа среда подкрепяща партньорствата и активността на гражданското общество на местно ниво.

- 3.1.1. Обединяване на експертния потенциал на територията и оптимално използване на наличните местните, регионалните и националните ресурси за постигане целите на плана.

Отговорник: Община Стамболово

- 3.1.2. Осигуряване на условия от страна на местната власт за равнопоставеност, безпристрастност и предсказуемост при реализацията на мерките за постигане целите на плана.

Отговорник: Община Стамболово

- 3.1.3. Осигуряване на условия за ефективно икономическо развитие, базирано на устойчивото местно развитие, чрез изграждане на партньорства и реализация на съвместни проекти.

Отговорник: Община Стамболово

- 3.1.4. Осигуряване на необходимата активност от страна на местните власти за провеждане на проучване на потребностите и очакванията на гражданите в областта на местните политики и набелязване на мерки за адекватното им посрещане.

Отговорник: Община Стамболово

- 3.1.5. Текущо осигуряване на обществен достъп от страна на общината до актуална информация предоставяна на заинтересованите страни, която обслужва реализацията на местната политика за опазване на околната среда.

Отговорник: Община Стамболово

- 3.1.6. Осигуряване на контрола и необходимата отговорност от страна на общинските съветници и общинските служители при реализацията на политиката по опазване на околната среда.

Отговорник: Община Стамболово

3.2. Изграждане на партньорски взаимоотношения на територията на община Стамболово с цел увеличаване на местния потенциал и ресурси и постигането на по-добри резултати на местно равнище.

3.2.1. Обсъждане и решаване на обществено значимите въпроси в партньорство със заинтересованите страни, като техните представители се въвличат в целия процес на разработка, изпълнение и мониторинг на ПООС.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.2. Изграждане на ПЧП създаващи активи и предоставящи услуги на гражданите.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.3. Аутсорсване на подходящи услуги и дейности свързани с опазване на околната среда, на културното и природното наследство.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.4. Изграждане на местен капацитет, който да осигури необходимия експертен потенциал в общинската администрация и в партньорските организации да изпълняват стриктно своите задължения при съвместната реализация на различните мерки и проекти от плана.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.5. Извличане на практическа полза от въвеждането на нови решения, нови технологии и иновации и популяризирането на добрите практики и постигнатите резултати сред по-широк кръг граждани.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.6. Зачитане на интересите на бъдещите поколения като се положат максимални усилия за осигуряване на чиста околна среда и запазване в максимална степен биоразнообразието на територията.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.7. Ефективно използване на европейските програми и публичните фондове за подобряване на екологичната среда на територията на община Стамболово.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.8. Зачитане на човешките права, културното и етническото разнообразие, равнопоставеността и социалното единство при реализацията на набелязаните мерки и изпълнението на разработените съвместни проекти.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.9. Засилване на гражданския контрол и мониторинг върху управлението и изпълнението на общинските политики посредством утвърждаване на партньорството между Общинска администрация Стамболово и структурите на гражданското общество и бизнеса.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.10. Изграждане и регламентиране на конкретни партньорства за изпълнението на инициативи с определен срок и цели.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.2.11. Организиране на обществени обсъждания по значими за обществото въпроси.

Отговорник: Община Стамболово

3.2.12. Привличане на гражданското общество и бизнеса в процеса на изготвянето, публичното обсъждане и реализацията на стратегически документи, програми и общински политики.

Отговорник: Община Стамболово

3.2.13. Обучение на общинските служители за повишаване на информираността по отношение на методики и форми за гражданско участие при формулиране на местни политики.

Отговорник: Община Стамболово

3.2.14. Привличане на вниманието и интереса на активни млади хора към местните проблеми с обществено значение и тяхното включване в различни форми на взаимодействие с местната власт при обсъждането на тези въпроси.

Отговорник: Община Стамболово

3.3. Изграждане на съвместни публично-частни структури и разработване на различни примерни материали регламентиращи създаването на местните партньорства и изпълнението на съвместни дейности подобряващи ефективността на местните политики.

3.3.1. Създаване на инструментариум за сътрудничество с гражданското общество и бизнеса и предизвикване на обществен диалог при управлението и изпълнението на общинските политики.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.2. Нормативно регламентиране формите на публично - частните партньорства с цел подобряване на тяхната ефективност.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.3. Създаване на гъвкава рамка за сътрудничество между Общинска администрация Стамболово, гражданското общество и бизнеса чрез изготвяне на обща договореност за реализацията на съвместни дейности в областта на околната среда.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.4. Въвеждане на ясно регламентирани форми на взаимодействие между Администрацията, неправителствения сектор, бизнеса и гражданите.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.5. Създаване на експертни и помощни съвети към Общинския съвет с участието на личности, доказали се в професионалната, научната или друга важна за местното развитие област.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.6. Създаване на работни групи с участието на представители на гражданското общество и на бизнеса при осъществяването на значими за община Стамболово проекти и дейности.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.7. Изграждане на активна партньорска мрежа с участието на Общинска администрация Стамболово, неправителствените организации, браншовите и бизнес организациите на територията на общината.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.8. Създаване на ясни правила за партньорство с неправителствения сектор и бизнеса и разнообразяване на процедурите за взаимодействие, обсъждане и вземане на решения на местно ниво.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.9. Да се разработи примерно Партньорско споразумение, което ще подпомогне община Стамболово при изграждането на местни и регионални партньорства за реализацията и мониторинга на конкретни местни политики.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.10. Разработване на четири проектни концепции, които да са насочени към устойчиво развитие на територията и да се изпълняват в партньорство на местните власти с ключовите партньори на територията.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.11. Изграждане на Обществен съвет за туризъм и устойчиво развитие в община Стамболово.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.12. Да се разработят и приложат два договора за партньорства при реализацията на местните политики.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

3.3.13. Да се разработят две проектни концепции от минимум двама партньори в областта на околната среда.

Отговорник: Община Стамболово и ЗС

Всичко посочено до тук налага изграждането на модерна администрация, ориентирана към хората, способна да посрещне високите очаквания на гражданите, земеделските производители и бизнеса за качествено административно обслужване чрез добро управление на всички нива на компетентност, чрез въвеждане на прозрачност, отчетност и висока професионална етика и ефективна комуникационна среда за достъп до информацията и осъществяване на по-ефективен диалог с гражданите и бизнеса и утвърждаване на равнопоставеността между заинтересованите страни като основен принцип на взаимодействие.

С прилагането на настоящия План може да се постигне подобряване на взаимодействието между Общинска администрация Стамболово, гражданското общество и бизнеса при изпълнението не само на политиката за опазване на околната среда, но и при разработването, изпълнението и мониторинга на всички местни политики.

Програмата за действие и Плана са два важни планови документа, които се допълват взаимно и които създават интегрирани предпоставки, които могат да променят социално-икономическата среда в община Стамболово, да осигурят широко включване на гражданското общество и възможности за оптимално опазване на околната среда.

VIII. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА И ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ

1. Отговорно длъжностно лице

Координацията по изпълнение на Програмата за опазване на околната среда, се осъществява от: ОБЩИНА СТАМБОЛОВО, с адрес: с. Стамболово, 6362, Общинска администрация.

Лице за контакти: Мюмюне Мехмед Хасан - младши експерт "Екология и земеделие" в отдел "Инвестиционна политика и програми", дирекция "Хуманитарни дейности и инвестиционна политика". Контакти: 0879/ 635717, mumune_mehmed@abv.bg.

2. Контрол

Контролът и отчитането на напредъка по изпълнение на Програмата и вземането на решения по възникнали проблеми или нейната промяна, ще се осъществява от Общински съвет - Стамболово.

3. Схема на следене изпълнението на програмата

Изпълнението на програмата ще се следи по съответствие на сроковете. Съгласно чл. 79, ал. 4 от ЗООС, програмите се приемат от Общински съвет, който контролира изпълнението им. Член 79, ал. 5 от същия закон постановява, че Кметът на общината ежегодно внася в Общински съвет отчет за изпълнението на програмата за околна среда.

Отчетът се изготвя на достъпен език, използвайки общо приета и общо позната нотация, Препоръчва се да има и онагледяване на данните и показателите, като се прилагат таблици, графики и др. елементи, чрез които да се илюстрират по леснодостъпен начин напредъка по изпълнение на мерките и поставените в програмата цели.

4. Актуализация на програмата

Програмата е динамичен и отворен документ. Тя ще бъде периодично допълвана съобразно настъпилите промени в приоритетите на общината, в националното законодателството и въз основа на други фактори имащи стратегическо значение.

Допълването и актуализацията на програмата е заложено в чл. 79, ал. 5 от ЗООС, съгласно, който при необходимост Кмета на общината внася предложение до Общински съвет. Към допълване и актуализация на ПООС може да се пристъпва при съществена промяна в приоритетите на общината, при важни изменения в съществуващите условия, при промяна на нормативната уредба регламентираща опазването на околната среда, както и други промени налагащи по-сериозна адаптация на местната политика към изискванията на политиката за опазване на околната среда на национално и европейско равнище.

5. Информирание на РИОСВ и местната общност за изпълнението на програмата

Отчетите за изпълнението на програмата се представят в РИОСВ за информация съгласно чл. 79, ал. 6 от ЗООС. Отговорник за предоставяне на информацията е координатора на програмата.

6. Изпълнение на ПООС

След разработването и утвърждаването на всяка публична политика като правило се разработват програми и/или планове за действие, чрез които те се реализират. Обикновено програмите обхващат взаимосвързани действия и средства (технически, организационни, правни, финансови и др.) за изпълнение на дадена политика. Управлението на програмата обхваща всички решения, действия и правила за ръководство, отчетност и използване на човешките, финансовите и материалните ресурси.

Изпълнението на конкретните мерки и дейности, които водят до постигане на планираните цели, е задължение на община Стамболово в нейната административна цялост. Общинската администрация следва своевременно да подготвя и да внася проекти за финансиране на дейностите по опазване на околната среда.

Оптималното изпълнение на ПООС зависи в голяма степен от ефективното и ефикасното използване на различните възможни източници на финансиране както следва:

- Централен бюджет;
- Общински бюджет;

- Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС);
- Национален доверителен екофонд;
- Публична инвестиционната програма на МС;
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2021-2027 г.;
- Финансови ресурси по линия на МОСВ;
- Програма за трансгранично сътрудничество „Гърция-България“ 2021-2027;
- Програма за трансгранично сътрудничество „България-Турция“ 2021-2027;
- Програма „LIFE“;
- Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.;
- Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство;
- Механизъм „съвместно изпълнени“ в рамките на протокола от Киото към Рамковата конвенция по изменение на климата;
- Споразуменията за двустранно сътрудничество;
- Международни организации, финансови институции и др.

Разпределението, изпълнението и контрола на мерките включени в Програмата за действие и Плана за действие и организация за управление на програмата и включването им в годишната програма на Община Стамболово за съответната година, както и проследяването на планираните дейности е от съществено значение за ефективното изпълнение на ПООС. Освен това е важно да се следи текущо и спазването на задълженията на съответната общинска структура и/или конкретните експерти, на които са възложени тези дейности, съгласно актуалния към релевантния момент Устройствен правилник за организация и дейността на общинска администрация Стамболово. Съобразно Устройственият правилник се определят и другите отговорни структури/експерти от Общинската администрация отговарящи за оперативните дейности, свързани с отчетността, организацията и координацията с други структури (в и извън Общината), имащи отношение към изпълнението и контрола на програмата и плана.

При констатирани неизпълнения или нарушения на задълженията на същите трябва да се търси административна отговорност.

Преки отговорници за изпълнението на ПООС са: Кмета на общината и еколога.

Програмата ще се изпълнява успоредно с Плана за действие и организация за управление на програмата и така ще се постигат целите и приоритетите за опазване на околната среда.

IX. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Оценката включва информация в резултат на извършващото се наблюдение, както и от други източници регистриращи ефектите от предприетите действия и постигнатите резултати. Извършването на оценката ще осигури на управлението механизми на контрол чрез информация за направените разходи и за постигнатите резултати. Оценката дава възможност да се проследи ефектът от планираните и реализираните дейности. Тя се прави на основата на одобрените индикатори, които показват динамиката на процесите и постигнатите резултати.

В основата на ефективното наблюдение и оценка на всяка програма и политика е разработването на единна и добре балансирана система от качествени и количествени индикатори. Основната трудност е да се свърже измервания ефект с дейността, която се оценява. Индикаторите представляват инструмент за оценка и се използват за измерване на вложени ресурси, на процеси, на резултати както и на въздействие, за мониторинг и др.

За определянето на индикаторите е съществено да се знае и какво се измерва с даден индикатор и това да бъде формулирано ясно. Необходимо е също да се използват индикатори, които съответстват на характера на проекта или програмата, която измерват, т.е. да бъдат релевантни. Трябва също да се има предвид, че индикаторите дават само една част от необходимата ни информация и понякога е нужна допълнителна информация за да могат самите те да бъдат тълкувани правилно. Като цяло качеството и ефективността на индикаторите е свързана с качеството и вида на данните и нивото на информация, която се събира. В практиката по-лесно използвани и по-добри са малкото на брой, добре формулирани и добре насочени индикатори, както и индикатори, които дават информация за причините на дадено явление, а не за симптомите.

Индикаторите са основно количествени и качествени. Количествените претендират че са обективни, изразяват се в числа и са полезни, но дават само определен аспект на информацията и с тях трудно се оценява качество.

Качествените индикатори приемат формата на словесни описания на явления. Когато се използват за измерване и оценка те често измерват неизчислими неща. Събраната с тях информация е по-трудна за обработка и оценка. Те се събират с различни методи: фокус групи, интервюта, наблюдение чрез участие, проучване, както и с комбинация от записани оценки и мнения на различни заинтересовани лица.

Друго разделение на индикаторите е: индикатори за резултат и индикатори за въздействие.

Индикаторите за резултатите отразяват непосредствените влияния на програмата върху целевите групи, бенефициентите и преките адресати на политиката/програмата.

Индикаторите за въздействие се отнасят към по-широките последици от политиката/програмата извън прякото и непосредствено влияние върху целевите групи. Те включват например средносрочни въздействия върху: а) преките адресати или бенефициенти; б) хора или организации, към които политиката/програмата не е пряко насочена; в) непредвидени въздействия.

Ние тук сме определили основно количествени индикатори и индикатори за резултат, защото те са лесно измерими и с малко ресурси показват степента на постигнатите резултати. Значително по-рядко сме формулирали качествени индикатори и индикатори за въздействие, които се измерват по-трудно. Важно е да се знае, че изпълнението на набора от индикатори показва степента на постигане на дадената специфична цел, а сбора от индикаторите на съответните специфични цели показва степента на изпълнение на общата им стратегическа цел. Ето и структурата на индикаторите, която е съобразена със структурата на стратегическата рамка на ПООС.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 „Опазване състоянието на околната среда, чрез устойчиво управление на територията и създаване на условия за подобряване здравето и качеството на живот на местното население“.

Специфична цел 1.1. Да се осъвремени и модернизира инфраструктурата за питейни и отпадъчни води и да се подобри управлението на водите на територията.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Реконструирана водопроводна мрежа – метри;
- Изградена нова водопроводна мрежа – метри;

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

- Процент загуба на питейна вода по водопроводната мрежа - %;
- Изградена канализационна система – метри;
- Изградени локални пречиствателни станции - брой;
- Изградени санитарно - охранителни зони – брой;
- Почистено поречие на речните корита – метри;
- Брой язовири в добро хидротехническо състояние;
- Брой извършени ремонтни дейности на язовирите на територията;
- Брой проведени информационни кампании.

Специфична цел 1.2. Подобряване качеството на атмосферния въздух и поддържане нивото на емисиите под пределно допустимите концентрации.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Проведено изследване за качеството на атмосферния въздух на базата, на което да се гради бъдещата политика свързана с атмосферния въздух на територията на общината;
- Брой реализирани проекти за рехабилитация и реконструкция на пътната и уличната мрежа в Общината;
- Изготвен график и неговото изпълнение за поддържане чистотата на уличната мрежа;
- Брой реализирани проекти за подобряване на материално техническата база и внедряване на мерки за енергийна ефективност в публичната инфраструктура;
- Брой реализирани проекти за повишаване енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ в обществени сгради на територията на общината;
- Брой реализирани проекти за повишаване енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ в сгради частна собственост на територията на общината
- Брой извършени проверки по сигнали за изгаряне на нерегламентирани горива (включително отпадъци) за отопление;
- Брой проведени информационни кампании.

Специфична цел 1.3. Устойчиво управление на отпадъците.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Изготвен морфологичен анализ на отпадъците - брой;

- Брой реализирани информационни кампании свързани с управлението на отпадъците и за ползите от разделно събиране на рециклируемите отпадъци;
- Въведено сепариране на общия битов отпадък, генериран на територията на община Стамболово;
- Организирана разяснителна кампания сред населението за ползите от фамилното компостиране;
- Закупени компостери за домашно компостиране – брой;
- Изготвен проект за изграждане на общинска открита площадка за компостиране;
- Изградена общинска открита площадка за компостиране;
- Организирана система за разделно събиране на биоотпадъци – брой включени населени места;
- Организирани системи за разделно събиране на масово разпространени отпадъци от всички населени места на общината – брой;
- Организирани кампании за събиране опасните масово разпространени отпадъци от домакинствата – брой;
- Изградена площадка за временно съхраняване на едрогабаритни и строителни отпадъци - брой;
- Брой организирани кампании за почистване на замърсени терени;
- Брой предписания за изчистване на замърсени терени;
- Брой санкции.

Специфична цел 1.4. Опазване и устойчиво ползване на почвите.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Проведено проучване на почвите в общината – брой;
- Създадена база данни с почвени показатели - брой;
- Брой реализирани инвестиции в посока биологично земеделие;
- Брой направени предписания за почистване на замърсени почви;
- Обезвредени негодни за употреба пестициди и други препарати с растителна защита – в килограми - брой;
- Брой изследвани почвени проби;

- Площ в ха на замърсени и деградирали почви;
- Брой свлачища;
- Площ в ха на ерозирали терени;
- Брой проведени информационни кампании за необходимостта за поддържане чистотата на почвата.

Специфична цел 1.5. Съхранение на ландшафта и осигуряване на устойчиво управление на горите.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Проведени залесителни дейности в общинските гори – брой и дка площ;
- Добив на дървесина на територията на общината – куб.м. за 1 година;
- Реализирани проекти осигуряващи устойчиво управление на горите – брой;
- Относителен дял на горските територии - дка;
- Площ на горите заети с местни дъвесни видове - дка;
- Брой възникнали за 1 година горски пожари;
- Процент от горската територия осигуряваща условия за отдих и туризъм - %;
- Направени разходи за 1 година за възстановяване и опазване на околната среда – в лв.;
- Изготвени проекти за реконструкция на съществуващи и благоустрояване на нови озеленени площи – брой и площ в дка;
- Брой реализирани ландшафтни проекти;
- Увеличаване на зелените площи в населените места (дка);
- Проведени инициативи за намаляване на фитосанитарния риск и осигуряване на растителна защита на горските масиви – брой;
- Изготвени справки за издадените разрешителни за добив на лечебни растения - брой;
- Брой направени проверки за изпълнение на нормативните изисквания от провеждането на допълнителни дейности в горите (бране на билки, гъби, добив на дървени въглища на открито и др.);
- Брой направени предписания;
- Брой санкции;
- Изградени екопътеки – брой;

- Брой проведени информационни кампании свързани с управлението на горите и опазване на биоразнообразието.

Специфична цел 1.6. До края на периода на действие на програмата да се ограничи шумовото натоварване от стопански обекти и от транспорта с оглед намаляване риска за здравето на хората.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Брой пунктове от националната система за анализ, оценка и контрол на шума от страна на компетентните органи на територията или в близост до общината;
- Брой извършени контролни измервания на шумови нива от локални източници;
- Брой изпълнени шумозащитни мерки;
- Санирани сгради на територията - брой;
- Засадени дървесни видове по улиците на населените места и покрай пътните участъци - брой.

Специфична цел 1.7. Превенция на рисковете от наводнения.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Оптимизиране и актуализиране на системата за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения - брой;
- Актуализация на базата данни за наличието на рискови зони - брой;
- Почистване на речните корита от наноси и затлачвания – брой почиствания и кв.м.;
- Изградени защитни съоръжения около реките и язовирите - брой;
- Брой ремонтни дейности на язовирните стени – брой;
- Възстановени горски масиви, засегнати от бедствия – наводнения, пожари и др. - залесени площи в дка.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 Опазване на биологичното разнообразие и културноисторическото наследство в общината и създаване на условия за чисти производства, екологично селско стопанство и туризъм.

Специфична цел 2.1: Да се съхрани биоразнообразието на общината и да се предприемат дейности насочени към поддържане на защитените територии и местности в добро състояние.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Дял на защитените територии - %;
- Новоизградена екологична инфраструктура – кв.м.;
- Брой биологични видове и местообитания с подобро състояние;
- Изготвен план за управление на защитените територии и/или местности - брой;
- Отпечатани и разпространени информационни материали за защитените зони и защитените територии - брой;
- Изградени екомаршрути снабдени с необходимата информация за биоразнообразието на тяхната територия - брой.

Специфична цел 2.2. Развитие на чисти производства на територията на общината.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Брой фирми оборудвани с модерни екологични производствени технологии;
- Брой изградени пречиствателни инсталации и въведени безотпадни технологии;
- Разработени екологични продукти – брой;
- Брой фирми осигурили си енергийна независимост;
- Брой фирми използващи рециклирани суровини и материали в своята производствена дейност.

Специфична цел 2.3 Развитие на екологично селско стопанство.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Площи, в % от общата обработваема земя, за които са поети агроекологични ангажименти;
- Площи, в % от общата обработваема земя, на които се отглежда селскостопанска продукция по биологичен начин;
- Брой ферми осигуряващи екологични животински продукти;
- Напоявани земеделски площи (ха);

- Брой производства на биогаз;
- Наличие на семейно компостиране – брой;
- Изградена обществена площадка за компост – брой;
- Преработка на растителни отпадъци – брой производства.

Специфична цел 2.4 Развитие на различни форми на туризъм.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Брой туристи регистрирани в туристическите обекти;
- Съотношение между броя на туристите и местното население - %;
- Относителен дял на заетост на легловата база през годината - %;
- Брой изградени екопътеки;
- Брой обновени екопътеки;
- Брой обслужвани туристически маршрути от местните фирми;
- Брой създадени нови интегрирани туристически продукти от няколко местни структури;
- Подобен достъп до природните и културни паметници на територията - брой.

Специфична цел 2.5. Опазване на движимото и недвижимото материално културно наследство.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Бой проведени културни събития през годината;
- Брой социализирани културни и природни обекти;
- Брой реализирани проекти включващи дейности опазващи културното и природното наследство;
- Брой отпечатани информационни материали за природните и културни обекти на територията;
- Брой клипове/филми и електронни реклами представящи най-важните природни и културни обекти;
- Брой посетени туристически изложения.

Специфична цел 2.6. Намаляване натиска на транспорта върху околната среда.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Брой автобусни линии на общественя транспорт обслужващи местното население;
- Брой засадена растителност покрай пътните участъци.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 Надграждане на административния капацитет на местно ниво за ефективно управление на околната среда и повишаване екологичната култура на гражданите.

Специфична цел 3.1. Да се повиши местния капацитет, чрез изграждане на партньорства и повишени компетентности на заинтересованите страни.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Създаване на екип в Общинска администрация осигуряващ перманентна връзка с НПО и бизнеса;
- Брой проведени обучения и брой обучени представители на Общинската администрация и Общинския съвет по въпросите за биоразнообразието и околната среда;
- Брой обучени заинтересовани страни по въпросите на околната среда;
- Брой разработени съвместни проекти;
- Брой реализирани проекти в партньорство;
- Брой проведени екологични инициативи с включване на представители на местната общност.

Специфична цел 3.2. Да се повиши информираността и активността на населението относно състоянието на околната среда и възможностите, които тя предлага за развиване на устойчиви икономически дейности и създаване на условия за подготовка на проекти в областта на екологията.

Индикатори за изпълнение на поставената цел:

- Брой проведени местни, регионални и международни екологични инициативи на територията на община Стамболово;
- Брой проведени информационни кампании свързани с опазването на околната среда (води, земи, почви, гори и др.);
- Брой информиращи инициативи уведомяващи заинтересованите страни за изпълнението на мерките от Програмата за опазване на околната среда;
- Брой проведени обществени кампании за почистване на нерегламентирани сметища на територията;
- Брой инициативи за екологично образование на децата;

- Проведени екологични инициативи, конкурси, викторини, състезания и празници в училищата – брой;
- Популяризиране на местното културно-историческо наследство сред местната общност.

На база на събраната информация, на регистрираните резултати и отчитането на настъпилите промени се прави и допълнението и актуализацията на Програмата за изпълнението на ПООС.

Информация за оценката следва да се предостави по подходящ начин и от представителите на местната общност, като по този начин се представят пред хората проблемите, планираните инициативи и най-вече се отчита напредъка по постигането на визията и главната стратегическа цел.

Целта на мониторинга е да отбелязва постиженията и ранната регистрация на отклоненията от програмата, за да бъде възможно тяхното коригиране, преди последствията от тях да станат сериозни и трудни за преодоляване. Определянето кога да се извършват наблюденията е процес, който следва да отчита много фактори свързани със същността на програмата, но и да се съобразява с икономическите и финансовите възможности на общината.

Наблюдението и оценката на ПООС ще се извършва с оглед постигането на ефективност и ефикасност от нейното изпълнение. Предметът на наблюдение включва изпълнението на целите и приоритетите на Програмата, организацията и методите на изпълнение, прилагани от съответните административни структури.

Х. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

1. Мониторинг

Мониторингът на публичните политики и програми може да се определи като процес на системно и непрекъснато събиране и анализ на информация за хода на реализацията на политиката/програмата и постигането на поставените цели/резултати. Получената информация се използва за целите на управлението – осъществяване на контрол и вземане на управленски решения за продължаване, изменение, допълнение или прекратяване на реализацията на съответната политика или програма.

Процесите на мониторинг и контрол, както и механизмите, които те изпълняват в себе си, имат определени цели и функции по отношение на реализацията на публичните политики в областта на околната среда, като осигуряване на прозрачност, отчетност, отговорност на управлението, качество на изпълнението, създаване на механизми за участие, постигане на съгласие, повишаване на ефективността и ефикасността на включените в програмата мерки и политики и изграждане на стратегическа визия.

За да се изпълнява успешно Общинската програма за опазване на околната среда се изисква прилагане на система за мониторинг и контрол на изпълнението ѝ, което съдържа в голяма степен възможността за наблюдение.

Контролът има за цел да създаде условия за подобряване работата на Общинска администрация за формулиране на правилни управленски решения във връзка с управлението на ПООС. Предвид разпределението в обхвата на работата и функционалните задачи присъщи на контрола, неговата основна задача е свързана с осигуряването на законосъобразност при изпълнение на политиките за опазване на околната среда, както и целесъобразност изразяваща се в процеса на детайлизирано проследяване работата по изпълнение на ангажиментите на длъжностите лица по тази политика. Контролът по изпълнението на ПООС се изпълнява от Общински съвет Стамболово.

2. Контролен орган

Орган за контрол по изпълнение на програмата е Общинския съвет, който се информира ежегодно от Кмета на общината. Информирането на обществеността за изпълнението на програмата през предходната календарна година е също много важно, така че е важно на сесиите на Общинския съвет да се канят, заинтересованите страни и особено партньорите. Отчетът следва да се представя в срок до 31 май, като копие от него се изпраща на РИОСВ - Хасково. Целта на отчета за изпълнение на програмата е да се проследи напредъка при изпълнението през предходната календарна година и да се идентифицират необходимите промени или програмата за текущата година на изпълнение да се адаптира към настъпилите промени.

Включването на представителите на гражданското общество при разработването, изпълнението и мониторинга на местната политика за опазване на околната среда

балансира нейното управление, което се базира на съгласуване на различните обществени интереси, като има за цел да постигне обществен консенсус за провеждане на обсъжданата политика. Характерен белег на тази характеристика е стремежа към включване на заинтересованите страни, които получават различни форми за упражняване на влияние върху осъществяваните мерки, предмет на настоящата програма.

За ефективната реализация на контрола е особено важен процеса на наблюдение, който позволява да се засили или намали активността на партниращите си организации в конкретна насока, да се предприемат от тяхна страна коригиращи или възпиращи действия, ако напредъкът е неудовлетворителен или се регистрират опасни тенденции или ако средата се е изменила сериозно.

3. Оценка

Оценяването на политиката е самостоятелна дейност, но и тя като контрола е пряко свързана с мониторинга. Оценката на политиката се съсредоточава към това да отчете до колко са постигнати стратегическите и специфичните цели заложи в програмата, а това се измерва посредством заложените мерки и постигнатите резултати отчетени чрез заложените индикатори. При изготвяне на оценката е необходимо да се отчита крайния ефект от изпълнението на мерките заложи в Програмата и в Плана. Оценката се извършва на база на събраната и систематизираната информация по време на мониторинга и направения анализ. Събирането на адекватна и достоверна информация е дълъг и сложен процес, който изисква добра компетентност и комуникативност при осъществяване на контактите с различните институции. Ето защо е важно да се подбират компетентни и квалифицирани общински служители, които да се занимават с тази дейност. При наличие на необходимата експертиза резултатите от прилагане на политиката за опазване на околната среда ще могат да се формулират правилно, а това в голяма степен зависи от възможността тези резултати да бъдат добре измерени от формулираните в ПООС мерки и индикатори.

Оценките следват логиката на реализация на политиките и програмите. Предварителните (ex ante) оценки подпомагат идентифицирането на обществените потребности, формулирането на целите на публичните политики/програми, правилното им таргетиране, отчитане на рисковете и предизвикателствата. Те изпълняват диагностични функции,

разкриват тяхната целесъобразност и приложимост, подпомагайки разработването им. Реализираното социологическо проучване (2 фокус групи и анкетиране на 100 човека) на територията на община Стамболово и направеният анализ в голяма степен предоставят нужната ни предварителна информация, която е особено важна за формирането на адекватна местна политика за един период от 5 години.

Текущите и междинните (ongoing, mid-term) оценки проследяват напредъка на осъществяваните политики/програми и качеството на тяхното изпълнение на кратки интервали от време. Такава роля ще изпълняват годишните доклади, които ще отчитат текущото изпълнение на ПООС.

Заклучителните и последващите (ex post) оценки се фокусират върху постигнатите резултати и осъществените въздействия. Не винаги обаче се получава пълно съгласуване между програмния цикъл и извършваните оценки. Понякога предварителните оценки могат да се реализират твърде късно, за да подпомогнат формулирането на политиките или разработването на програмите. Възможно е да се променят вече започнали програми, когато оценките са в ход, а избраните методи, критерии и индикатори не са релевантни на направените изменения. Затова е от изключително важно значение оценките да бъдат правилно съгласувани с фазите на реализация на публичните политики и програми.

Чрез заключителните оценки се прави рекапитулация на цялостната реализация на политиката/програмата, на получените резултати и осъществените въздействия. Те имат за цел да установят как са използвани обществените ресурси, каква е ефикасността на извършените интервенции, в каква степен са постигнати предвидените цели. Анализират се факторите за постигнатия успех или провал, за устойчивостта на резултатите и въздействията на политиката/програмата. Правят се обобщени изводи, които могат да бъдат валидни и при реализацията на други сходни политики или програми.

Междинните и/или заключителните оценки могат да се извършват при желание на общинското ръководство или при възникнала необходимост. Те обикновено се възлагат на външен изпълнител. Тук трябва да се отбележи, че те не са задължителни за общините и не са законово регламентирани по отношение на ПООС.

Въздействията не винаги могат да се идентифицират и измерят непосредствено след приключване на програмата и понякога това се прави дори няколко години по-късно, тъй

като някои от данните за последните години се осигуряват със закъснение. Оценката на въздействията е изключително сложен процес, без неговото прилагане да е задължително. Оценката, особено последващата е важна за качеството на бъдещата политика, защото ще осигури онези важни отправни точки, от които ще се стартира правилното формулиране на новата политика, която ще се реализира през следващия програмен период.

4. Ползите от изпълнението на ПООС

Провежданата политика за опазване и устойчиво управление на околната среда и съхраняване и обновяване на значителния природен капитал на територията на община Стамболово създава предпоставки за по-висока конкурентоспособност на селското стопанство и промишлеността, води до създаване на нови работни места, до навлизане на иновации, и устойчиво и балансирано развитие на общината. Планираните мерки и проекти ще насърчат прилагането на екологосъобразните модели на потребление и производство – в полза на общественото благосъстояние и качеството на живот на местното население.

Изпълнението на ПООС ще доведе до:

- Подобряване качеството на атмосферния въздух в населените места, намаляване на замърсителите и трансграничния пренос.
- Осигуреност на населението и местната икономика с вода с необходимото качество и количество, както и достигане и поддържане добро състояние на всички водни басейни на територията на общината.
- Предотвратяване и намаляване на неблагоприятните последици от наводненията и свлачищата върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност.
- Повишаване защитата на населението чрез подготовката му за адекватна реакция при наводнения и последващи кризи.
- Предотвратяване, намаляване или ограничаване вредното въздействие на отпадъците върху човешкото здраве и околната среда и използването им като ресурс за икономиката.
- Общината ще осигури своя принос и ще подкрепи усилията на България и ЕС за смекчаване на климатичните изменения и осигуряване на по-здравословна околна среда.

- ✚ Защита на природните местообитания и видове с европейско и национално значение в Националната екологична мрежа и извън нея, което е предпоставка за съхраняване на екосистемите и услугите, които те предоставят на обществото.
- ✚ Осигуряване на мониторинг на дейностите по опазване на околната среда и по-широко информиране на обществеността и компетентните органи за състоянието и тенденциите в областта на околната среда, като основа за информирано взимане на политически решения, усъвършенстван процес на формиране и прилагане на политики, промяна в поведението на хората по посока на съзнателно опазване на околната среда и природата.
- ✚ Осигуряване на устойчива и здравословна околна среда, чрез прилагане на механизмите за контрол и превенция, при спазване на принципите на прозрачност, откритост, партньорство и диалог.
- ✚ Превенция с цел намаляване на неблагоприятните въздействия от природните бедствия от хидрометеорологичен произход.
- ✚ Осигуряване на интегрирана визия в дългосрочен план за политиката по околна среда, която да обхваща и дава обща стратегическа рамка за действие. Укрепване на хоризонталния характер на политиката по околна среда чрез създаване на взаимосвързани и последователни връзки с други секторни политики, което ще допринесе за по-добре координирани действия в областта на околната среда.

В качеството си на създател на местната политика Общинският съвет отговаря за нейното приемане и контрол като си поставя амбициозни цели в областта на околната среда, чрез което се защитават естествените местообитания, въздухът и водата се опазват чисти, гарантира се правилното обезвреждане на отпадъците, подобрява се познанието за токсичните химикали, а фирмите и земеделските стопанства се подкрепят в преминаването им към устойчива икономика.

Освен това Общинския съвет гарантира, че екологичните аспекти се включват по подходящ начин и в други местни политики, като например тези за икономическо развитие (промишленост, селското стопанство, туризъм и услуги) и енергийна политика, които осигуряват устойчивото развитие на община Стамболово през следващите години.

Използвани източници на информация

Нормативна уредба:

2. Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици;
3. Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания на дивата флора и фауна (ОВ L 206, 22.7.1992 г.); 3. Закон за биологичното разнообразие (Обн. ДВ. бр. 77 от 9 Август 2002 г., посл. изм. ДВ. бр.98 от 27 Ноември 2018г.);
4. Закон за ветеринарномедицинската дейност (Обн. ДВ. бр.87 от 1 Ноември 2005г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.71 от 11 Август 2020г.); 126/137;
5. Закон за водите (Обн. ДВ. бр.67 от 27 Юли 1999г., посл. изм. и доп. изм. и доп. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2021г.);
6. Закон за горите (Обн. ДВ. бр.19 от 8 Март 2011г., посл. доп. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.);
7. Закон за защита на животните (Обн. ДВ. бр.13 от 8 Февруари 2008г., посл. изм. ДВ. бр.17 от 23 Февруари 2018г.);
8. Закон за защита от шума в околната среда (Обн. ДВ. бр.74 от 13 Септември 2005г., изм. и доп. ДВ. бр.101 от 27 Ноември 2020г.) 9. Закон за защита при бедствия (Обн. ДВ. бр.102 от 19 Декември 2006г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020г.);
9. Закон за защитените територии (Обн. ДВ. бр.133 от 11 Ноември 1998г., посл. доп. ДВ. бр.1 от 3 Януари 2019г. изм. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.);
10. Закон за здравето (Обн. ДВ. бр.70 от 10 Август 2004г., посл. доп. ДВ. бр.99 от 17 Декември 2019г. доп. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.);
11. Закон за концесиите (Обн. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017г., изм. ДВ. бр.79 от 8 Октомври 2019г. изм. и доп. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2021г.)
12. Закон за лова и опазване на дивеча (Обн. ДВ. бр.78 от 26 Септември 2000г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.74 от 20 Септември 2019г. изм. и доп. ДВ. бр.74 от 20 Септември 2019г.);
13. Закон за местното самоуправление и местната администрация (Обн. ДВ. бр. 77 от 17 Септември 1991 г., изм. ДВ. бр.79 от 8 Октомври 2019г. изм. ДВ. бр.9 от 2 Февруари 2021г.);

14. Закон за общинската собственост (Обн. ДВ. бр.44 от 21 Май 1996г., посл. изм. ДВ. бр.94 от 29 Ноември 2019г.);
15. Закон за опазване на земеделските земи (Обн. ДВ. бр.35 от 24 Април 1996 г., доп. ДВ. бр.61 от 2 Август 2019г., доп. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2021г.);
16. Закон за опазване на околната среда (Обн. ДВ. бр. 91 от 25 Септември 2002 г., посл. изм. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019г изм. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.);
17. Закон за подземните богатства (Обн. ДВ. бр.23 от 12 Март 1999 г., посл. доп. ДВ. бр.98 от 27 Ноември 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2021г.);
18. Закон за почвите (Обн. ДВ. бр.89 от 6 Ноември 2007г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.98 от 27 Ноември 2018 г.);
19. Закон за собствеността и ползването на земеделските земи (Обн. ДВ. бр.17 от 1 Март 1991г., доп. ДВ. бр.61 от 2 Август 2019г. изм. и доп. ДВ. бр.13 от 16 Февруари 2021г.);
20. Закон за управление на отпадъците (Обн. ДВ. бр.53 от 13 Юли 2012г., доп. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019г. изм. и доп. ДВ. бр.19 от 5 Март 2021г.);
21. Закон за устройство на територията (Обн. ДВ. бр.1 от 2 Януари 2001 г., доп. ДВ. бр.62 от 6 Август 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.21 от 12 Март 2021г.);
22. Закон за чистотата на атмосферния въздух (Обн. ДВ. бр.45 от 28 Май 1996г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.18 от 2 Март 2021г.);
23. Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Ратифицирана със закон, приет от 38-о Народно събрание на 23.07.1999 г. - ДВ, бр. 69 от 03.08.1999 г. Издадена от Министерството на околната среда и водите, обн. ДВ, бр. 16 от 25.02.2000 г., в сила от 1.11.1999 г.);
24. Конвенция по международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES) (Ратифицирана с Решение на Великото народно събрание от 12.12.1990 г. - ДВ, бр. 103 от 1990 г. В сила за Република България от 16.04.1991 г. Обн., ДВ, бр. 6 от 21.01.1992 г.);
25. Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Ратифицирана от Великото народно събрание с решение, прието на 127/137 25.01.1991 г. - ДВ, бр. 13 от 1991 г. В сила за Република България от 01.05.1991 г. Издадена от Министерството на околната среда, Обн. ДВ. бр.23 от 10 Март 1995 г.);

26. Наредба 11 от 14 май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух (Обн. ДВ. бр.42 от 29 Май 2007г.);
27. Наредба № 1 от 10 октомври 2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води (Обн. ДВ. бр.87 от 30 Октомври 2007г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.102 от 23 Декември 2016г.);
28. Наредба № 14 от 3 август 1987 г. за курортните ресурси, курортните местности и курортите (Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 1987г., посл. изм. ДВ. бр.70 от 10 Август 2004 г.);
29. Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (Обн. ДВ. бр.89 от 22 Октомври 1996г., изм. ДВ. бр.30 от 22 Март 2002г.);
30. Наредба № 3 от 1 Август 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите (Обн. ДВ. бр.71 от 12 Август 2008 г.); 32. Наредба № 3 от 16 Октомври 2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди (Обн. ДВ. бр.88 от 27 Октомври 2000г.);
31. Наредба № 6 от 9 Ноември 2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти (Обн. ДВ. бр.97 от 28 Ноември 2000г., посл. изм. ДВ. бр.24 от 23 Март 2004 г.);
32. Наредба № 7 от 22 Декември 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (Обн. ДВ. бр.3 от 13 Януари 2004г., посл. изм. ДВ. бр.21 от 1 Март 2013г.);
33. Наредба № 9 от 16 Март 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейнобитови цели (Обн. ДВ. бр.30 от 28 Март 2001г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.6 от 16 Януари 2018 г.);
34. Наредба № Н-4 от 14 Септември 2012 г. за характеризиране на повърхностните води (Обн. ДВ. бр.22 от 5 Март 2013г., изм. и доп. ДВ. бр.79 от 23 Септември 2014г.посл. изм. ДВ. бр.13 от 16 Февруари 2021г.);

35. Наредба №7 от 24 август 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци (обн., ДВ, бр. 81 от 17.09.2004 г.);
36. Наредба за ползването на повърхностните води (Обн. ДВ. бр.100 от 16 Декември 2016г.);
37. Наредба за регулиране на качеството на водоснабдителните и канализационните услуги (Обн. ДВ. бр.6 от 22 Януари 2016г.);
38. Наредба за реда за издаване на лицензии и разрешения за безопасно използване на ядрената енергия (Обн. ДВ. бр.41 от 18 Май 2004г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.53 от 5 Юли 2019г.);
39. Наредба за стандарти за качество на околната среда за приоритетни вещества и някои други замърсители (Обн. ДВ. бр.88 от 9 Ноември 2010г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.97 от 11 Декември 2015г.);
40. Наредба за съществените изисквания и оценяване съответствието на машини и съоръжения, които работят на открито, по отношение на шума, излъчван от тях във въздуха (Обн. ДВ. бр.11 от 10 Февруари 2004г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.87 от 31 Октомври 2017 г.);
41. Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (загл. изм. - ДВ, бр. 3 от 2006 г.) (Обн. ДВ. бр.25 от 18 Март 2003г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.3 от 5 Януари 2018г.);
42. Правилника за прилагане на Закона за горите (Обн. ДВ. бр.41 от 10 Април 1998 г., посл. изм. ДВ. бр.7 от 21 Януари 2011 г.); 44. Споразумение за опазване на популациите на европейските прилепи (EUROBATS) (ДВ 16/2000); и други.

Стратегически и планови документи:

43. Дългосрочна стратегия за смекчаване на изменението на климата до 2050 г. на Република България;
44. Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране (2010-2020 г.);
45. Национална стратегия за управление и развитие във водния сектор;
46. Програма за прилагане на Директива 91/271/ЕС за пречистване на отпадъчни води от населените места;

47. Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.;
48. Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.);
49. Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха, България 2020-2030 г.);
50. Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.);
51. Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.;
52. Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради, приета с Постановление № 18 от 2 февруари 2015 г. на МС;
53. Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Р.България за периода (2011-2020 г.);
54. Национална стратегия за околна среда 2005 – 2014 г.;
55. Национална стратегия за околна среда и Национален план за действие 2000-2006 г.
56. Национални приоритети за опазване на околната среда 2022 г.;
57. НСИ. Коефициенти на смъртност, раждане, естествен прираст и др.. 2015, 2016, 2017, 2017,2018, 2019, 2020 и 2021 г.;
58. НСИ. Население по области, общини, местоживее и пол;
59. Програма за прилагане на Директива 91/271/ЕС за пречистване на отпадъчни води от населените места;
60. План за управление на речните басейни в Източнобеломорски район за басейново управление за периода 2016-2021 г.;
61. План за управление на речните басейни в ИБ район, 2016-2021г.;
62. План за управление на речните басейни на Източнобеломорски район, 2016 - 2021 г.;
63. Програма за опазване на околната среда на Община Димитровград за периода 2021 – 2028 г.;
64. Програма за опазване на околната среда на Община Хасково и други общински програми за периода 2021-2028 г.;

65. План за управление на риска от наводнения в Източнобеломорски район за басейново управление на водите 2016-2021 г.;
66. Стратегия за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2022 – 2027 г.

Други информационни източници:

- Сайт на Министерство на околната среда и <https://www.moew.government.bg/>;
- Сайт на Регионална инспекция по околната среда и водите Хасково;
- Доклади за състоянието на околната среда – РИОСВ – Хасково за 2020г. и 2021 г.;
- Басейнова дирекция за управление на водите източнобеломорски район - Пловдив;
- Български информационен Бизнес портал
- „ВиК“ ЕООД - Хасково;
- Димчо Аладжов, Археологически паметници в района на Стамболово.

Информация, получена директно от следните институции:

- Дирекция „Социално подпомагане“ - гр.Харманли;
- Държавен фонд„Земеделие“ - Областна дирекция – Хасково;
- Държавен фонд„Земеделие“ – Общинска дирекция – Хасково и Стамболово;
- Дългосрочна национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2025 г.
- Енциклопедия "България", т. 7, София 1996, с. 143;
- ИА „Електронни съобщителни мрежи“;
- Национален статистически институт;
- Пресконференции дадени от представител на РСЗ;
- Общинска служба „Земеделие“ – гр.Хасково;
- Стратегически и планови документи на община Стамболово;
- Годишни отчетни доклади на община Стамболово;
- Общинска администрация Стамболово;
- Регионална дирекция по горите – Кърджали;
- Регионална служба по заетостта – Хасково;
- Регионално управление по образованието – Хасково;
- РИОСВ – Хасково;
- „Електроразпределение ЮГ“ - Пловдив;

Интернет източници:

- Официална интернет страница на НСИ - <http://www.nsi.bg/>;

- Официален сайт на Община Стамболово - <https://www.stambolovo.bg/bg/>;
- <https://www.stambolovo.bg/bg/ekologichna-mrezha/>
- <https://www.lagsk.eu/upload/prouchvane-2.pdf>
- http://geoproblems.eu/wp-content/uploads/2018/07/2018_12/3_georgieva.pdf
- <https://haskovo.info/> от 12.06.2020 г.
- <https://www.stambolovo.bg/bg/ekologichna-mrezha/>
- <https://www.stambolovo.bg/bg/ekologichna-mrezha/>
- http://geoproblems.eu/wp-content/uploads/2018/07/2018_12/3_georgieva.pdf
- [http://www.econominews.com/index.php/turizam/82-zabelezhitelnosti-v-balgariya/668-zabelezhitelnosti-v-obshtina-stambolovo](http://www.econominews.com/index.php/turizam/82-zabelezhitelности-v-balgariya/668-zabelezhitelности-v-obshtina-stambolovo)

Приложение 1

Раздел „Лечебни растения“ към ПООС на община Стамболово

Въведение

В последните години значително нарасна интереса към лечебните растения. Те са били и си остават ефективно средство при лечението на редица заболявания. Растенията са достъпна и евтина суровина за приготвянето на лечебни препарати, чайове, напитки и др. Съществуващата в страната икономическа криза принуждава значителен брой хора да събират билки и плодове с търговска цел. От билките с търговско значение добивани от горския фонд в по-големи количества се събират: шипка, жълт кантарион, мащерка, липов цвят, смрадлика и др., а най-често култивираните видове лечебни растения са: диланка, медицинска ружа, мента, маточина, бял трън, градински чай и по-рядко бял риган, татул, жълт мак и други.

Те намират приложение в медицината, българското домакинство, използват се за хранителни и козметични цели и др. В последните години, обаче, тяхното използване се увеличава, най-вече поради износа към други страни и те придобиват икономическо значение, поради търговските цели, за които се използват.

Какво е билка и какво е лечебно растение?

Лечебни са всички растения, които съдържат лековити вещества и могат да бъдат използвани за получаване на билки.

Билката е цяло растение или част от него (семена, корен, плод, листа, кора от дърво, цветя), което в изсушено или свежо състояние може да се използва за лечение и профилактика. Освен в производството на лекарства, билките могат да се използват в хранителната и козметична индустрия.

От друга страна като лечебни се означават растенията, които съдържат биологично активни вещества (т.е. имат лечебни свойства) и могат да се използват за терапевтични цели или са изходни вещества за производство на химико-фармацевтични продукти. Когато растението е означено като "лечебно", се предполага, че то е основната активна съставка или една от активните съставки в даден лекарствен продукт. Приблизително една четвърт от всички лекарства, отпускани по лекарско предписание, съдържат съставка, получена от такова

растение. Например, дигиталисът, използван в сърдечно-съдовата система, се получава от декоративното цвете напръстник.

Така лечебните растения могат да бъдат определени като група от растения, които притежават някои специфични свойства и се използват за медицински цели.

Учените и фармацевтичните компании непрекъснато търсят нови вещества в растителните видове, които притежават лечебни свойства. Възможностите са безкрайни, но има ограничени ресурси за тестване на нови съединения. Хората, изучаващи използването на растения на местно ниво, се наричат "етноботанисти". Местните хора са имали хиляди години да експериментират с растенията около тях и често могат да предоставят на учените ценна информация. Тези народи използват растения по причини, които не могат да обяснят. Например, слезка се използва за лечение на заболявания на слезката (далака), защото листата са оформени като този орган.

Растенията задоволяват голяма част от основни потребности на хората. На нашата планета има повече от 270 000 висши растения. Но само малка част от тях е проучена фитохимично. Предполага се, че растенията могат да осигурят потенциални биоактивни съединения за разработването на нови продукти за борба с различни заболявания. Тъй като голяма част от наличните висши растителни видове все още не са изследвани за биологично активни съединения, откриването на нови лекарства от растителен произход предстои!

При ползването на лечебните растения има правила и условия, добри примери, законови практики, както при всички други дейности. Лечебните растения са обект на няколко закона в националната правна уредба и редица подзаконови нормативни актове. За тях е в сила и се прилага законодателството, свързано с биологичното разнообразие, както и специализирани нормативни документи.

Законът за лечебните растения (обн. ДВ, бр. 29 от 7 Април 2000г.) урежда управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки.

Във връзка с изискванията на чл. 50, т. 3 от Закона за лечебните растения (ЗЛР, ДВ бр. 29/2000 г. посл. изм. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017г. за разработване на раздел "Лечебни

растения" към общинската програма за опазване на околната среда - от кмета на съответната община към Общинската програма за опазване на околната среда на община Стамболово за периода 2023 – 2028 г. е разработен настоящият Раздел „Лечебни растения“.

Законът за биологичното разнообразие (обн. ДВ, бр. 77/ 2002 г.) урежда отношенията между държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие в България. Законът регламентира опазването на местообитанията, на видовете растения и животни, разработването на планове за действие, както и лова, събирането и търговията. Според Закона за биологичното разнообразие са защитени 574 вида висши растения включително 61 вида лечебни растения.

Законът за защитените територии (обн., ДВ, бр. 113/1998 г.) регламентира събирането на билки в защитени територии. Абсолютно е забранено събирането на билки в резерватите и поддържаните резервати. Събирането на билки на територията на националните паркове е ограничено и позволителни се издават от директорите на трите дирекции. Местата, където могат да бъдат събирани билки, допустимите количества и начина на събиране се определят чрез плана за управление на съответната защитена територия. В защитените местности и природните забележителности също трябва да се избягва събирането на билки, дори когато това не е специално забранено със заповедта за обявяване на защитената територия. Събирането става съгласно Закона за лечебните растения.

Законът за горите (обн., ДВ, бр. 19/2011 г.) урежда обществените отношения, свързани с опазването, стопанисването и ползването на горските територии в Република България и на дървесните и недървесни ресурси в тях. Законът цели гарантиране и поддържане на екосистемните, социалните и икономическите функции на горските територии; поддържане на биологичното и ландшафтното разнообразие и подобряване състоянието на популациите на видовете от дивата флора, фауна и микота, с цел гарантиране на многофункционално и устойчиво управление на горските екосистеми. Ползването на недървесни горски продукти в горите включва и събирането на лечебни растения. Когато представлява стопанска дейност, се извършва само, ако това е предвидено в утвърден горскостопански план. Ползването на лечебни растения от горските територии, когато не

представлява стопанска дейност, се извършва безвъзмездно и свободно. Член 118 на закона изрично разпорежда, че ползването на лечебни растения се урежда по реда на Закона за лечебните растения.

На основание чл.46 от ЗЛР, кметът на общината ръководи изпълнителната дейност на общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

- организира изпълнението на дейностите по отношението на лечебните растения, включени в общинската програма за опазване на околната среда;
- издава разрешителни за ползване на лечебни растения от земи, води и водни обекти – общинска собственост;
- издава удостоверения за билките от култивираните лечебни растения;
- предоставя на Министъра на околната среда и водите информация за нуждите на наблюдението и оценката на лечебните растения и на създаването и поддържането на специализираните карта и регистър за тях.

С раздела „Лечебни растения“ към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързаните с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

С раздела „Лечебни растения“ се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване и картотекиране на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

Разделът „Лечебни растения“ включва информация за видовете лечебни растения, местообитанието им, разпространението им, режимът на тяхното ползване, морфологичните части, предмет на събиране, на които може да разчита местната икономика.

Лечебните растения се опазват от увреждане и унищожаване, с цел осигуряване на устойчивото им използване като част от естествения генетичен растителен фон. Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазване на биологичното им разнообразие. Опазването им включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете.

Увреждането на лечебните растения е такова изменение на популациите им, което неизбежно довежда до влошаване на биологичните им показатели и това от своя страна затруднява възстановяването им, а при по-лоши случаи довежда и до тяхното изчезване.

Списък на лечебни растения на територията на община Стамболово

На територията на община Стамболово се срещат различни видове лечебни растения. Находищата на лечебни растения на територията на общината са предимно повсеместно разпространени, някои се срещат по единично или на групи и се използват за лични нужди и стопански цели.

Предвид факта, че Община Стамболово не поддържа регистър на лечебните растения, тъй като количеството, което се събира от тях на територията ѝ е ограничено, информацията за наличните количества е оскъдна.

Преобладават лечебни растения по тревисти места, пътища и храсталаци, които се използват предимно за лечебни цели. За целите на настоящата разработка е ползвана информация от списък на лечебните растения в района. Точна количествена оценка за ресурсите от популациите на лечебните растения в представения по долу списък не може да се даде, поради липса на изготвена методика за тяхното наблюдение и оценка. Като цяло, състоянието на популациите от лечебни растения на територията на общината се преценява, като много добро поради наличието на някои от застрашените от изчезване местни видове. Най-широко разпространени са следните видове лечебни растения:

Дървесни лечебни растения

1. Бяла акация (<i>Robinia pseudoacacia</i>) 	Местообитание: По слънчеви места, повсеместно разпространена Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
2. Бяла върба (<i>Salix alba</i>) 	Местообитание: По поречищата на реки и потоци Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
3. Дребнолистна липа <i>Tilia cordata</i> 	Местообитание: Сенчести и умерено-влажни места из смесени широколистни гори и пътища Разпространение на вида: По единично и на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
4. Зимен дъб <i>Quercus sessiliflora</i> 	Местообитание: По предпланинските и планинските склонове до 1 600 м. н. в. Разпространение на вида: По единично и на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
5. Орех <i>Juglans regia</i> 	Местообитание: До 400–500 м в припланинските области Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

6. Сребролистна липа <i>Tilia tomentosa</i> 	Местообитание: Покрай улици и пътища Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
7. Черен бяз <i>Sambucus nigra</i> L. 	Местообитание: В землищата на всички населени места от общината Разпространение на вида: По единично и на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
8. Ябълка <i>Malus domestica</i> 	Местообитание: Повсеместно разпространена Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
9.Обикновеният дрян (<i>Cornus mas</i>) 	Местообитание: Повсеместно разпространен Разпространение на вида: Гори и храсталаци Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

Храсти, полухрасти и увивни растения

1. Бръшлян <i>Hedera helix</i> 	Местообитание: Гористи местности, в населени места Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
2. Къпина <i>Rubus caesius</i> 	Местообитание: Из храсталаци, като подлез в широколистни гори, на територията на сечища, пожарища, край пътища Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

	Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
3. Люляк <i>Siringa vulgaris</i> 	Местообитание: Добре осветени терени с леки, дренирани почви Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
4. Обикновена шипка <i>Rosa canina</i> 	Местообитание: Среща се във всички населени места от територията на общината Разпространение на вида: По единично, на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
5. Смрадлика <i>Cotinus coggygia</i> 	Местообитание: По сухи и каменисти почви из храсталаци и дъбови гори Разпространение на вида: на групи Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
6. Трънка <i>Prunus spinosa</i> L. 	Местообитание: Синори, пасища, пустеещи места, край пътища, в землището на община Стамболово Разпространение на вида: самостоятелни съобщества Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
7. Червен (обикновен) глог <i>Crataegus monogyna</i> 	Местообитание: Незалесени площи Разпространение на вида: Като подлес Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
8. Черен глог <i>Crataegus pentagyna</i>	Местообитание: Храсталаци, по планински склонове Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

		Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата
9. Бял имел <i>Viscum album</i> 		Местообитание: Прикрепен по клоните на дърветата Разпространение на вида: По единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
10. Леска(<i>Corylus</i>) 		Местообитание: Повсеместно разпространена Разпространение на вида: Вирее в долната и отчасти в средната лесорастителна зона като подлес във и извън горите и образува на места обширни храсталаци – лещаци. Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
11. Беладоната (<i>Atropa belladonna</i>), лудо биле или старо биле 		Местообитание: Типичната му среда са сенчести влажни участъци с почва, богата на варовик. Разпространение на вида: Вирее в долната и отчасти в средната лесорастителна зона като подлес във и извън горите и образува на места обширни храсталаци – лещаци. Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

Тревисти растения

1. Великденче <i>Veronica</i> 		Местообитание: Горски покрайнини, под дъбове Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
2. Глухарче <i>Taraxacum officinale</i>		Местообитание: Край потоци, по ливади и тревисти места из целия район

		Разпространение на вида: На петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
3. Живовляк – едрolistен <i>Plantago major</i> 		Местообитание: По тревисти места, покрай пътища и насипи; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
4. Жълт кантарион лечебен (Лечебна звъника) <i>Hypericum perforatum</i> 		Местообитание: Сухи тревисти, каменисти и храсталачни местообитания; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
5. Змийско мляко <i>Chelidonium</i> 		Местообитание: Каменисти, сенчести и открити влажни места Разпространение на вида: - на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
6. Камшик лечебен <i>Agrimonia eupatoria</i> 		Местообитание: Храсталаци, ливади, пасища и горски пътеки Разпространение на вида: - на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
7. Кокиче <i>Galantus</i>		Местообитание: Поляни и храсталаци Разпространение на вида: - на петна Статут на вида: Защитен вид, забранен за събиране

	Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Недопускащи увреждане на находищата.
8. Коприва обикновена <i>Urtica dioica</i> 	Местообитание: Влажни и богати почви Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
9. Лайка <i>Matricaria chamomilla</i> 	Местообитание: По ливади, поляни, край пътища из целия район; Разпространение на вида: На групи, на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
10. Левурда <i>Allium ursinum</i> L. 	Местообитание: Из сенчести широколистни гори до 1 200 м. надморска височина Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

11. Маточина <i>Melissa officina</i> 	Местообитание: Храсталаци и влажни места, край пътища; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
12. Мащерка <i>Thymus serpyllum</i> 	Местообитание: Тревисти места, пътища, храсталаци Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
13. Минзухар <i>Crocus</i> 	Местообитание: По ливадите, поляните, храсталаците, пасищата и др. на много места в страната, до 2 000 м. н. в. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
14. Пача трева <i>Polygonum aviculare</i> L. 	Местообитание: Сухи местообитания Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
15. Подбел <i>Tussilago farfara</i> 	Местообитание: По влажни глинести брегове, сенчести и оголени места, ровове и насипи; Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

16. Полски хвощ <i>Equisetum arvense</i> 	Местообитание: По влажни места, ниви и ливади, по насипи край реките, по-рядко в гори до към 1600 м н.в. Разпространение на вида: - Статут на вида: Не е защитен вид Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
17. Ружа лечебна <i>Althaea officinalis</i> 	Местообитание: По влажни места, из храсталаци, край реки и заблатени места; Разпространение на вида: - Статут на вида: защитен вид Допустимо ползване: забранено събиране Мерки за опазване: Недопускащи увреждане на находищата.
18. Червен кантарион <i>Centaury</i> 	Местообитание: Сухи тревисти и каменливи места, ливади и горски поляни Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
19. Божур червен <i>Peregrina mill</i> 	Местообитание: Расте в светли гори и храсталаци, по тревисти и каменисти места. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
20. Иглика лечебна <i>Primula veris</i>	Местообитание: Растението предпочита влажни, глинести почви, но може да се види и край железопътните линии, горски сечища, живи плетове и открити пасища. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

	Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
21. Ранилист/Хайдушка билка Betonica officinalis L, Stachys officinalis 	Местообитание: Расте из ливади, тревисти места и храсталаци Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
Катраника, пелин (Artemisia annua) 	Местообитание: Пелинът расте по тревисти и каменливи места, из храсталаци, из градини, необработени места и развалини. Разпространение на вида: по единично Статут на вида: Под специален режим на опазване и ползване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
Горската ягода (Fragaria vesca) 	Местообитание: Расте по тревисти и каменливи места, из храсталаци и из градини Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Под режим на опазване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.
Червеното подбиче (Teucrium chamaedrys)	Местообитание: Расте по тревисти и каменливи места, из храсталаци и из градини Разпространение на вида: на петна Статут на вида: Под режим на опазване Допустимо ползване: лични нужди, стопански цели

Мерки за опазване: Добиване по методи и със средства недопускащи увреждане на находищата.

Лечебните растения присъстват в много от народните обичаи и традиции и до днес. В българския празничен календар има специален празник на билките – Еньовден (24 юни). Смята се, че на Еньовден билките имат най-голяма лечебна сила, особено при изгрев слънце.

Лечебни растения под специален режим на опазване и ползване

Лечебните растения под специален режим на опазване и ползване се определят всяка година със заповед на Министъра на околната среда и водите, но през последните години почти не се наблюдава промяна във видовия състав и броя им.

Последната заповед на МОСВ лечебните растения под специален режим на опазване и ползване за 2023 г. са общо 11 вида, като се определят допустими за събиране количества. Тези лечебни растения са поставени под специален режим, тъй като поради редица причини разпространението им в природата е много ограничено (някои от тях се срещат само в определени райони на страната) и ресурсните възможности на находищата им са силно намалели. От лечебните растения под специален режим на опазване и ползване на територията на Община Стамболово се срещат само 5 вида, но те са разпространени единично и находищата им не разполагат с ресурсни възможности за ползване със стопански цели.

Лечебните растения подлежат на опазване и устойчиво ползване по силата на Закона за лечебните растения. На териториите, защитени съгласно Закона за защитените територии, изрично се забранява събиране на растения и разпознаваеми части от тях. Ползването на лечебните растения и техните ресурси включва:

- събирането на билки от диворастящи и култивирани лечебни растения;
- придобиването на билки за първична обработка или преработка;

- събирането на генетичен материал от диворастващи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Събирането на билки от естествените находища на лечебни растения се извършва съобразно изискванията на Закона за лечебните растения и настоящата програма. Ползването на лечебните растения, представляващо стопанска дейност, която се извършва въз основа на разрешително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения. Разрешително не се изисква:

- при събиране на билки за лични нужди от земи, гори и водни обекти - общинска собственост;
- когато лечебните растения са култивирани от собственици или ползватели на земи, гори или водни обекти, освен когато са култивирани от общината.

Разрешителното задължително придружава събраните билки до и в билкозаготвителния пункт и складовете към него. Съгласно чл. 22 от Закона за лечебните растения разрешително за ползване на лечебните растения се издава от:

1. **директора на държавното горско стопанство или на държавното ловно стопанство** в определения им териториален обхват - когато ползването е от горски територии - държавна собственост, както и за такива, предоставени им за управление въз основа на договор - след заплащане на такса в държавното горско стопанство или в държавното ловно стопанство;
2. **кмета на общината**, когато ползването е от:
 - а) земеделски земи от поземления фонд и такива, включени в строителните граници на населените места - общинска собственост, след заплащане на такса в общината;
 - б) територии в строителните граници на населените места - общинска собственост, независимо от предназначението им, след заплащане на такса в общината;
 - в) **земеделски земи от поземления фонд - частна собственост**, разрешително се издава на собственика/арендатора или упълномощено от него лице, без заплащане на такса с възможност за преотстъпването му на трети лица - възмездно или безвъзмездно, при свободно договаряне;

3. **областния управител**, когато ползването е от земеделски земи - държавна собственост, в границите на населените места и в поземления фонд, след заплащане на такса в областната администрация;
4. **директора на дирекцията на националния парк**, когато ползването е от териториите и акваториите на националните паркове, след заплащане на такса в съответната дирекция;
5. **лице с висше лесовъдско образование, оправомощено от кмета на съответната община и регистрирано в публичния регистър за упражняване на лесовъдска практика** - за горските територии - общинска собственост, след заплащане на такса в общината, както и за такива, предоставени на общината за управление въз основа на договор;
6. **лице с висше лесовъдско образование, регистрирано в публичния регистър за упражняване на лесовъдска практика** - за горски територии, за което горско сдружение е сключило договор;
7. **лице с висше лесовъдско образование, регистрирано в публичния регистър за упражняване на лесовъдска практика** - за горските територии извън посочените в т. 1 и 5, за които собственикът има сключен договор за конкретния имот.

Съгласно чл. 24, ал. 1 от Закона за лечебните растения таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - държавна собственост, се определят с тарифа, одобрена от Министерския съвет. Таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост, се определят от съответните общински съвети в размер не по-голям от размера на таксите по ал. 1.

Таксите постъпват в бюджета на общината и се изразходват за:

- плановите документи;
- дейности по поддържането и възстановяването на лечебни растения и техните находища;
- научни изследвания и наблюдение на лечебните растения;

- изграждане и поддържане на специализираните карта, регистър и информационна система за лечебните растения;
- култивиране и преработка на лечебните растения;
- обучение, издаване на образователни материали, провеждане на конференции по лечебни растения;
- други дейности, свързани с управлението и контрола по Закона за лечебните растения.

Позволителното за ползване се издава на билкозаготвител - юридическо лице, или на физическо лице, което събира билки за продажба или генетичен материал от лечебни растения, и определя:

- вида на ползването;
- разрешеното количество билки или генетичен материал по видове морфологични части;
- района или конкретното находище;
- начина на ползване;
- срока на ползване;
- други условия, свързани с опазване на находището;
- лицата, извършващи ползването, ако те са различни от титуляра на позволителното.

Позволителното се издава преди осъществяване на ползването. Съгласно Допълнителните разпоредби от Закона за лечебните растения, билки за лични нужди са количества билки в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- корени, коренища, луковици или грудки - до 1 кг;
- стръкове - до 2 кг;
- листа - до 1 кг;
- кори - до 0,5 кг;

- цветове - до 0,5 кг;
- семена - до 0,1 кг;
- плодове - до 10 кг;
- пъпки - до 0,5 кг;
- талус - до 1 кг.

Начини на използване и опазване на находищата

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване. Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете. Като основна причина за намаляване на лечебните растения е тяхната свръх експлоатация, неправилно събиране, липсата на период на възстановяване на популациите, прекомерната паша на едър и дребен добитък и др.

Ежегодно със своя заповед Министъра на околната среда и водите на основание на чл. 10., ал. 1, 2 и 3 от Закона за лечебните растения определя допустимите за събиране от естествените находища, извън територията на националните паркове, количества от следните видове билки: Божур червен (*Paeonia peregrina* Mill.), Зърнастец елшовиден (*Frangula alnus* Mill.), Иглика лечебна (*Primula veris* L.), Катарника, пелин бял (*Artemisia alba* Turra), Лазаркия, еньовче ароматно (*Galium odoratum* (L.) Scop.), Лудо биле, старо биле (*Atropa belladonna* L.), Ранилист лечебен (*Betonica officinalis* L.), Решетка безстъблена (*Carlina acanthifolia* All.), Тлъстига лютивя, жълто прозориче (*Sedum acre* L.), Трън кисел (*Berberis vulgaris* L.), Шапиче (*Alchemilla vulgaris* complex).

Съгласно Заповед №РД – 162/25.02.2021г. на Министъра на околната среда и водите за специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през 2021г. допустими за събиране са следните видове билки:

- Божур червен;

- Иглика лечебна;
- Ранилист лечебен;
- Зърнастец елшовиден;
- Катраника, пелин;
- Лазаркиня, еньовче ароматно;
- Лудо биле, старо биле;
- Решетка безстъблена;
- Тлъстига лютива, жълто прозориче;
- Трън кисел;
- Шапиче.

Със заповедта се забранява събирането в националните паркове на горепосочените видове лечебни растения. Забранява се и разпределението на билки от горепосочените видове лечебни растения на билкозаготовителни пунктове, които не отговарят на изискванията на Наредба №5 от 19.07.2004 г. на МЗ, обн. ДВ, бр. 85 от 28.09.2004 г.

На територията на цялата страна е забранено събирането на билки от следните видове лечебни растения от естествените им находища: Бенедиктински трън, пресечка (*Chicus benedictus* L.), Волски език (*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.), Горицвет пролетен (*Adonis vernalis* L.), Дилянка лечебна, валериана (*Valeriana officinalis* L.), Залист бодлив (*Ruscus aculeatus* L.), Изтравниче, страшниче (*Asplenium trichomanes* L.), Исландски лишей (*Cetraria islandica* (L.) Ach.), Исоп лечебен (*Hyssopus officinalis* L. ssp. *aristatus*), Какула едрочветна (*Salvia tomentosa* Mill.), Копитник (*Asarum europaeum* L.), Мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng), Момина сълза (*Convallaria majalis* L.), Оман бял (*Inula helenium* L.), Папаронка жълта, жълт мак (*Glaucinum Flavum* Crantz), Пелин сантонитов (*Artemisia santonicum* L.), Пирински/Мурсалски/Алиботушки чай (*Sideritis scaedica* Grisb.), Пищялка панчичева (*Angelica pancici* Vand), Плаун бухалковиден (*Lycopodium clavatum* L.), Риган бял (*Origanum vulgare* L. Ssp. *Hirtum* (Link) *letswaart*), Ружа лечебна (*Althaea officinalis* L.), Салеп (*Orchis* sp. *diversa*), Смил жълт (*Helichrysum arenarium* (L.) Moech.), Хуперция

иглолистна, плаун обикновен (*Huperzia inundata* (L.) Bernh = *L.selago*), Цистозира (*Cystoseira barbata* (Good et Vood) Ag.). Посочените в заповедта на Министъра на околната среда и водите ограничения и забрани не се отнасят за количествата билки, събирани за лични нужди.

Ползвателят на разрешителното за ползване на лечебни растения е длъжен:

- Да не се допуска ползване на лечебните растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Да не допуска ползване на защитени от закона лечебни растения;
- Да почиства прилежащите територии след приключване на ползването;
- След изтичането на посочените в разрешителното срокове да не се разпорежда с останалите не добити лечебни растения, които заедно със заплатените такси остават за общината;
- При извършване на ползването да носи винаги в себе си разрешителното.

Такси, които се заплащат за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти – общинска собственост се приемат с решение на общински съвет.

Опазването на лечебните растения е отговорност както на националните власти, така и на местните власти, издаващи разрешителни и осъществяващи контрол, но голяма роля в този процес играят и ползвателите. Поради тази причина за изпълнение целите на ПООС 2023-2028 г. ще бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със заповедите на Министъра на околната среда и водите, относно специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;

- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи на наличната информация за лечебните растения на територията на общината, за пригодността на земята за отглеждането им, както и информация за задълженията и препоръките относно земеползването, включително използване на екологосъобразни технологии за отглеждане, свързани с лечебните растения в общината;
- Даване на указания, относно начина на ползване на лечебните растения на територията на община Стамболово, както и правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с наредбата по чл. 27 от Закона за лечебните растения;
- Приемане на образци от Общински съвет за удостоверения съгласно Закона за лечебните растения;
- Извършване на постоянни проверки на място (пунктове, пазари) за спазване на условията, посочени в разрешителните за ползване на лечебни растения;
- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;
- Предписания към собствениците на земи, гори, води или водни обекти, около които има находища на лечебни растения, недопускане увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове;
- Забраняване ползването на лечебните растения по начини и със средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие, както и в нарушение на наредбата по чл. 27 от Закона за лечебните растения;
- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината;
- Недопускане на палене на стърнища и предотвратяване на горски пожари.

При събирането на билките се спазват следните изисквания:

1. Извършва се от находища, в които лечебните растения не са подложени на отрицателното въздействие на естествени или предизвикани от човешка дейност фактори;
2. Обект на събиране са само растителните части, които се използват като билки;
3. Събирането се извършва при подходящи атмосферни условия с оглед получаването на качествени билки;
4. Не се допуска увреждане на находищата в резултат на дейността;
5. Не се събират билки в замърсени с тежки метали, пестициди, други химически или минерални вещества, животински или битови отпадъци райони;
6. Събирането се извършва след издаване на разрешително за ползване съгласно чл. 21, ал. 2 от Закона за лечебните растения (ДВ, бр. 29/ 2000 г.);
7. Не се допуска попадане на чужди примеси, в т.ч. камъни, пръст, органични замърсители;
8. Не се допуска контакт на събраните свежи билки с почвата;
9. Съдовете, използвани при събиране на билки, се поддържат чисти и се съхраняват на места, недостъпни за домашни животни, гризачи, птици;
10. Транспортните средства, с които се превозват свежите билки, се поддържат чисти, сухи и при нужда се застилат или покриват.

Първичната обработка на билки се извършва в билкозаготвителни пунктове. Първичната обработка на билки се извършва по начин, който запазва качеството и биологично активните им вещества и не води до създаването на условия за поява на нежелателни органолептични или други изменения, както и до замърсяването им с чужди примеси и микроорганизми. Когато първичната обработка и временно съхраняване на билките се извършва на места, които са само функционално обособени, местата за временно съхранение трябва да се изолират по начин, осигуряващ предпазване на обработените билки от вторично замърсяване.

Обработката на билки от отровни и/или алергизиращи лечебни растения се извършва при спазване на следните изисквания:

- изсушаването се извършва в отделни помещения или на отделни площадки;
- повърхностите на техническите съоръжения, които влизат в непосредствен контакт с тези билки, се измиват след завършване на обработката;
- на лицата, които влизат в контакт с тези билки, се осигуряват ръкавици и маски за лицето;
- предвидените опаковки предварително се проверяват за тяхната здравина и се вземат мерки за предотвратяване на разпиляване и смесване с други билки;

Транспортиране на лечебните растения:

- За намаляване на механичното увреждане при събирането и транспортирането им билките се поставят в подходящи съдове, без да се мачкат, притискат, уплътняват и запарват.
- Не се допуска поставянето на събраните билки в найлонови торби и чували.
- Събраните свежи билки, преди да се подложат на сушене, се почистват от: променени части от билката, попаднали други части от растението или други растения, минерални и органични примеси.

Изисквания, на които трябва да отговарят билките, постъпващи в билкозаготвителен пункт и/или склад за билки:

В билкозаготвителен пункт и/или склад за билки се приемат и/или изкупуват билки, които: отговарят на морфологичните белези на билката;

- са запазили своя естествен цвят, миризма и вкус;
- не съдържат в количество, което влошава качеството: а) променени по цвят, структура и увредени части от билката; б) други части от същото растение, които не трябва да се съдържат в билката; в) части от други растения и органични примеси; г) минерални и механични примеси; не са замърсени с вредители и продукти от тяхната жизнена дейност; не са замърсени с битови замърсители и замърсители от селскостопански животни.

При сушене:

1. Сушенето на билки се извършва при естествени и изкуствени условия.
2. За естествено сушене на билки могат да се използват и допълнителни помещения и/или площадки, при условие че са почистени, сухи, проветриви и отговарят на хигиенните изисквания, посочени в чл. 10, т. 2, 3, 7 и 8 от Наредба №5/19.07.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки (ДВ, бр. 85/ 28.09.2004 г.).
3. Сушенето на сянка при естествени условия в билкозаготвителните пунктове по чл. 10 и в помещенията по чл. 30 се извършва чрез: разстилане на пода или върху чисти постелки от материя, пропускаща въздух; разстилане върху рамки с дъно от материя, пропускаща въздух; разстилане върху стелажи; висящо сушене.
4. Изкуственото сушене се извършва в специално изградени сушилни за билки, съобразени с изискванията за пожарна безопасност и отговарящи на условията в раздел

При изкуствено сушене се допуска използването на технически изправни нагревателни уреди или сушилни, предназначени за други цели, при условие че използването им не влошава качеството на билките.

5. Преди и след изсушаване тези билки се етикетират и се съхраняват без разпиляване и смесване с други билки;
6. Отпадъците от обработката на тези билки се събират и унищожават без замърсяване на околната среда

Съхранение:

1. Билките се съхраняват в складовете върху скари, палети, стелажи или рафтове по начин, който изключва тяхното замърсяване, увреждане и/или смесване;
2. Билки от ароматни лечебни растения се съхраняват в отделно помещение или отделени от останалите чрез постоянни или временни прегради;
3. Билки от отровни лечебни растения се съхраняват в отделно помещение или отделени от останалите чрез постоянни или временни прегради. Такива са: Медуница, *Pulmonaria officinalis* Лечебна дялянка, *Valeriana officinalis* Обикновена

хвойна, *Juniperus communis* Гълъбови очички, *Hepatica nobilis* Пирински чай, *Sideritis scardica* Дребнолистна липа, *Tilia cordata* Пролетна иглика, *Primula veris* Коприва, *Urtica dioica* Горска тинтява, *Gentiana asclepiadea* Смрадлика, *Cotynus coggygia*

4. В складовете за билки се извършва постоянен контрол за наличието на вредители, а при появата им се провеждат мероприятия за тяхното унищожаване. Те се извършват при недопускане на замърсяване на билките. В билкозаготвителните пунктове и/или складове за билки се забранява съхранение на други стоки или продукти, както и извършване на дейности, които не са свързани с обработката и съхранението на билки.

За събиране и изкупуване на лечебни растения под специален режим на опазване и ползване от естествените им находища, ежегодно, до 31 декември, се подават заявки в РИОСВ.

Изкупуването на билки се извършва в билкозаготвителните пунктове. Лицата могат да организират и временни пунктове за изкупуване на билки, включително и подвижни, при спазване на изискванията, посочени в раздели VI, VII и VIII от Наредба №5/2004 г. При изкупуването на билки отговорникът:

1. Подготвя място за приемане на билките;
2. Осигурява и поддържа средства за измерване (кантар) съгласно действащата нормативна уредба;
3. Контролира изкупуването на билки да се осъществява при спазване изискванията на наредбата Наредба №5/2004 г.;
4. При нужда дава указания на лицата, предаващи билки, за допречистването им съгласно изискванията;
5. Претегля билките пред лицата, които ги предават.
6. Билките се опаковат по начин, осигуряващ запазване на качеството им, като за опаковане се използват материали, които са здрави, чисти, химически неактивни и с качество, което не позволява замърсяване, повреждане или разпиляване на билките. Използването на опаковки за повторна употреба се допуска, при условие че от тях

са отстранени всички остатъци от предишното съдържание, като не се допуска повторна употреба на опаковки, в които са държани билки от отровни или ароматни лечебни растения.

Режим на опазване, ползване и издаването на позволителни на територията на община Стамболово

Със Заповед № РД – 88/16.02.2001г. на министъра на околната среда и водите са определени условията и реда за разпределение на количествата билки, получавани от естествените находища на лечебните растения под специален режим на опазване и ползване. За издаването на позволителни на територията на община Стамболово се осъществява контрол по отношение на:

- Уведомяване на РИОСВ Хасково за организираните билкозаготвителни пунктове и складове за билки до започване на дейността в тях от съответния билкозаготвител;
- Водене на книга за изкупените, реализираните и наличните количества билки, регистрирана в РИОСВ Хасково;
- Периодични проверки на наличните или намиращите се в процес на първична обработка билки и на необходимата документация;
- Спазване на законоустановения срок - до 31 януари за представяне в РИОСВ обобщена информация за изкупените, обработените и реализираните през предходната година билки, както и за складовите наличности;
- Водене на регистър на издадените позволителни за ползване на лечебни растения на територията на община Стамболово;
- Изпълнение задълженията на всеки ползвател на лечебни растения след приключване и по време на ползването им;
- Отнемане на позволителното за ползване със заповед на кмета на общината, при настъпило увреждане или унищожаване на находищата на лечебни растения в резултат от дейността на титуляра на позволителното за ползване.

При издаването на позволително е необходимо експертът в общината, който го издава да знае под какъв режим на управление е съответният вид лечебно растение. В зависимост от режима и условията за ползване има пет групи лечебни растения:

1. Видове, защитени по Закона за биологичното разнообразие (в Приложение 3 от закона), напълно забранени за събиране, както за лични, така и за стопански цели.
2. Видове под специален режим на опазване и ползване, съгласно ЗЛР, които са забранени за събиране за стопански цели, но могат да се събират само за лични нужди.
3. Видове, за които има ограничения и условия при събирането за стопански нужди. Те са два вида:
 - а. Под специален режим на опазване и ползване, съгласно ЗЛР. Те могат да се събират за лични нужди, а за стопанско ползване ежегодно се определят максимално допустими количества за събиране по области.
 - б. Под режим на опазване и регулирано ползване от природата, съгласно ЗБР (в Приложение 4 от закона). В зависимост от състоянието на популациите и биологичните изисквания на отделните видове от Приложение 4 на ЗБР се поставят режими и условия за ползването им – временна или местна забрана за ползване на вида; изисквания за методите на ползване и др.
4. Видове лечебни растения, които се ползват съгласно Закона за горите и не са включени в приложението на Закона за лечебните растения.

При получаване на заявление за ползване на лечебни растения отговорните експерти трябва да проверят към коя група принадлежат исканите видове и съответно за всеки от тях се съобразява, съгласно нормативната уредба, дали може да бъде извършвано събиране за стопански цели. Ако събирането на дадените видове е разрешено и възможно в конкретната територия издават позволителното, в което посочват при какви условия да става това.

Диворастящите лечебни растения са под специален режим на опазване и ползване, когато ресурсите им проявяват тенденция към намаляване. Това са видове със сравнително малки находища и количества в страната, повечето от които лесно се култивират и е желателно да не се берат в природата; или са видове, които се търсят ежегодно в такива количества, че ако се събират свободно от естествените находища, ще бъдат унищожени в природата, в кратки срокове.

Списъците от растителни видове под специален режим на опазване в двете групи не са строго фиксирани – видове от едната група, могат и в различни години да

преминават в другата, което е смисъла на режима – да се защитават по най-подходящ начин и в зависимост от състоянието им.

Актуална заповед, с регламентиран специалния режим на опазване и ползване за съответната календарна година, е достъпна на интернет страницата на МОСВ, раздел „Природа“ – „Биологично разнообразие“ – „Лечебни растения“.

Ползването на лечебните растения е свързано с определена документация, съгласно изискванията на ЗЛР. Тези документи са различни в зависимост от:

- произхода на растенията – култивирани или диворастващ;
- собствеността на териториите, откъдето се събират билките – държавна, общинска, частна;
- това, дали видовете са включени в приложения към Закона за лечебните растения и/или Закона за биологичното разнообразие.

На база на нормативните изисквания в областта на лечебните растения община Стамболово е разработила следните образци от документи, които обслужват процеса на ползване на лечебните растения.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОБЩИНСКА АДМИНИСТРАЦИЯ

6362, с.Стамболово, област Хасково

тел. 03720/7000; тел/факс 03720/7001

e-mail: kmet_stambolovo@dir.bg

Web site: www.stambolovo.bg

Изх. № С -/2023 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ ЗА БИЛКИ ОТ КУЛТИВИРАНИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ

На основание чл. 46 т. 3 от Закона за лечебните растения, Община Стамболово издава настоящото удостоверение в уверение на това, че в имот №....., в землището на с., община, област....., на площ от дка, е създадено култивирано насаждение от

(вид на лечебното растение)

От горе описаната земя за година са произведени следните количества и видове билки от

(вид на лечебното растение):

Описва се вида на билките – коренища, лист, стрък, плод от

1.....в количествокг в сурово състояние

2.....в количество.....кг в сурово състояние

3..... в количество.....кг в сурово състояние

Горе описаните билки са предоставени на

.....

(посочва се име, презиме, фамилия, л.к. №, постоянен адрес на физическото лице или наименование, адрес на регистрация/управление, код по булстат, данъчен номер на билкозаготвителя, регистриран по търговския закон)

Аднан Йълдъз

Кмет на община Стамболово

ОБЩИНСКА АДМИНИСТРАЦИЯ
6362, с.Стамболово, област Хасково
тел. 03720/7000; тел/факс 03720/7001
e-mail: kmet_stambolovo@dir.bg
Web site: www.stambolovo.bg

ПОЗВОЛИТЕЛНО №..... от год.
за ползване на лечебни растения от земи, гори и водни обекти
общинска собственост

На основание чл. 21, ал.2, чл.22, т.2 и чл. 24, ал. 2 от Закона за лечебните растения и Решение № от.....год. на Общинския съвет за определяне на таксите за ползване на лечебни растения, разрешава се на име на ФЛ или ЮЛ....., адрес: гр. (с.)....., ул. №, ЕГН/ЕИК..... да ползва/събере по смисъла на Приложение към чл.1, ал.2 от ЗЛР, както следва:

№	Вид лечебно растение	Използваема част (билка)	Землище населено място/ Находище – район/местност	Количество	Такса	Общо
				кг	лв./кг	лв.
ОБЩО						

Словом.....лв.

При следните условия:

- **Срок за ползване** на настоящото разрешително: от.....до.....
- **Начин за събиране на билката:**(да не се изкореняват растения, да не се чупят и кастрят клони и т.н.)

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

- **Препоръчителни инструменти**.....
- **Изисквания за опазване на находището:**(да не се допуска черпене на повече от % от запасите на находището; да се оставят добре развити плододаващи растения за семенно размножаване и възстановяване на находището и др.)
- **Да се спазват хигиенните изисквания,** посочени в чл.14, чл.15, чл.16, чл.18 и чл.19 от Наредба № 2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения.
- **Други**.....(да не се събират билки от крайпътни ивици и места със замърсени площи, както и край площи с интензивно земеделие, пръскани с пестициди и др.)

(В зависимост от конкретната ситуация и вида билки условията могат да бъдат разработени по-подробно съгласно изискванията на Наредба № 2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения.)

Позволителното се издава преди осъществяване на ползването.

При издаване на позволителното на билкозаготвитель – юридическо лице.

Списък на физическите лица осъществяващи събирането:

№	Грите имена	Адрес
1		
2		
3		
..		
20		

Аднан Йълдъз

Кмет на община Стамболово

Изготвил:

Гюлтен Бекир

Мл. експерт „ ЕЗ“, отдел „ ИПП“

Община Стамболово, Адрес: с.Стамболово, тел. 037 207 000 / Факс: 037 207 001
kmet@stambolovo.bg

Образец:

ДЕКЛАРАЦИЯ

ОтЕГН.....

(име, презиме, фамилия)

постоянен адрес гр./с./ ул., №,
община..... област

тел.:..... електронен адрес:

представител на фирма,
ЕИК

На основание чл. 46, т. 3 от Закона за лечебните растения, декларирам следните данни:

Вид на култивираното лечебно растение.....

Засята / засадена площ:

Количество добита продукция:

(отбелязва се в сухо или свежо тегло е)

Периода, за който е получена продукцията е :

Известна ми е отговорността по чл. 313 от НК за посочване на неверни данни.

Декларатор:

Тарифа за таксите, които се заплащат за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - държавна собственост

Държавен вестник брой: 46

Година: 2000

Орган на издаване: МС

Дата на обнародване: 27.03.2004

Чл. 1.

За ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - държавна собственост, се заплащат следните такси:

№ по ред	Наименование	Мярка	Такса (лв.)
I.	Билки (в сурово състояние)		
1.	Грудки, корени, коренища		
	- божур, иглика, лудо биле, ранилист, решетка, ягода горска	кг	0,09
	- кукуряк, папрат мъжка, папрат сладка, чемерика	кг	0,07
	- бъзак, гръмотрън, синя жлъчка	кг	0,02
	- глухарче, девесил, оман чер, пищялка, чобанка	кг	0,01
	- други	кг	0,03
2.	Листа		
	- мечо грозде	кг	0,08
	- боровинка червена и черна, лудо биле	кг	0,04
	- бръшлян, чобанка	кг	0,03
	- глог, живовлек, леска, липа, люляк, оман чер, ягода горска	кг	0,02
	- бреза, върба, къпина, лопен, малина, подбел	кг	0,01
	- други	кг	0,03
3.	Стръкове		
	- блатно кокиче	кг	0,10
	- горицвет, лазаркия	кг	0,08
	- гълъбови очички, зайча сянка, залист бодлив, лечебен исоп, прозориче жълто, шапиче	кг	0,05

	- зимзелен, лудо биле, ранилист, теменуга миризлива, чубрица планинска	кг	0,04
	- дяволска уста, кантарион жълт, кантарион червен, мащерка, очанка, риган обикновен	кг	0,03
	- великденче, върбинка, жаблек, златна пръчица, изсипливче, камшик, лепка, медуница, миши уши, пача трева, пелин обикновен, подъбиче бяло, подъбиче червено, пчелник, равнец бял	кг	0,02
	- врабчови чревца, вратига, глухарче, еньовче, змийско мляко, имел бял, комунига жълта, мокреш, оман чер, росопас, теменуга трицветна, хвош	кг	0,01
	- други	кг	0,03
4.	Цветове		
	- липа	кг	0,10
	- божур, иглика	кг	0,05
	- метличина, паричка, подбел, ралица, слез, тъжник блатен	кг	0,03
	- акация бяла, бъз	кг	0,02
	- вратига, глог, равнец бял	кг	0,01
	- други	кг	0,03
5.	Плодове		
	- боровинка червена и черна, хвойна червена	кг	0,15
	- хвойна сибирска	кг	0,10
	- кисел трън, къпина, малина	кг	0,04
	- бъз, глог, конски кестен, киселица	кг	0,02
	- бъзак, трънка	кг	0,01
	- други	кг	0,03
6.	Семена		
	- есенен минзухар	кг	0,15
	- други	кг	0,08
7.	Пъпки		
	- странични борови връхчета	кг	0,15
	- бяла бреза, черна топола	кг	0,10

	- други	кг	0,08
8.	Кори		
	- мъждрян, ясен	кг	0,20
	- зърнастец, кисел трън, леска	кг	0,10
	- върба	кг	0,05
	- дъб	кг	0,03
	- бреза	кг	0,02
	- други	кг	0,03
9.	Лишеи		
	- исландски	кг	0,10
10.	Водорасли	кг	0,30
II.	Генетичен материал за култивирано отглеждане, включително при лабораторни условия, за създаване на колекции или за възстановяване на други места в природата		
1.	От защитени лечебни растения		
	- плодове	100 г	20,00
	- семена	100 г	50,00
	- резници	бр.	2,00
2.	От лечебни растения под специален режим на опазване и ползване		
	- луковици, грудки, коренища	бр.	1,00
	- плодове	100 г	5,00
	- семена	100 г	10,00
	- резници	бр.	0,50
3.	От други лечебни растения - луковици, грудки, коренища от всички видове, с изключение на описаните	бр.	0,10
	- лук (всички видове), перуника (всички видове)	бр.	0,20
	- ботурче есенно (есенна циклама)	бр.	1,00
	- плодове	100 г	2,00
	- семена	100 г	5,00
	- резници	бр.	0,10

Чл. 2.

Таксите се заплащат преди издаване на разрешителното.

Чл. 3.

Таксите по **чл. 1** постъпват във:

11. Националния фонд "Българска гора", когато ползването е от находища, намиращи се в земи, гори, води и водни обекти в държавния горски фонд;
12. Националния фонд за опазване на околната среда, когато ползването е от находища на територията на националните паркове; 3. държавния бюджет, когато ползването е от находища, намиращи се в земеделски земи, води и водни обекти - държавна собственост, в границите на населените места и в поземления фонд.

Позволителното се издава преди осъществяване на ползването.

Билкозаготвителят е длъжен:

1. Да уведоми регионална инспекция по околната среда и водите – Хасково за организираните от него билкозаготвителни пунктове и складове за билки до започване на дейността в тях;
2. Да закупува само билки, за които е издадено позволително от компетентните за това органи или удостоверение за култивиране;
3. Да съхранява позволителните и/или удостоверенията по т. 2 в срок до 31 март на следващата календарна година;
4. Да води книга за изкупените, реализираните и наличните количества билки, регистрирана в регионалната инспекция по околната среда и водите;
5. Да осигурява достъп на контролните органи по Закона за лечебните растения за проверка на наличните или намиращите се в процес на първична обработка билки и на необходимата документация;
6. До 20 януари да представя в съответната регионална инспекция по околната среда и водите обобщена информация за изкупените, обработените и реализираните през предходната година билки и техния произход по позволително, както и за складовите наличности.

7. Препоръчителни инструменти, които трябва да се използват от ползвателя: режещи инструменти (ножици, сърп, нож), те трябва да бъдат без ръжда по режещите повърхности;
8. Изисквания за опазване на находището: да не се допуска увреждане на други части на растенията и други растения.
9. Да не се чупят и кършат безразборно клоните на дърветата.
10. Ползвателят на разрешителното за ползване на лечебни растения е длъжен:
 - Да не допуска ползване на лечебните растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
 - Да не допуска ползване на защитени от закона лечебни растения;
 - Да почиства прилежащите територии след приключване на ползването;
 - След изтичането на посочените в разрешителното срокове да не се разпорежда с останалите недобити лечебни растения, които заедно със заплатените такси остават за общината;
11. При извършване на ползването да носи винаги в себе си разрешителното.
12. Когато билките са добити от култивирани насаждения, според нормативните изисквания те се придружават от удостоверения, които се издават от Кмета на общината след проверки, които установяват дали количеството на добитите билки отговарят на площта на култивираните насаждения - така може да се прецени, дали не са използвани билки от естествени находища, което е важно за тези лечебни растения, които са защитени или са под специален режим на опазване и ползване.

На територията на цялата страна е забранено събирането на билки от следните видове лечебни растения от естествените им находища: Бенедиктински трън, пресечка (*Chicus benedictus* L.), Волски език (*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.), Горицвет пролетен (*Adonis vernalis* L.), Дилянка лечебна, валериана (*Valeriana officinalis* L.), Залист бодлив (*Ruscus aculeatus* L.), Изтравниче, страшниче (*Asplenium trichomanes* L.), Исландски лишей (*Cetraria islandica* (L.) Ach.), Исоп лечебен (*Hyssopus officinalis* L. ssp. *aristatus*), Какула едрочветна (*Salvia tomentosa* Mill.), Копитник (*Asarum europaeum* L.), Мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng), Момина сълза (*Convallaria majalis* L.), Оман бял (*Inula helenium* L.), Папаронка жълта, жълт мак (*Glaucinum Flavum* Crantz), Пелин сантонитов (*Artemisia santonicum* L.), Пирински/Мурсалски/Алиботушки чай (*Sideritis scaedica* Grisb.), Пищялка

панчичева (*Angelica pancici* Vand), Плаун бухалковиден (*Lycopodium clavatum* L.), Риган бял (*Origanum vulgare* L. Ssp. *Hirtum* (Link) *letswaart*), Ружа лечебна (*Althaea officinalis* L.), Салеп (*Orchis* sp. *diversa*), Смил жълт (*Helichrysum arenarium* (L.) Moech.), Хуперция иглолистна, плаун обикновен (*Huperzia inunda* (L.) Bernh = *L. selago*), Цистозира (*Cystoseira barbata* (Good et Vood) Ag.).

Посочените в заповедта на Министъра на околната среда и водите ограничения и забрани не се отнасят за количествата билки, събирани за лични нужди.

Под режим на опазване и регулирано ползване от природата са лечебни растения, посочени в приложение № 4 на Закона за опазване на биологичното разнообразие. В него са включени всички видове диви животни и растения, които са под режим на опазване и регулирано ползване (чл.41, ал.1).

- a. Подезичен залист, миши трън (*Ruscus hipoglossum*);
- b. Бодлив залист, рускус (*Ruscus aculeatus*);
- c. Момкова сълза (*Polygonatum officinale*);
- d. Блатно кокиче (*Leucojum aestivum*);
- e. Иглика (*Primula vulgaris*);
- f. Червен божур (*Peonia peregrina*);
- g. Есенен минзухар (*Crocus pallasii*);
- h. Лечебна зайча сянка (*Asparagus officinalis*);
- i. Залист бодлив (*Ruscus aculeatus*);
- j. Синчец обикновен (*Scilla bifolia*);
- k. Традиционни видове лечебни растения, подложени на ползване: 1. Горска ягода (*Fragaria vesca*) 2. Червен кантарион (*Centaurium erythraea*) 3. Мащерка (*Thymus*) 4. Подъбиче (*Thorncroftia Thuspeinanta*).

Актуалната заповед на МОСВ е: Заповед № РД-74/30.01.2023 г. за специалния режим на опазване и регулирано ползване от природата са лечебни растения

В община Стамболово под режим на опазване и регулирано ползване от природата са следните лечебни растения: Иглика (*Primula vulgaris*); Червен божур (*Peonia peregrina*); Есенен минзухар (*Crocus pallasii*); Горска ягода (*Fragaria vesca*) и Подъбиче (*Thorncroftia Thuspeinanta*).

В новото издание на „Червена книга на България“, том 1. „Растения и гъби“ от 2011 г., разработено от екип на Българска академия на науките, са включени над 70 вида лечебни растения. Препоръчително е при работа с даден вид лечебно растение, за който има съмнения, че е застрашен или се среща рядко в страната и съответно има вероятност да е включен в Червената книга на България, да се проверява в нейното електронно издание на интернет адрес: www.e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/vol1/texts.html.

Този документ е създаден във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор Община Стамболово. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и/или на Управляващия орган.